CAII PLINII
CÆCILII SECUNDI
NOVOCOMENSIS
PANEGYRICUS
NERVÆ TRAJANO
AUGUSTO
DICTUS.
CUM NOTIS
P. THOMÆ CEVÆ
Soc. Jesu.

VENETIIS, MDCCXXVII.
Apud Sebaſtianum Coleti.
Superiorum permiſſu, & Privilegio.

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di Reviſione, & approbatione del P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro Intitolato. *Caii Plinii Cæcilii Secundi Novocomenſis Panegyricus Nervæ Trajano Auguſto dictus cum Notis;* non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Secretario Noſtro, niente contro Principi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Sebaſtian Coleti Stampatore*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di ſtampe, & preſentando le ſolite Copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 13. Agoſto 1726.

(Carlo Ruzini Kav. Pr. Ref.
(Andrea Soranzo Pr. Ref.
(Z. Pietro Paſqualigo Ref.

Agoſtino Gadaldini Segr.

Pr. Ottobre 1726. Regiſtrato nel Magiſt. Ecc. degli Eſsec. contro la Beſtemia.

Antonio Canal Nod.

C. PLINII SECUNDI
PANEGYRICUS
NERVÆ TRAJANO AUGUSTO
DICTUS.

ARGUMENTUM.

HÆc Trajani Laudatio conciſo ſtylo, & ſententiis arguta, privatam, & publicam Principis vitam complectitur. Encomiaſticæ orationis occaſio inde fuit, quòd Conſules, cùm primùm inirent Magiſtratum, ex more veteri, & ex Senatus conſulto gratias agerent Principi totius Reipublicæ nomine, commemoratis ejus in Rempublicam beneficiis. Alia erat gratiarum actio privata, quam Conſules, etiam deſignati habere ſolebant; cùm in Senatu ſuam quiſque ſententiam rogarentur: tunc enim laudandi Cæſaris occaſio capiebatur, ſed paucioribus verbis, nec publico nomine. Plinius igitur conſul Trajanum tertiò Conſulem Kalendis Septembribus hac ſolemni Panegyri commendavit.

BEne, ac ſapienter, P. C., majores inſtituerunt, 1 ut rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus capere; quòd nihil ritè, nihilque providenter homines ſinè Deorum immortalium ope, conſi-

A 2 lio,

1 *Ideſt quemadmodum.*

lio, honore 1 auſpicarentur. Qui mos cui potiùs, quàm conſuli? aut quando magis uſurpandus, colenduſque eſt, quàm cum Imperio Senatus, 2 auctoritate Reipublicæ ad agendas optimo Principi gratias excitamur? Quod enim præſtabilius eſt, aut pulchrius munus Deorum, quàm caſtus, ſanctus, & Diis ſimillimus Princeps? Ac ſi adhuc dubium fuiſſet, 3 fortè, caſuque rectores terris, an aliquo numine darentur; Principem tamen noſtrum liqueret divinitus conſtitutum. Non enim occulta poteſtate fatorum, ſed ab Jove ipſo 4 coram, ac palàm repertus: electus eſt quippe inter aras, & altaria, eodemque loci, quem Deus ille tam manifeſtus, ac præſens, quam cœlum, ac ſidera inſedit. Quo magis 5 aptum, piumque eſt, te Jupiter optime maxime, anteà conditorem, nunc 6 conſervatorem imperii noſtri precari, ut mihi digna conſule, digna Senatu, digna Principe contingat oratio: utque omnibus, quæ dicentur à me, libertas, fides, veritas conſtet; tantumque à ſpecie adulationis abſit gratiarum actio mea, quantum abeſt à neceſſitate. Equidem non conſuli modo, ſed omnibus civibus enitendum reor, nequid de Principe noſtro ita dicant, ut idem illud de 7 alio dici potuiſſe

1 *Agendum ſuſciperent.* 2 *Publico nomine.* 3 *Fortuitò, an divino conſilio.* 4 *In templo Capitolini, ubi manifeſtus in ſtatua Jupiter adoratur.* 5 *Ut ubi accepimus, beneficium agnoſcamus.* 6 *Optimo rectore conceſſo.* 7 *Principe deceſſore.*

ſe videatur. Quarè abeant, ac recedant voces illæ, quas 1 metus exprimebat: nihil, quale anteà, dicamus; nihil enim, quale anteà, patimur: nec eadem de Principe palàm, quæ priùs, prædicemus; neque enim eadem 2 ſecretò loquimur, quæ priùs. Diſcernatur orationibus noſtris diverſitas temporum; & ex ipſo genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando 3 ſint: hactenus ut Deo, nunc nuſquam ut numini blandiamur. Non enim de tyranno, ſed de cive; non de domino, ſed de parente loquimur. Unum 4 ille ſe ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quòd unum ex nobis putat; nec minùs hominem ſe, quàm hominibus præeſſe meminit. Intelligamus ergo bona noſtra; dignoſque nos 5 illius uſu probemus; atque identidem cogitemus, 6 ſi majus Principibus præſtemus obſequium, qui ſervitute civium, quàm qui libertate lætantur. Et Populus quidem Romanus dilectum 7 Principem ſervat, quantumque paulò antè 8 concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat: quibuſque aliquando clamoribus geſtum 9 alterius,

 rius,

1 Cogebantur adulari, ne, ſi tacerent, offenderent. 2 Contra malos Principes. 3 Actæ gratiæ. 4 Trajanus putat. 5 Trajani: lege, illis, cum Lipſio. 6 Ideſt, majus obſequium Trajano deberi, qui nos liberos velit. 7 Principum, legit Lipſius: ideſt, diſcrimen Principum ſervat in laude. 8 Quaſi communi cantu, ideſt plauſu Domitianum de forma laudabant. 9 Neronis hiſtrioniam exercentis.

rius, & vocem, hujus pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat. Quid nos ipſi? divinitatem Principis noſtri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor, & gaudium 1 tulit, celebrare univerſi ſolemus? Jam quid tam civile, tam Senatorium, quàm illud additum à nobis OPTIMI cognomen, quod peculiare hujus, & proprium 2 arrogantia priorum Principum fecit? Enimverò quàm commune, quàm ex æquo, quòd felices nos FELICEM illum prædicamus, alterniſque votis, 3 *Hæc faciat, hæc audiat*, quaſi non dicturi, niſi fecerit, comprecamur! Ad quas ille voces 4 lacrymis etiam, ac multo pudore ſuffunditur. Agnoſcit enim, ſentitque 5 ſibi, non Principi dici. Igitur quod 6 temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore ſervavimus, hoc ſinguli quoque 7 meditatique teneamus; ſciamuſque, nullum eſſe nec ſincerius, nec acceptius genus gratiarum, quàm quod illas acclamationes æmuletur, quæ 8 fingendi non habent tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo, ut orationem meam ad modeſtiam Principis, moderationemque 9 ſubmittam; nec minùs conſiderabo, quid aures

1 *Ex amore, & gaudio ſincero.* 2 *Qui tales eſſe noluerunt.* 3 *Populi acclamatio, cùm hoc gemino titulo ſalutaretur Trajanus.* 4 *Pre gaudio.* 5 *Quia optimo, non quia Principi.* 6 *Laudis.* 7 *Etiam poſt ſubitum illum calorem publicæ acclamationis.* 8 *Sincerior eſt laus, quæ ſubitò enaſcitur, nec tempus habet ſimulandi.* 9 *Attemperem.*

1 aures ejus pati poſſint, quàm quid virtutibus debeatur. Magna, & inuſitata Principis gloria, cui gratias acturus non tam vereor, ne me in laudibus ſuis 2 parcum, quàm ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas ſola circumſtat: nam merenti gratias agere facile eſt, Patres Conſcripti: non enim periculum eſt, ne cùm loquar de humanitate, 3 exprobrari ſibi ſuperbiam credat; cùm de frugalitate, luxuriam; cùm de clementiâ, crudelitatem; cùm de liberalitate, avaritiam; cùm de benignitate, livorem; cùm de continentiâ, libidinem; cùm de labore, inertiam; cùm de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne gratus, ingratuſve videar, prout ſatis, aut parum dixero. Animadverto enim, etiam Deos ipſos non tam accuratis adorantium precibus, quàm innocentiâ, & ſanctitate lætari, gratioremque exiſtimari, qui delubris 4 puram, caſtamque mentem, quàm qui 5 meditatum carmen intulerit. Sed parendum eſt Senatus conſulto, quo ex utilitate publicâ placuit, ut conſulis voce, ſub titulo gratiarum agendarum, boni Principes, quæ facerent, recognoſcerent; mali, quæ facere deberent. Id nunc eò magis ſolemne, ac neceſſarium eſt, quod Parens noſter privatas gratiarum actiones cohibet, & comprimit; interceſſurus etiam publicis,

A 4 1 ſi

1 *Averſæ ab omni adulatione.* 2 *Mavult enim citrà, quàm ultrà meritum laudari.* 3 *Nam caret his vitiis.* 4 *Sincerum animum.* 5 *Compoſitam orationem.*

1 ſi permitteret ſibi vetare, quod Senatus juberet. Utrumque Cæſar Auguſte, 2 moderatè, & quod alibi tibi gratias agi non ſinis, & quod hic ſinis: non enim à te ipſo tibi honor iſte, ſed ab agentibus habetur. Cedis affectibus noſtris; nec 3 nobis munera tua prædicare, ſed audire tibi neceſſe eſt. Sæpè ego mecum, P. C., tacitus agitavi, qualem, quantumque eſſe oporteret, cujus ditione nutuque maria, terra, pax, bella regerentur: cùm interea fingenti, formantique mihi Principem, quem æquata Diis immortalibus poteſtas deceret, nunquam 4 voto ſaltem concipere ſuccurrit ſimilem huic, quem videmus. Enituit aliquis in bello, ſed obſolevit in pace; alium toga, ſed non & arma honeſtarunt: reverentiam ille terrore, alius amorem humanitate captavit; ille quæſitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit: poſtremò adhuc nemo extitit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur. At Principi noſtro quanta concordia, quantuſque concentus omnium laudum, omniſque gloriæ contigit; ut nihil ſeveritati ejus hilaritate, nihil gravitati ſimplicitate, nihil majeſtati humanitate detrahatur? Jam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis 5 in-

1 *Niſi exiſtimaret ſibi licitum non eſſe vetare, quod Senatus jubet.* 2 *Fit enim, ut impedias adulationem, & officium permittas.* 3 *Nam nolles, niſi Senatus juberet.* 4 *Ideſt, cogitando efformare.*

1 indeflexa maturitas, nec ſine quodam munere. 2 Deûm feſtinant ſenectutis 3 inſignibus ad augendam majeſtatem ornata cæſaries; nonne longè latèque Principem oſtentant? Talem eſſe oportuit, quem non bella civilia, nec armis oppreſſa Reſpublica, ſed pax, & adoptio, & tandem 4 exorata terris Numina dediſſent. An fas erat nihil differre inter Imperatorem, quem homines, & quem Dii feciſſent? quorum quidem in te, Cæſar Auguſte, judicium, & favor tunc ſtatim, cùm ad exercitum 5 proficiſcereris, & quidem inuſitato indicio enituit. Nam cæteros Principes 6 aut largus cruor hoſtiarum, aut 7 ſiniſter volatus avium conſulentibus nunciavit; tibi aſcendenti 8 de more Capitolium, quanquam 9 non id agentium, civium clamor ut jam Principi occurrit. Siquidem omnis turba, quæ 10 limen inſederat, ad ingreſſum tuum foribus recluſis, illa quidem, ut tunc arbitrabatur, 11 Deum; cæterùm ut docuit eventus, te conſalutavit Imperatorem: nec aliter à cunctis omen acceptum eſt. Nam ipſe intelligere nolebas: recuſabas enim imperare, recuſa-

A 5 bas,

1 *Nondum vergens ad ſenium.* 2 *Poeticè, loco Deorum.* 3 *Canicie.* 4 *Placata poſt magnas clades.* 5 *Legatus à Domitiano in Germaniam inferiorem.* 6 *Haruſpices.* 7 *Spectante ad meridiem auſpice.* 8 *Ituri ad Provincias, & ad bella vota Diis nuncupabant.* 9 *Non id cogitantium.* 10 *Templi Capitolini.* 11 *Jovem dum populus cognomento Imperatorem ſalutaret, ingreſſus eſt Trajanus.*

bas, quod 1 bene erat imperaturo. Igitur cogendus fuiſti: cogi porrò non poteras, niſi 2 periculo patriæ, & mutatione Reipublicæ: obſtinatum enim tibi, non ſuſcipere Imperium, niſi ſervandum fuiſſet. Quare ego 3 illum ipſum furorem motumque caſtrenſem reor exſtitiſſe, quia magnâ vi, magnoque terrore modeſtia tua vincenda erat. At ſicut maris, cœlique temperiem turbines, tempeſtateſque 4 commendant; ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum præceſſiſſe crediderim. Habet has vices conditio mortalium, ut adverſa ex ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultat utrorumque 5 ſemina Deus; & plerùmque bonorum, malorumque cauſæ ſub 6 diversâ ſpecie latent. Magnum quidem illud ſæculo dedecus, magnum Reipublicæ vulnus impreſſum eſt. 7 Imperator, & Parens generis humani obſeſſus, captus, incluſus: 8 ablata miriſſimo ſeni ſervandorum hominum poteſtas, ereptumque Principi 9 illud in principatu beatiſſimum, quod nihil cogitur. Si tamen hæc ſola erat

1 ra-

1 *Par erat, ut onus agnoſceret, qui eſſet imperaturus.* 2 *Solum periculum patriæ ac timor, ne Reſpub. mutaretur, cogere potuerunt.* 3 *Militum, ut mortem Domitiani vindicarent: ſed à te placati ſunt.* 4 *Faciunt jucundiorem.* 5 *Initia.* 6 *Ut quæ initio triſtia, deinde ſint læta, & è converſo.* 7 *Conjuratio militum contra Nervam ſenem.* 8 *Negata poteſtas iis parcendi, qui Domitianum occiderant.* 9 *Libertas.*

1 ratio, quæ te publicæ ſalutis gubernaculis admoveret, prope eſt, ut exclamem, tanti fuiſſe. Corrupta eſt diſciplina caſtrorum, ut tu corrector, emendatorque contingeres: inductum 2 peſſimum exemplum, ut 3 optimum opponeretur: poſtremò coactus Princeps, quos nollet, occidere, ut daret 4 Principem, qui cogi non poſſet. Olim tu quidem adoptari merebare; ſed neſciſſemus, quantum tibi deberet Imperium, ſi antè adoptatus eſſes. Expectatum eſt tempus, in quo liqueret, non tam accepiſſe te beneficium, quàm dediſſe. Confugit in ſinum tuum concuſſa Reſpublica, ruenſque Imperium ſuper 5 Imperatorem, Imperatoris tibi voce delatum eſt. Imploratus 6 adoptione, & accitus es: ut olim duces magni à peregrinis, externiſque bellis, ad opem patriæ ferendam revocari ſolebant. Ita 7 Filius, ac Parens uno, eodemque momento rem maximam invicem præſtitiſtis: ille tibi Imperium dedit; tu illi reddidiſti. Solus ergo 8 ad hoc ævi pro munere tanto 9 paria, accipiendo, feciſti; immò ultra, dantem obligaſti. Communicato enim Imperio ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt.

1 Nerva enim, cùm ſe imparem componendis rebus agnoſceret, Trajanum adoptavit. 2 Ut miles cogeret Imperatorem. 3 Diſciplina militari reſtauratâ. 4 Te, Trajane. 5 Senem, & caducum. 6 Ut imperio ſuccurreres. 7 Tu, & Nerva. 8 Ad hoc tempus. 9 Paria facere, eſt, par pari reddere: ſive datum accepto æquare.

O novum, atque inauditum ad Principatum iter! Non te propria cupiditas, proprius metus, ſed aliena utilitas, alienus timor Principem fecit. Videaris licèt, quod eſt ampliſſimum, conſecutus inter homines; felicius tamen erat illud, quod reliquiſti: ſub bono Principe privatus eſſe deſiiſti. Aſſumptus es in laborum, curarumque conſortium: nec te læta, & proſpera 1 ſtationis iſtius; ſed aſpera, & dura ad capeſſendam eam compulerunt. Suſcepiſti Imperium, poſtquam alium ſuſcepti pœnitebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat, cognatio, nulla 2 neceſſitudo, niſi quod uterque optimus erat; dignuſque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, non, ut prius, 3 alius, atque alius in gratiam uxoris: adſcivit enim te Filium, non vitricus, ſed Princeps; eodemque animo Divus Nerva pater tuus factus eſt, 4 quo erat omnium. Nec decet aliter filium aſſumi, ſi aſſumatur à Principe. An Senatus, Populique Romani exercitus, provincias, ſocios tranſmiſſurus uni ſucceſſorem 5 ex ſinu uxoris accipias; ſummæque poteſtatis hæredem tantùm intrà domum tuam quæras? non per totam civitatem circumferas oculos: & hunc

1 *Imperium ſtationi eſt militari ſimile, quia vigilantiam, & curam exigit.* 2 *Amicitiæ ſtricta conſuetudo, ſeu familiaritas.* 3 *Ut Auguſtus Tiberium in gratiam Liviæ, Claudius Neronem artibus Agrippinæ.* 4 *Ex deſiderio publicæ utilitatis.* 5 *Ideſt Filium à natura datum.*

hunc tibi proximum, hunc conjunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem Diis ſimillimum inveneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus. Non enim ſervulis tuis dominum, ut poſſis eſſe contentus quaſi 1 neceſſario hærede; ſed Principem civibus daturus Imperator. 2 Superbum iſtud, & regium, niſi adoptes eum, quem conſtet imperaturum fuiſſe, etiamſi non adoptaſſes. Fecit hoc Nerva, nihil intereſſe arbitratus, genueris, an elegeris; ſi perinde 3 ſinè judicio adoptentur Liberi, ac naſcantur: 4 niſi tamen quòd æquiore animo ferunt homines, quem Princeps parum feliciter genuit, quàm quem malè elegit. Sedulò ergo vitavit hunc caſum; nec judicium hominum, ſed Deorum etiam in conſilium aſſumpſit. Itaque non tua in cubiculo, ſed in templo, nec ante genialem thorum, ſed ante 5 pulvinar Jovis optimi maximi adoptio peracta eſt: qua tandem non ſervitus noſtra, ſed libertas, & ſalus, & ſecuritas fundabatur. Sibi enim Dii gloriam illam vindicaverunt: horum opus, horum 6 illud imperium: Nerva tantùm miniſter fuit: 7 uterque, qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adopta-

ba-

1 *Conſanguineo, ſeu qui tibi ex connubio contingit.* 2 *Arrogantiæ eſt, & tyrannicum.* 3 *Sine electione.* 4 *Niſi, quòd qui hæreditario jure ſuccedit, tolerabilior eſt, quàm qui electione.* 5 *Lectus in Templo diis ſternebatur.* 6 *Ideſt, juſſum.* 7 *Ideſt, uterque diis paruit, tam Nerva, quàm tu.*

baris: 1 Allata erat ex Pannoniâ laurea; id agentibus Diis, ut invicti Imperatoris 2 exortum victoriæ inſigne decoraret. Hanc Imperator Nerva in gremio Jovis collocârat: cùm repentè ſolito major, & auguſtior advocata hominum concione, deorumque, te Filium ſibi, hoc eſt, unicum auxilium feſſis rebus aſſumpſit. Inde, quaſi depoſito Imperio, qua ſecuritate, qua gloriâ lætus (nam quantulum refert, deponas, an partiaris Imperium, niſi quòd difficilius hoc eſt?) non ſecùs, 3 ac præſenti tibi innixus, tuis humeris ſe, patriamque ſuſtentans, tuâ juventâ, tuo robore invaluit: ſtatim conſedit omnis 4 tumultus. Non adoptionis 5 opus iſtud fuit, ſed adoptati, atque adeò temerè fecerat Nerva, ſi adoptaſſet alium. Obliti ne ſumus, ut nuper 6 poſt adoptionem non deſierit ſeditio, ſed cœperit? Irritamentum iſtud irarum, & fax tumultus fuiſſet, niſi incidiſſet in te. An dubium eſt? ut dare poſſet Imperium Imperator, qui reverentiam amiſerat, auctoritate ejus effectum eſt, cui dabatur. Simul Filius, ſimul Cæſar, & mox Imperator, & conſors 7 tribu-

1 Ex Pannonia, nunc Hungaria, quo tempore adoptio facta eſt, nuncius venit ad Nervam de victoria. 2 Ortum, quaſi Solis. 3 Quanquam Coloniæ Agrippinæ Præfectus abeſſes. 4 Prætorianorum militum. 5 Placatio. 6 Cohortes Prætoriæ audita adoptione tumultuantes, cùm intelligerent electum eſſe Trajanum, conquievere. 7 Sic appellabatur, vitato regio nomine Romanis odioſo.

bunicıæ poteſtatis, & omnia paritèr, & ſtatim factus es: quæ 1 proximè Parens 2 verus tantùm in 3 alterum Filium contulit. Magnum hoc tuæ moderationis 4 indicium, quòd non ſolùm ſucceſſor Imperii, ſed particeps etiam, ſociuſque placuiſti. Nam ſucceſſor, etiamſi 5 nolis, habendus eſt: non eſt habendus ſocius, niſi velis. Credent ne poſteri, 6 patricio, & conſulari, & triumphali Patre genitum, cùm fortiſſimum, ampliſſimum, amantiſſimum ſui exercitum 7 regeret, Imperatorem non ab exercitu factum? eidem, cùm Germaniæ præſideret, Germanici nomen hinc miſſum? Nihil ipſum, ut Imperator fieret, agitaſſe; nihil feciſſe; niſi quòd meruit, & paruit? Paruiſti enim, Cæſar, & ad principatum 8 obſequio perveniſti: nihilque magis à te 9 ſubjecti animi factum eſt, quàm quod imperare cœpiſti. Jam Cæſar, jam Imperator, jam Germanicus, abſens, & ignarus; & poſt tanta nomina, quantum ad te pertinet, 10 privatus. Magnum videretur, ſi dicerem:

1 *Nuper Veſpaſianus.* 2 *Natura, non adoptione.* 3 *Titum fratrem Domitiani.* 4 *Nerva fretus tuâ moderatione non modò Cæſarem, ſed Collegam te appellavit.* 5 *Nervæ etiam nolenti ſucceſſor fuiſſet aliquis: Collega, nonniſi volenti.* 6 *Quando Trajani pater patricio ſit ordini adſcitus, & conſul factus, non liquet.* 7 *In Germaniâ apud Coloniam Agrippinam.* 8 *Obſequendo.* 9 *In cæteris rebus auctoritate uſus es tuâ; in hoc paruiſti alienæ.* 10 *Ex moderatione animi.*

rem: neſciſti, te Imperatorem futurum: eras Imperator, & eſſe neſciebas. Ut verò ad te 1 fortunæ tuæ nuncius venit; malebas quidem 2 hoc eſſe, quod fueras; ſed non erat liberum. An non obſequereris Principi Civis, Legatus Imperatori, Filius Patri? ubi deinde diſciplina, ubi mos à majoribus traditus, quodcunque Imperator munus injungeret, æquo animo, paratoque ſubeundi? Quid enim, ſi provincias 3 ex provinciis, ex bellis bella mandaret? eodem illum uti 4 jure poſſe putes, cùm ad Imperium revocet, quo ſit uſus, cùm ad exercitum miſerit: nihilque intereſſe, ire Legatum, an redire Principem jubeat: niſi quod major ſit obſequii gloria in eo, quod quis minùs velit. 5 Augebat auctoritatem jubentis in ſummum diſcrimen auctoritas ejus adducta: utque magis parendum imperanti putares, efficiebatur eo, quòd ab aliis minùs parebatur. Ad hoc audiebas Senatus, populique conſenſum. Non unius Nervæ judicium illud, illa electio fuit: nam, qui ubique ſunt homines, hoc idem votis expetebant: ille tantùm 6 jure Principis occupavit; primuſque fecit, quod omnes facturi erant. Nec herculè tantoperè cunctis factum placeret, niſi placuiſſet antè, quàm fie-

1 *Adoptionis &c.* 2 *Privatus.* 3 *Ideſt, poſt.* 4 *Eadem eſt auctoritas mittentis ad provinciam, ac te vocantis ad imperium.* 5 *Tantò tibi debuit major eſſe auctoritas, quantò à cæteris militibus contemnebatur.* 6 *Auctoritate imperatoriâ prævertit.*

fieret. At quo temperamento, Dii boni, poteſtatem tuam, fortunamque moderatus es! Imperator 1 titulis, & imaginibus, & ſignis, cæterùm modeſtiâ, labore, vigilantiâ Dux, & Legatus, & Miles; cum jam 2 tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neque aliud tibi ex illa adoptione, quàm Filii pietatem, Filii obſequium aſſereres; longamque 3 huic nomini ætatem, longam gloriam precarere. Jam te providentia Deorum primum in locum provexerat, tu adhuc in ſecundo 4 reſiſtere, atque etiam ſeneſcere optabas; privatus tibi videbaris, quàmdiu Imperator & alius eſſet. Audita ſunt 5 vota tua, ſed in quantum optimo illi, & ſanctiſſimo Seni 6 utile fuit, quem Dii cœlo 7 vindicaverunt, ne quid poſt illud divinum, & immortale 8 factum mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc venerationem, ut noviſſimum eſſet, auctoremque ejus 9 ſtatim conſecrandum, ut quandoque inter poſteros quæreretur, an illud jam Deus feciſſet. Ita ille nullo magis nomine publicus Parens, quàm quia tuus. Ingens gloria, ingenſque fama; cùm

1 *Imperatoris nomen in inſcriptionibus, ſtatuis, nummis, vexillis,* 2 *Cùm pedes ipſe tamquam privatus exercitum anteires.* 3 *Vitam Nervæ diuturnam optans.* 4 *Perſiſtere.* 5 *Pro publicis rebus Diis nuncupata.* 6 *Cùm Nervæ ſoſpitatem auſpicareris.* 7 *Ad Cœlum avocarunt.* 8 *Adoptionis tuæ.* 9 *Poſt menſes tres ab adoptione mortuus, & Divus appellatus eſt Nerva, Trajano adhuc abſente.*

cùm abundè expertus eſſet, quàm bene humeris tuis ſederet Imperium, tibi terras, te terris reliquit, eo ipſo carus omnibus, ac deſiderandus, quod 1 proſpexerat, ne deſideraretur. Quem tu lacrymis primùm, ita ut Filium decuit, mox templis, honeſtaſti; non imitatus illos, qui hoc idem, ſed aliâ mente fecerunt. Dicavit cœlo Tiberius Auguſtum, ſed ut 2 majeſtatis numen induceret; Claudium Nero, ſed ut irrideret; Veſpaſianum Titus; Domitianus Titum, ſed ille ut Dei Filius, hic ut Frater videretur; tu ſideribus Patrem intuliſti non ad metum civium, non in contumeliam Numinum, non in honorem tuum, ſed quia 3 Deum credis. Minus eſt hoc, cum ſit ab his, qui 4 & ſe Deos putant. Sed licèt illum aris, pulvinaribus, 5 Flamine colas; non alio magis tamen Deum & facis, & 6 probas, quàm quod ipſe talis es. In Principe enim, qui, electo ſucceſſore, fato conceſſit, una itemque certiſſima divinitatis 7 fides eſt, bonus ſucceſſor. Num ergo tibi ex immortalitate Patris aliquid arrogantiæ acceſſit? Num 8 hos proximos, divinitate parentum de-

1 *Te ſibi ſubſtituens*. 2 *Ut Cæſareæ Majeſtatis divinitatem in uſum induceret, ad augendum populi timorem, ac reverentiam*. 3 *Divinitate dignum propter virtutes*. 4 *Etiam ſibi divinitatem arrogant*. 5 *Sacerdote*. 6 *Comprobas, quam quod illi te ſimilem facis imitatione virtutum*. 7 *Indicium, quod jam tùm divinaverit, cùm optimum elegit*. 8 *Domitianum, Tiberium &c.*

deſides, ac ſuperbos, potiùs, quàm 1 illos veteres, & antiquos æmularis, qui hoc ipsum Imperium peperere, quod modò 2 hoſtes invaſerant, contempſerantque: 3 cujus pulſi, fugatique non aliud magis habebatur indicium, quàm quòd triumpharetur. Ergo ſuſtulerant animos, & jugum excuſſerant: nec jam nobiſcum de 4 ſuâ libertate, ſed de noſtrâ ſervitute certabant: ac ne inducias quidem, niſi 5 æquis conditionibus inibant; legeſque, ut acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror, & metus, & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum Ducem unum ex 6 illis veteribus, & priſcis, quibus imperatorium nomen addebant contecti cædibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus 7 obſides ergo, non emimus; 8 nec ingentibus damnis, immenſiſque muneribus paciſcimur, ut vicerimus. Rogant, ſupplicant; largimur, negamus; utrumque

1 *Romulum, Numam &c.* 2 *Daci, Sarmatæ &c. ſub Domitiano, qui, etſi eos non vinceret, triumphavit.* 3 *Tam ſtultè, ac temerè Domitianus triumphabat, ut acceptæ cladis, & pulſi, fugatique Imperii ſignum eſſet ſimulatio victoriæ.* 4 *Hoſtes non modò ſervire Romano Imperio recuſabant, ſed imperare poſtulabant, aut bellum minabantur.* 5 *Quaſi pares cum paribus.* 6 *Cùm floreret Reſpub. ſub Coſs.* 7 *Veros: non emimus falſos ad ſimulationem victoriæ.* 8 *Domitianus à Dacis pacem emit, & ſpeciem victoriæ pactâ annuâ pecuniâ.*

que 1 ex Imperii majeſtate. Agunt gratias, qui impetraverunt; non audent queri, quibus negatum eſt. An 2 audeant? qui ſciant te 3 aſſediſſe ferociſſimis populis eo ipſo tempore, quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis, cùm Danubius ripas gelu jungit, duratuſque glacie ingentia 4 tergo bella tranſportat; cùm ferę gentes non telis magis, quàm 5 ſuo cœlo, ſuo ſidere armantur. Sed ubi in proximo tu, non ſecùs ac ſi mutatæ temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur, noſtra agmina percurſare ripas & 6 aliena occaſione, ſi permitteres, uti, ultroque 7 hiemem ſuam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hoſtes veneratio: quid apud milites? quam admirationem, quemadmodum comparaſti? cùm tecum inediam, tecum ferrent ſitim, cùm in illa 8 meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium pulverem, ſudoremque miſceres? nihil à cæteris, niſi robore, ac præſtantiâ differens; cùm 9 libero Marte nunc cominùs tela vibrares; nunc vibrata ſuſciperes, alacer virtute militum, & lætus, quoties aut caſſidi tuæ, aut clypeo gravior ictus incideret.

1 *Ut decet.* 2 *Queri, ſi negatum.* 3 *Caſtra poſuiſſe per hiemem contra Germanos.* 4 *Gelu concreto exercitum ſuſtinet.* 5 *Frigore, ac tempeſtate.* 6 *Hieme nobis aliàs inimica, hoſti opportuna.* 7 *Bellum per hiemem, ut ipſi ſolebant, nobis.* 8 *Militari exercitatione.* 9 *Cùm liberè in pugnæ ſimulacro non ducem, ſed militem ageres.*

ret. Laudabas quippe ferientes, hortabariſque, ut auderent, & audebant jam; cùm ſpectator, moderatorque ineuntium certamina virorum arma 1 componeres, tela tentares, ac, ſi quod 2 durius accipienti videretur, ipſe vibrares. Quid cùm ſolatium feſſis, ægris 3 opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum antè luſtraſſes, nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator non videretur, 4 ſi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis eſſet; tunc enim illum imitationis ardor, ſemperque melior aliquis accenderet. Poſtquam 5 verò ſtudium armorum à manibus ad oculos, ad voluptatem à labore translatum eſt; poſtquàm exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus 6 muralis, aut civica, ſed 7 Græcus magiſter aſſiſtit; quàm magnum eſt, unum ex omnibus 8 patrio more, patriâ virtute lætari, & ſinè æmulo, ac ſinè exemplo, ſecum 9 certare, ſecum contendere, ac ſicut imperat ſolus ſolum ita eſſe, qui debeat imperare? Nonne 10 incunabula hæc tibi, Cæſar, & rudi-

1 *Arma diſtribueres, telorum pondus librares, ne cuiquam dares, quod ferro non poſſes.* 2 *Gravius tibi reſervabas.* 3 *In verâ pugnâ.* 4 *Cùm vigeret virtus bellica.* 5 *Nunc verò cùm priſca virtus degeneravit in ludos.* 6 *Corona.* 7 *Progymnaſtes non veris præliis, ſed fictis.* 8 *Romano.* 9 *Ipſe exemplar tuâ virtute, non æmulator alienæ.* 10 *Tyrocinia.*

dimentâ, cùm puer admodum 1 Parthicâ lauro gloriam Patris augeres, nomenque Germanici jam tum mererere? cùm ferociam, ſuperbiamque Parthorum 2 ex proximo auditus magno terrore cohiberes? 3 Rhenumque, & Euphratem admirationis tuæ famâ conjungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudibus peragrares? apud eos ſemper major, & clarior, quibus poſteà contigiſſes. Et necdum Imperator, necdum Dei Filius eras; 4 Germaniamque cum plurimæ gentes, ac prope infinita vaſtitas interjacentis ſoli, tum Pyrenæus, Alpes, immenſique alii montes, niſi his 5 comparentur, muniunt, dirimuntque; per hoc omne ſpatium, cùm legiones duceres, ſeu potiùs (tanta velocitas erat) raperes, non 6 vehiculum unquam, non equum reſpexiſti. 7 Levis hic, non ſubſidium itineris, ſed decus, & cum cæteris ſubſequebatur; ut cujus nullus tibi uſus, niſi cùm die 8 ſtativorum proximum campum alacritate, diſcurſu, pulvere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum eſt, quòd perſeveraſti; plus tamen, quòd non timuiſti, ne perſeverare non poſſes.

1 *Rebus cum patre geſtis contra Parthos.* 2 *Nominis fama.* 3 *Longè diſſita flumina.* 4 *Aliqui Galliam, Germaniamque, legendum putant.* 5 *Pyren. & Alp.* 6 *Pedes ibas.* 7 *Equus inornatus.* 8 *Cùm ſtantem, & quieſcentem exercitum pulverulentus circumires, erigens animos.*

ſes. Nec dubito, quin ille, 1 qui te inter illa Germaniæ bella ab Hiſpaniâ uſque ad validiſſimum præſidium exciverat, iners ipſe, alieniſque virtutibus tunc quoque invidus Imperator, cùm ope 2 earum indigeret, tantam admirationem tui non ſinè 3 quodam timore conceperit, quantam ille 4 genitus Jove poſt ſævos labores, duraque imperia, 5 Regi ſuo, indomitus ſemper, indefeſſuſque, 6 referebat: cùm aliis ſuper alias expeditionibus 7 munere alio dignus invenireris. Tribunus verò disjunctiſſimas terras, teneris adhuc annis, viri firmitate luſtraſti: jam tunc præmonente fortunâ, ut diu penitùs 8 perdiſceres, quæ mox præcipere deberes. Neque enim proſpexiſſe caſtra, brevemque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti Tribunum, ut eſſe ſtatim 9 Dux poſſes, nihilque diſcendum haberes tempore docendi. Cognoviſti per 10 ſtipendia decem, mores gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum: & diverſam aquarum, cœlique temperiem, ut patrios fontes, patriumque ſidus ferre conſueviſti: quoties equos, quoties emeri-

ta

1 Domitianus malè rem gerens contra Germanos te ad ſui præſidium revocavit ex Hiſpaniâ, ubi Provinciæ præeras. 2 Virtutum. 3 Ne tibi deferretur imperium. 4 Hercules. 5 Euryſtheo. 6 Admirationem. 7 Præfectura. Alii legunt: itinere illo. 8 Facere, quæ aliis facienda imperares. 9 Univerſi exerc. 10 Per annos decem Tribunatus.

ta arma mutaſti? Veniet ergo tempus, quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis geſtient, quis ſudores tuos hauſerit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ ſomnum ſaxa prætexerint, quod deniquè tectum magnus hoſpes impleveris; ut tunc ipſi tibi ingentium 1 Ducum ſacra veſtigia iiſdem in locis monſtrabantur. Verùm hæc olim, in præſentiâ quidem quiſquis paulò 2 vetuſtior miles, hic te commilitone 3 cenſetur. Quotus enim quiſque, cujus tu non antè commilito, quàm Imperator? inde eſt, quòd propè omnes nomine appellas, quòd ſingulorum fortia facta commemoras; nec habent adnumeranda tibi pro Republicâ vulnera, quibus ſtatim laudator, & teſtis contigiſti. Sed magis prædicanda moderatio tua, quòd innutritus bellicis laudibus pacem amas: nec quia vel pater tibi triumphalis; vel adoptionis tuæ die dicata capitolino Jovi laurus, idcircò ex occaſione omni quæris triumphos. Non times bella, nec provocas. Magnum eſt, Imperator Auguſte, magnum eſt, 4 ſtare in Danubii ripâ, ſi tranſeas, certum triumphi; nec decertare cupere cum recuſantibus: quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam, ut ipſe nolis pugnare, moderatio, fortitudo tua præſtat, ut neque hoſtes tui velint. Accipiet ergo aliquando

cu-

1 *Antiquorum*. 2 *Multorum ſtipendiorum*. 3 *Te commilitone veteranus factus reputatur*. 4 *Per hiemem, ut ſuprà*.

capitolium non 1 inanes currus, nec falſæ ſimulacra victoriæ; ſed Imperatore veram, ac ſolidam gloriam reportante, tranquillitatem, & tam confeſſa hoſtium obſequia, ut vincendus 2 nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis: neque enim unquam, niſi ex 3 contemptu Imperii noſtri, factum eſt, ut vinceremus. Quòd ſi quis barbarus Rex eò inſolentiæ, furoriſque proceſſerit, ut iram tuam, indignationemque mereatur; næ ille, ſive interfuſo mari, ſeu fluminibus immenſis, ſeu præcipiti monte defenditur, omnia hæc tam prona, tamque cedentia virtutibus tuis ſentiet, ut 4 ſubſediſſe montes, flumina exaruiſſe, interceptum mare, illataſque ſibi non eſſe claſſes noſtras, ſed terras ipſas, arbitretur. Videor jam cernere non 5 ſpoliis provinciarum & extorto ſociis 6 auro, ſed hoſtilibus armis, captorumque Regum catenis triumphum gravem. Videor ingentia Ducum nomina, nec indecora nominibus corpora 7 noſcitare. Videor intueri immanibus auſis bar-

B ba-

1 *Speciem inanem triumphi, ut cùm Domitianus potiùs victus, quàm victor triumphavit.* 2 *Cùm ſtatim obſequium hoſtis præſtiterit.* 3 *Nemo enim hoſtis, niſi qui injuriam fecerit.* 4 *Perinde nihil obſtare, ac ſi ſubſiderent &c.* 5 *Ad augendam pompam triumphi.* 6 *Coronis aureis, quæ triumphaturo dabantur.* 7 *Audire nomina, & videre corpora barbarorum, quos viceris ſono, & mole immania.*

barorum onuſta 1 fercula, & ſua quemque facta vinctis manibus ſequentem; mox ipſum te ſublimèm, inſtantemque curru domitarum gentium tergo; ante currum autem clypeos, quos ipſe perfoderis. Nec tibi 2 opima deſuerint, ſi quis Regum venire 3 in manus audeat, nec modò telorum tuorum, ſed etiam oculorum, minarumque conjectum, toto campo, totoque exercitu oppoſito, perhorreſcat. Meruiſti 4 proximâ moderatione, ut, quandocunque te vel inferre, vel propulſare bellum coegerit Imperii dignitas, non ideò viciſſe videaris, ut triumphares, ſed triumphare, quia viceris. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam ſpecioſum eſt, quòd diſciplinam caſtrorum lapſam, extinctamque reſoviſti, depulſo prioris ſæculi malo, inertiâ, & contumaciâ, & dedignatione parendi! 5 Tutum eſt reverentiam, tutum caritatem mereri: nec Ducum quiſquam, aut non amari à militibus, aut amari timet: & inde 6 offenſæ, gratiæque pariter ſecuri, inſtant operibus, adſunt exercitationibus, arma, mœnia, viros

1 *Geſtamina erant, quibus facta hoſtium, urbes, flumina, metallo expreſſa in triumpho deferebantur.* 2 *Spolia regalia.* 3 *Tecum in ſingulare certamen.* 4 *Cum ad Danubium hoſtem ſinè pugna repreſſiſti.* 5 *Te Imperatore, Duces ſive timeantur a militibus, ſive amentur; nec metuunt querelas militum apud te, nec tuam invidiam.* 6 *Sinè metu offenſæ apud te, gratiæ apud milites.*

ros aptant. Quippe 1 non is Princeps qui ſibi imminere, ſibi intendi putet, quod in hoſtes paretur: quæ perſuaſio fuit illorum, qui, hoſtilia cùm facerent, timebant. Eodem 2 ergo tempore militaria ſtudia, nec animos modò, ſed & corpora ipſa langueſcere, gladios etiam incuriâ hebetari, retundique gaudebant. Duces porrò noſtri 3 non tàm Regum cæterorum, quam ſuorum Principum inſidias, nec tàm hoſtium, quàm commilitonum manus, ferrumque metuebant. Eſt hæc natura ſideribus, ut parva, & exilia validiorum exortus obſcuret: ſimiliter Imperatoris adventu 4 Legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen major omnibus quidem eras, ſed ſinè ullius diminutione major: eandem auctoritatem præſente te quiſque, quam abſente, retinebat: quin etiam pleriſque ex eo reverentia acceſſerat, quòd tu quoquè illos reverebare. Itaque perindè ſummis, atque infimis carus, ſic 5 Imperatorem, commilitonemque miſcueras, ut ſtudium omnium, laboremque, & tanquam exactor 6 intenderes, & tanquam particeps, ſociuſque relevares. Felices illos, quorum fides, & in-

B 2 du-

1 *Tyrannus non eſt, qui timeat, ne duces, militeſque in armis verſati, ſibi inſidientur.* 2 *Tyranni uſum armorum, & militum virtutem oderant, quia timebant.* 3 *Et viciſſim duces à Tyrannis metuebant ſibi.* 4 *Conſularium, qui præſunt provinciis, & copiis.* 5 *Unus utrumque munus implebas.* 6 *Augeres.*

duſtria non per internuncios, & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probabantur! Conſecuti ſunt, ut abſens quoquè de abſentibus nemini magis, quàm tibi crederes. Jam te civium deſideria 1 revocabant, amoremque caſtrorum ſuperabat caritas 2 Patriæ. Iter inde placidum, ac modeſtum, ut planè à pace redeuntis. Nec verò ego in laudibus tuis ponam, quòd adventum tuum non Pater quiſquam, non Maritus 3 expavit. Affectata aliis caſtitas; tibi ingenita, & innata, interque 4 ea, quæ imputare non poſſis. Nullus in exigendis 5 vehiculis tumultus: nullum circa hoſpitia faſtidium; 6 annona, quæ ceteris. Ad hoc comitatus 7 accinctus & parens: diceres, magnum aliquem Ducem, ac te potiſſimùm, ad exercitus 8 ire. Adeò nihil, aut certè parum intererat inter Imperatorem factum, & futurum. Quàm diſſimilis nuper alterius Principis tranſitus, ſi tamen tranſitus ille, non populatio fuit, cùm 9 abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextrâ, lævâque peruſtâ, & attritâ: ut ſi 10 vis aliqua, vel ipſi illi Barbari, quos fu-

1 *A bellicis expeditionibus*. 2 *Fortiora fuere Civium vota, ut redires, quàm militum, ut in caſtris perſiſteres*. 3 *Non enim inſidiaris alienæ pudicitiæ*. 4 *Quaſi res una eſſet ex iis, quæ non electioni, ſed naturæ tribuuntur*. 5 *Ad commeatum*. 6 *Vulgaris cibus*. 7 *Expeditus, & obtemperans*. 8 *Non Imperatorem è victoria redire*. 9 *Ideſt, hoſpites ædibus ſuis abigeret*. 10 *Ignis violenti*.

fugiebat, inciderent. 1 Perſuadendum provinciis erat, illud iter 2 Domitiani fuiſſe, non Principis. Itaque non tàm pro tuâ gloriâ, quàm pro utilitate communi, edicto 3 ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Aſſueſcat Imperator 4 cum Imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat, quid abſumpſerit. Ita fiet, ut non abſumat, quod pudeat dicere: præterea futuri Principes, velint, nolint, ſciant. 5 Tantum conſtat: propoſitiſque 6 duobus exemplis, meminerint, perinde conjecturam de moribus 7 ſuis homines eſſe facturos, prout hoc, vel illud elegerint. Nonne his tot, tantiſque meritis novos aliquos honores, novos titulos merebare? At tu etiam nomen Patris Patriæ recuſabas. Quàm longa nobis cum modeſtiâ tuâ pugna, quàm tardè vicimus! Nomen illud, quod aliis primo ſtatim principatus die, ut Imperatoris, & Cæſaris, receperunt, tu uſque eò diſtuliſti, donec tu quoquè beneficiorum tuorum parciſſimus æſtimator, jam te mereri fatereris. Itaque ſoli omnium contigit tibi, ut Pater Patriæ 8 eſſes, antequàm 9 fieres. Eras

 enim

1 *Ne mirarentur*. 2 *Reducis à bello Germ.* 3 *Juſſiſti ad calculos impenſas, reduci in tua, & alterius Principis expeditione*. 4 *Cum Populo rationem inire*. 5 *Tanti eſt iter*. 6 *Moderationis, & prodigalitatis*. 7 *Tale de ſe judicium populi fore, quales ipſi fuerint moderati, aut prodigi*. 8 *Factis*. 9 *Populi voce*.

enim in animis, in judiciis noſtris; nec 1 publicæ pietatis intererat, quid vocarere, niſi quòd ingrata ſibi videbatur, ſi te Imperatorem potiùs vocaret, & Cæſarem; cùm Patrem experiretur. Quod quidem nomen, qua benignitate, qua indulgentiâ exerces? ut cum civibus tuis, quaſi cum liberis Parens, vivis, ut reverſus Imperator, qui privatus exieras, 2 agnoſcis, agnoſceris? Eoſdem nos, eundem te putas par omnibus, & hoc tantùm cæteris major, quò melior. Ac primùm qui dies ille, quo expectatus, deſideratuſque 3 urbem tuam ingreſſus es! Jam hoc ipſum, quòd ingreſſus es, quàm mirum, lætumque! Nam priores invehi, & importari ſolebant, non dico quadrijugo curru, & albentibus equis, ſed 4 humeris hominum, quod arrogantius erat: tu ſolâ corporis proceritate elatior aliis, & excelſior, non de patientiâ noſtrâ quendam triumphum, ſed de ſuperbiâ Principum egiſti. Ergo non ætas quenquam, non valetudo, non ſexus retardavit, quominùs oculos 5 inſolito ſpectaculo impleret. Te parvuli noſcere, oſtentare juvenes, mirari ſenes, ægri quoquè, 6 neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem, ſanitatemque prorepere. Inde alii ſe ſatis vixiſſe, te viſo, te recepto; alii nunc magis eſſe viven-

1 *Nec civium benevolentia vocabuli ſonum ſpectabat.* 2 *Omnes comiter ſalutans, tanquam unus ex ipſis.* 3 *Romam.* 4 *Lecticæ ſuppoſitis.* 5 *Triumphalis tui reditus.* 6 *Medicis fruſtrà diſſuadentibus.*

vendum, prædicabant. Fœminas etiam tunc fœcunditatis ſuæ maxima voluptas ſubiit, cùm cernerent, cui Principi cives, cui Imperatori milites peperiſſent. Videres referta tecta, ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui nonniſi ſuſpenſum, & inſtabile veſtigium caperet: oppletas undique vias, anguſtumque tramitem relictum tibi; alacrem hinc, atque inde populum: ubique par gaudium, paremque clamorem. Tam æqualiter ab omnibus ex adventu tuo lætitia percepta eſt, quàm 1 omnibus veniſti: quæ tamen ipſa cum ingreſſu tuo crevit, ac prope 2 in ſingulos gradus adaucta eſt. Gratum erat cunctis, quòd Senatum oſculo exciperes, ut 3 dimiſſus oſculo fueras: gratum, quòd Equeſtris ordinis 4 decora honore nominum, ſinè monitore ſignares: gratum, 5 quòd tantùm, non ultrò, clientibus ſalutatis, quaſdam familiaritatis notas adderes: gratius tamen, quòd ſenſim, & placidè, & quantum 6 reſpectantium turba pateretur, incederes; quòd occurſantium Populus te quoquè, te immò maximè adſtaret; quòd primo ſtatim die latus tuum crederes omnibus: neque enim ſtipatus ſatellitum manu

B 4 ſed

1 *Cuique bonus*. 2 *Ad ſingulos paſſus*. 3 *Cùm præfectus copiis abires ad caſtra*. 4 *Cùm præcipuos Equites ſuò nomine ſalutares, non adhibito nomenclatore*. 5 *Cùm nil ultrò poſſes, niſi ob iter ſalutare, addidiſti nutus &c*. 6 *Qui te præcedebant, & identidem reſpiciebant*.

ſed circumfuſus undique nunc Senatus, nunc Equeſtris ordinis flore, prout alterutrum frequentiæ genus invaluiſſet, 1 ſilentes, quietoſque lictores tuos ſubſequebaris. Nam 2 milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, modeſtiâ differebant. Ubi verò cœpiſti capitolium 3 aſcendere, quàm læta omnibus adoptionis tuæ recordatio, quàm peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco ſalutaverunt Imperatorem: quin etiam 4 Deum ipſum tunc præcipuam voluptatem operis ſui percepiſſe crediderim. Ut quidem iiſdem veſtigiis inſtitiſti, 5 quibus Parens tuus ingens illud Deorum prolaturus arcanum, quæ circumſtantium gaudia! quàm recens clamor, quàm ſimilis 6 illi dies, qui hunc genuit diem, ut plena altaribus, auguſta victimis cuncta, ut in 7 unius ſalutem collata omnium vota, cum ibi ſe, ac liberis ſuis intelligerent precari, quæ pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, ſed eâ mode ratione, ut ſi privatam domum peteres: cæteri ad penates ſuos quiſque iteraturus gaudii 8 fidem, ubi nulla neceſſitas gaudendi eſt. 9 Oneraſſet alium ejuſmodi introitus: tu quotidie admirabilior, & melior: talis deniquè,

1 *Non removentes populum*. 2 *Tecum, & ipſi togati*. 3 *Votum pro reditu ſolvens*. 4 *Jovem, qui te elegerat*. 5 *Ubi te Nerva adoptavit ex Deorum inſtinctu*. 6 *Electionis*. 7 *Tuam*. 8 *Privato gaudio magis libero publicum confirmaturus*. 9 *Ferre alios moderatè non potuiſſet*.

que, quales alii Principes futuros ſe tantùm pollicentur. Solum ergo te commendat, augetque temporis 1 ſpatium. Junxiſti enim, ac miſcuiſti res olim diverſiſſimas, ſecuritatem imperantis, & incipientis pudorem. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec oſculum 2 manu reddis. Manet Imperatori, quæ prior humanitas; 3 dexteræ verecundia. Incedebas pedibus? incedis: lætabaris labore? lætaris; eademque omnia circa te, nihil 4 ipſo te, fortuna mutavit. Liberum eſt ingrediente per publicum Principe ſubſiſtere, occurrere, comitari, præterire. Ambulas inter nos, 5 nos quaſi contingas, & copiam tui, non 6 ut imputes, facis. Hæret lateri tuo quiſquis acceſſit; finemque 7 ſermoni ſuus cuique pudor, non tua ſuperbia facit. Regimur quidem à te, & ſubjecti tibi, ſed, quemadmodum legibus, ſumus: nam & illæ cupiditates noſtras, libidineſque moderantur; nobiſcum tamen, & inter nos verſantur. Emines, excellis, ut honor, ut poteſtas, quæ ſuper homines quidem, hominum ſunt tamen. Ante te Principes 8 faſtidio noſtri, & quodam æqualitatis metu,

B 5 uſum

1 *Proceſſus temporis meliorem facit.* 2 *Sed ore ipſo.* 3 *Quam oſculandam non porrigas.* 4 *Nihil te mutato.* 5 *Quaſi unus ex nobis.* 6 *Non ut glorieris tanquam de inuſitato beneficio.* 7 *Non ipſe ſuperbè ſermonem abrumpis, ſed quiſque te alloquitur, quandiu fas eſſe putat.* 8 *Veriti, ne miſceri nobiſcum viderentur, lecticis vehebantur.*

uſum pedum amiſerant ; illos ergo humeri, cervicesque ſervorum ſuper ora noſtra ; te fama, te gloria, te civium pietas, te libertas, ſuper ipſos Principes vehunt : te ad ſidera tollit humus ; ita 1 communia, & confuſa Principis veſtigia. Nec vereor P. C. ne longior videar, cùm ſit maximè optandum, ut ea, pro quibus aguntur Principi gratiæ, multa ſint ; quæ quidem, reverentius fuerit, integra, illibataque cogitationibus veſtris reſervari, quàm carptim, breviterque perſtringi, quia ferè ſequitur, ut illa quidem, de quibus taceas, tanta quanta ſunt, eſſe videantur. Niſi verò leviter attingi placet locupletatas Tribus, datumque 2 congiarium Populo, & datum totum, cùm donativi partem milites accepiſſent. An mediocris animi eſt, his potiùs, 3 repræſentare, quibus magis negari poteſt? Quanquàm, in hac quoquè diverſitate, æqualitatis ratio ſervata eſt : æquati ſunt enim Populo milites, eò quòd partem, ſed priores, Populus militibus, quòd poſterior, ſed totum ſtatim accepit. Enimverò qua benignitate diviſum eſt? quantæ curæ tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuæ fie-

1 Nam pedibus incedis, teque confundis cum populo. 2 Promiſſum populo, & militi munus; utrique cùm dare non poſſet, priùs militi ſolvit dimidium, quod poterat, deinde populo, ſed integrum Congiarium quod populo, donativum, quod militi, dicebatur. 3 Ideſt, populo (cui faciliùs negari poteſt) de præſenti integrum dare.

fieret? Datum eſt his, qui poſt edictum tuum in locum 1 eraſorum 2 ſubditi fuerant; æquatique ſunt cęteris illi etiam, quibus non erat promiſſum. Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſtinebatur: expectatum eſt, proviſumque, ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis deniquè longè fuiſſet: veniret quiſque, cùm vellet; veniret quiſque, cùm poſſet. Magnificum Cæſar, & tuum; 3 disjunctiſſimas terras, munificentiæ ingenio, velut ad movere; immenſaque ſpatia liberalitate contrahere: 4 intercedere caſibus; occurſare fortunæ, atque omni ope adniti, ne quis è Plebe Romanâ, dante congiarium te, 5 hominem magis ſentiret ſe fuiſſe, quàm civem. 6 Adventante congiarii die obſervare Principis egreſſum in publicum; inſidere vias 7 examina infantium, futurusque Populus ſolebat: labor parentibus erat oſtentare parvulos, impoſitoſque cervicibus adulantia verba, blandaſque voces edocere: reddebant 8 illi, quæ monebantur, ac pleriſque 9 irritis precibus, ſurdas

1 *E numero Civium, vel quia migraſſent, vel quia mortui eſſent.* 2 *Subſtituti.* 3 *Dare congiarium etiam abſentibus.* 4 *Etiam ægrotis, & impeditis.* 5 *Nunquam quis tàm ſe hominem ſentit, quàm cùm laborat. Ita ægrotos recreaſti ut ſe, & cives eſſe ſentirent.* 6 *Aliàs.* 7 *Turbæ infantium, qui populus aliquando futuri.* 8 *Infantes.* 9 *Nam alii Principes infantibus non donabant, niſi duodecimum attigiſſent annum ætatis.*

das Principis aures adſtrepebant, ignarique, quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec plane 1 ſcirent, differebantur. Tu ne rogari quidem ſuſtinuiſti, & quanquam lætiſſimum oculis tuis eſſet conſpectu Romanæ ſobolis impleri, omnes tamen, antequàm te viderent, adirentve, recipi, 2 incidi juſſiſti: ut jam indè ab infantiâ Parentem publicum munere educationis experirentur: creſcerent de tuo, qui creſcerent tibi: alimentiſque tuis ad ſtipendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi, quantum parentibus ſuis quiſque deberent. Rectè, Cæſar, quòd 3 ſpem Romani nominis ſumptibus tuis ſuſcipis. Nullum eſt enim, magno Principe, immortalitatemque merituro, impendii genus dignius, quàm quod erogatur in poſteros. Locupletes, 4 ad tollendos liberos, ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur: pauperibus educandis una ratio eſt bonus Princeps. Hic fiduciâ ſui procreatos niſi largâ manu fovet, auget, amplectitur, occaſum Imperii, occaſum Reipublicæ accelerat; fruſtraque proceres Princeps, 5 Plebe neglectâ, ut defectum corpore caput, nutaturumque inſtabili pondere, tuetur. Facile eſt conjectare, quod perceperis gaudium, cùm te paren-

1 *Anno 12. ætatis.* 2 *Inſcribi tabulis, ut cives.* 3 *Infantes nutris, qui nondum ſunt populus tuus.* 4 *Ad procreandos: nam lege Papiâ ſtatuta præmia iis, qui multos liberos; pœna, qui nullos ſuſcepiſſent.* 5 *Quæ eſt Reipublicæ corpus.*

rentum, liberorum, ſenum, infantium puerorum clamor exciperet. Hæc prima parvulorum civium vox aures tuas imbuit: quibus tu daturus alimenta, hoc maximum præſtitiſti, ne rogarent. Super omnia eſt tamen, quòd talis es, ut ſub te liberos 1 tollere libeat, 2 expediat. Nemo jam Parens Filio, niſi fragilitatis humanæ vices horret; nec inter inſanabiles morbos Principis ira numeratur. Magnum quidem eſt educandi incitamentum, tollere liberos in ſpem alimentorum, in ſpem congiariorum; majus tamen in ſpem 3 libertatis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeò nihil largiatur Princeps, dum nihil auferat; non alat, dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupiſcant. Contra largiatur, & auferat; alat, & occidat: ne ille tam brevi tempore effecerit, ut omnes, 4 non poſterorum modò, ſed ſui, parentumque pœniteat. Quocircà nihil magis in tuâ totâ liberalitate laudaverim, quàm quòd congiarium das 5 de tuo, alimenta de tuo, neque à te liberi civium, ut ferarum catuli, ſanguine, & cædibus nutriuntur. Quodque gratiſſimum eſt accipientibus, ſciunt dari ſibi, quod nemini eſt ereptum, locupletatiſque tam multis, pauperiorem eſſe factum Principem tantùm.

1 *Suſcipere.* 2 *Cùm ex publico ærario nutriantur, & nulla niſi naturæ incommoda ferant.* 3 *Liberos enim, & ſecuros nos facis, cùm non agas tyrannicè.* 4 *Non ſolum ſe liberos procreaſſe; ſed etiam ſe natos eſſe, ac vivere pœniteat.* 5 *Non de rapinis.*

tùm. Quanquàm nec hunc quidem: nam cujus eſt, quidquid eſt omnium, tantum ipſe, quantum omnes, habet. Aliò me vocat 1 numeroſa gloria tua: aliò autem; quaſi verò jam ſatis veneratus, miratuſque ſim, quòd tantam pecuniam profudiſti, non ut 2 flagitii tibi conſcius ab inſectatione ejus averteres famam; nec ut triſtes hominum, mœſtoſque ſermones lætiore materiâ detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemiſti, nec tibi bene faciendi fuit cauſa, ut, quæ male feceras, impunè feciſſes: amor impendio iſto, non venia quæſita eſt; Populuſque Romanus obligatus à tribunali tuo, non 3 exoratus, receſſit. Obtuliſti enim congiarium gaudentibus gaudens, ſecuruſque ſecuris: quodque anteà Principes ad odium ſui leniendum tumentibus plebis animis objectabant, id tu tam innocens Populo dediſti, 4 quàm Populus accepit. Paulò minùs P. C. quinque millia 5 ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas Principis noſtri conquiſivit, invenit, 6 adſcivit. Hi ſubſidium bellorum, ornamentum pacis, publicis ſumptibus aluntur: patriamque, non ut patriam tantùm, verùm ut altricem amare con-

1 *Copioſa*. 2 *Non ut poſt cædes, & rapinas, populi querelas largitione ſopires, quod Nero fecit*. 3 *Quaſi dares, ut taceret*. 4 *Innocens, non fraude, non adulatione extorſit*. 5 *Ex plebe honeſta, & libera, præter libertos, & libertinos*. 6 *In tabulas retulit futuros participes donationis*.

condiſcunt. Ex his caſtra, ex his Tribus replebuntur, ex his quandoque naſcentur, quibus alimentis opus non ſit. Dent, tibi, Cæſar, ætatem Dii, quam mereris; ferventemque animum, quem dederunt, & quantò majorem infantium turbam iterum, atque iterum jubebis 1 incidi (augetur enim quotidiè, & creſcit, non quia cariores parentibus liberi, ſed 2 quia Principi cives) dabis congiaria, ſi voles: illi tamen 3 propter te naſcuntur. Inſtar ergo perpetui congiarii reor affluentiam annonæ. 4 Hujus aliquando cura Pompejo, non minus addidit gloriæ, quàm pulſus ambitus 5 campo, exactus 6 hoſtis mari, oriens triumphis, occidenſque luſtratus. Nec verò ille 7 civiliùs, quàm Parens noſter auctoritate, conſilio, fide, 8 recluſit vias, portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora mare reddidit, diverſaſque gentes ita commercio miſcuit, ut, quod genitum eſſet uſquam, id apud omnes natum eſſe videretur. Nonne cernere datur, ut ſinè ullius injuriâ omnis uſibus noſtris annus exuberet? quippe 9 non ut ex hoſtico raptæ, peri-

1 *In tabulas referri.* 2 *Quia non minus tu cives amas, quàm Parentes liberos.* 3 *Magnum incitamentum ad ſuſcipiendos liberos felix Reip. ſtatus, & bonus Princeps.* 4 *Annonæ Præfectura.* 5 *Ubi comitia.* 6 *Piratæ.* 7 *Præfecturâ civili, non militari.* 8 *Pulſis hoſtibus.* 9 *Non vi rapiuntur, tanquam ex hoſtibus, ſociorum meſſes, ut marceſcant in horreis præ nimiâ copiâ.*

perituræque in horreis meſſes, ne quidquam 1 quiritantibus ſociis, auferuntur: devehunt ipſi quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit; nec novis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. Emit Fiſcus, quidquid 2 videtur emere: inde copiæ, inde annona, de qua inter licentem, vendentemque conveniat: inde hic ſatietas, nec fames uſquam. Ægyptus alendis, augendiſque ſeminibus, ita gloriata eſt, ut nihil imbribus, cœloque deberet. Siquidem proprio ſemper 3 amne perfuſa: nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere, quàm quas ipſa devexerat, tantis ſegetibus induebatur, ut cum feraciſſimis terris quaſi nunquam ceſſura certaret. Hæc inopinâ ſiccitate, uſque in injuriam ſterilitatis exaruit: quia piger Nilus cunctanter alveo ſe ſe, ac languidè extulerat, ingentibus quoque tunc quidem ille fluminibus, 4 fluminibus tamen conferendus. Hinc pars magna terrarum mergi palanti amne conſueta, alto pulvere incanduit. Fruſtrà tunc Ægyptus nubila optavit, 5 cœlumque reſpexit, cùm ipſe fœcunditatis parens contractior, & exilior iiſdem ubertatem ejus anni anguſtiis, quibus abundantiam ſuam cohibuiſſet. Neque enim ſolum vagus ille

1 ex-

1 *Lamentantibus, quod ſpoliarentur.*
2 *Ideſt: quidquid videtur Fiſcus emere, verè emit pretio non ſolùm promiſſo, ſed etiam ſoluto.* 3 *Nilo exundante.* 4 *Non Mari, ut cùm latiùs exundat.* 5 *Imbrem ſperant.*

1 expanditor amnis intra uſurpata ſemper collium ſubſtiterat, atque hæſerat, ſed ſupino etiam, ac detinenti ſolo, non placido ſe, mollique lapſu refugum abſtulerat, & necdum ſatis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id eſt, ubertate regio fraudata ſic opem Cæſaris invocavit, ut ſolet amnem ſuum: nec longius illi 2 adverſorum fuit ſpatium, quàm dum nunciat. Tam velox, Cæſar, potentia tua eſt, tamque in omnia pariter intenta bonitas, & accincta, ut triſtius aliquid ſæculo tuo paſſis ad remedium, ſalutemque ſufficiat, ut ſcias. Omnibus equidem gentibus fertiles annos, grataſque terras precor: crediderim tamen per hunc Ægypti ſtatum, tuas fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam expectare voluiſſe. Nam, cùm omnia ubique ſecunda merearis, nonne manifeſtum eſt, ſi quid adverſi cadat, tuis laudibus, tuiſque virtutibus materiem, campumque præſterni, cùm ſecunda felices, adverſa magnos probent? 3 Percrebuerat antiquitùs, urbem noſtram, niſi opibus Ægypti, ali, ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa, & inſolens natio, quod vi-

1 *Nilus, qui ſe aliàs expandit, nihil ſupra colles exercuit; immò etiam ſolum illud, quod proclive pendet, & quod planum eſt ad ripas, vix raptim ex arido irriguum fecit.* 2 *Nec diuturnior fuit calamitas, quam dum Cæſar conſcius fieret, ac ſtatim ſuccurreret.* 3 *Ex hiſtoriis habemus ex Ægypto factam Romæ frumenti copiam.*

victorem quidem 1 Populum paſceret tamen, quodque in ſuo flumine, in ſuis manibus, vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Refundimus Nilo ſuas copias, recepit frumenta, quæ miſerat, deportataſque meſſes revexit. Diſcat igitur Ægyptus, credatque experimento, non alimenta ſe nobis, ſed tributa præſtare; ſciat, ſe non eſſe populo Romano neceſſariam, & 2 tamen ſerviat. Poſt hæc, ſi volet, Nilus 3 amet alveum ſuum, & fluminis modum ſervet; nihil hoc ad 4 urbem, ac ne ad Ægyptum quidem; niſi ut inde navigia inania, & vacua, & ſimilia redeuntibus, hinc plena, & 5 onuſta, &, qualia ſolent venire, mittantur; converſoque munere maris, hinc potiùs venti ferentes, & brevis curſus optentur. 6 Mirum, Cæſar, videretur, ſi deſidem Ægyptum, ceſſantemque Nilum non ſenſiſſet urbis annona; quæ tuis opibus, tuâ curâ uſque illuc redundavit, ut ſimul probaretur & nos Ægypto poſſe, & nobis Ægyptum carere non poſſe. Actum erat de fœcundiſſimâ gente, 7 ſi libera fuiſſet: pudebat ſterilitatis inſolitæ, nec minùs erubeſcebat famè, quàm torquebatur; cùm pariter à te neceſſitatibus ejus, pudorique ſubventum eſt. Stupebant agricolæ plena

1 *Romanum*. 2 *Alii legunt*, & *tantùm*. 3 *Non fœcundet*. 4 *Romam*. 5 *Frumento hinc miſſo*. 6 *Mirum eſſet*, *ſi*, *ſterili Ægypto*, *Roma ſibi adhuc ſufficeret: quantò magis*, *cùm* & *Ægypto ipſa provideat?* 7 *Niſi Romæ ſerviret*.

na horrea, quæ non ipſi repleviſſent: quibuſque de campis illa ſubvecta meſſis, quâve in Ægypti parte 1 alius amnis. Ita beneficio tuo nec 2 maligna tellus, & obſequens Nilus Ægypto quidem ſæpè, ſed gloriæ noſtræ nunquam largior, fluxit. Quàm nunc juvat provincias omnes in fidem noſtram, ditionemque veniſſe: poſtquam contigit Princeps terrarum, qui fœcunditatem nunc huc, nunc illuc, ut tempus, & neceſſitas poſceret, transferret, referretque? qui diremptam mari gentem, 3 ut partem aliquam populi, plebiſque Romanæ, aleret, ac tueretur; Et cœlo quidem nunquam benignitas tanta, ut omnes ſimul terras uberet, foveatque: 4 hic omnibus pariter, ſi non ſterilitatem, at 5 mala ſterilitatis exturbat: hic ſi non fœcunditatem, at bona fœcunditatis importat; hic æternis commeatibus orientem, occidentemque connectit: ut quæ ubique feruntur, quæque expetuntur, omnes gentes invicem capiant, & diſcant, quantò 6 libertate diſcordi, ſervientibus ſit utilius, unum eſſe, cui ſerviant. Quippe diſcretis quidem bonis omnium, ſua cujuſque ad ſingulos mala, ſociatis autem, atque permixtis, ſingulorum mala ad neminem, ad omnes omnia bona per-

1 *Quaſi alius Nilus lateret, qui copiam afferret.* 2 *Nec ſterilis.* 3 *Tanquam ſi Ægyptia gens Romana eſſet.* 4 *Trajanus.* 5 *Incommoda.* 6 *Ideſt: multò utiliorem eſſe concordem ſervitutem, quàm libertatem diſcordem.*

pertinent. Sed ſive terris 1 divinitas quædam, ſive aliquis omnibus genius; & 2 ſolum illud, & flumen ipſum precor, ut hac Principis benignitate contentum, molli gremio ſemina recondat, multiplicata reſtituat. Non equidem repoſcimus fœnus; putet tamen eſſe ſolvendum, fallacemque unius anni fidem, omnibus annis, omnibuſque poſteà ſæculis, tantò magis, quia non exigimus, excuſet. Satis factum, quà civium, quà 3 ſociorum utilitatibus. Viſum eſt 4 ſpectaculum inde non enerve, nec fluxum, ne quod animos virorum molliret, & frangeret: ſed quod ad pulchra vulnera, contemptumque mortis accenderet, cùm in ſervorum etiam, 5 noxiorumque corporibus amor laudis, & cupido victoriæ cerneretur. Quam deindè in 6 edendo liberalitatem, quam 7 juſtitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut major! Impetratum eſt, 8 quod poſtulabatur; oblatum, quod non poſtulabatur: inſtitit ultrò; &, ut concupiſceremus, admonuit. Ac ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Jam quàm 9 libera ſpectantium ſtudia, quam ſecurus favor! Nemini impietas, ut 10 ſolebat, obie-

1 *Numen aliquod præſit terræ, & fluviis.* 2 *Campis, & Nilo ſua ſit fæcunditas.* 3 *Ægyptiorum.* 4 *Ad ludos gladiatorum tranſit.* 5 *Servos, ac reos in arenam produxit.* 6 *Hoc ſpectaculo.* 7 *Æquus utrique pugnantium parti.* 8 *Plura conceſſit, quàm optaſſent.* 9 *Ut quiſque, cui vellet, plauderet.* 10 *Domitianus impium reputabat, jubebatque unco*

objecta, quòd odiſſet gladiatorem: nemo ſpectator ſpectaculum factus miſeras voluptates unco, & ignibus expiavit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui crimina majeſtatis in arenâ colligebat; ac ſe deſpici, & contemni, niſi etiam gladiatores ejus veneraremur; ſibi malè dici, in illis ſuam divinitatem, ſuum numen violari interpretabatur: cùm ſe idem, quod 1 Deos; idem gladiatores, quod ſe putabat. At tu, Cæſar, quàm pulchrum ſpectaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti? Vidimus Delatorem agmen 2 inductum, quaſi graſſatorum, quaſi latronum: non ſolitudinem illi, non iter; ſed Templum, ſed Forum inſederant: nulla jam teſtamenta 3 ſecura; nullius ſtatus certus; non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum avaritia. Advertiſti oculos, atque ut antè caſtris, ità poſteà pacem foro reddiſti: excidiſti inteſtinum malum, & providâ ſeveritate caviſti, ne fundata legibus civitas everſa 4 legibus videretur. Licèt ergo, cum fortuna, tum liberalitas tua, vi-

trahi, & igne comburi, ſi quis in theatrò minus faveret, quibus ipſe favebat.

1 *Se Deum cenſeri Domitianus volebat.*
2 *Per amphiteatrum duci ad Marenam Templum Saturni, ubi Ærarium mille jurgiis miſcebant.* 3 *Quæ iſti illegitima accuſabant, ut bona civium Fiſcus invaderet.* 4 *Præſertim lege Papiâ de Nuptiis, teſtam., libert. &c. circa quæ captioſè Delatores cavillabantur.*

viſenda nobis præbuerit, ut præbuit, nunc ingentia robora virorum, & pares animos; nunc immanitatem ferarum; nunc manſuetudinem 1 incognitam; nunc ſecretas illas, & arcanas, ac ſub te primum communes 2 opes, nihil tamen gratius, nihil ſæculo dignius, quàm quod contigit deſuper intueri Delatorum 3 ſupina ora, retortaſque cervices. Agnoſcebamus, & fruebamur, cùm velut piaculares publicæ ſolicitudinis victimæ 4 ſupra ſanguinem noxiorum ad tentata ſupplicia, gravioreſque pœnas ducerentur. Congeſti ſunt in navigia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti: abirent, fugerentque vaſtatas delationibus terras: ac, 5 ſi quem fluctus, ac procellæ ſcopulis reſervaſſent, hic nuda ſaxa, & inhoſpitale litus incoleret; ageret duram, & anxiam vitam, relictâque poſt tergum totius generis humani ſecuritate mœreret. Memoranda 6 facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactaque vela tempeſtatibus pandere, iratoſque fluctus ſequi, quoſcunque in ſcopulos detuliſſent. Juvabat proſpectare ſtatim à portu ſparſa navigia, & apud illud ipſum mare 7 agere Principi gratias; qui, clementiá ſuá ſalvá, ultionem hominum, terrarumque, Diis maris

1 *In feris edomitis*. 2 *Supellectilem Palatii*. 3 *Tracti per comam retrorſum cogebantur faciem oſtentare populo ad ignominiam*. 4 *Super arenam ſanguine imbutam in Amphitheatro*. 5 *Non naufragum*. 6 *Spectaculum*. 7 *Juvabat*.

ris commendaſſet. Quantum diverſitas temporum poſſet, tùm maximè cognitum eſt, cùm iiſdem, quibus 1 anteà cautibus innocentiſſimus quiſque tunc nocentiſſimus adfigeretur, cumque inſulas omnes, quas modò 2 Senatorum, jam delatorum turba compleret. Quos quidem non in præſens tantùm, ſed in æternum repreſſiſti, mille pœnarum 3 indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant, quas habent. Expellere penatibus geſtiunt? ſuis exturbentur: neque, ut anteà, 4 exanguem illam, & ferream frontem, nequidquam convulnerandam præbeant 5 punctis, & 6 notas ſuas rideant, ſed ſpectent paria 7 præmio damna: nec majores ſpes, quam metus habeant; timeantque, quantum timebantur. Ingenti quidem animo Divus Titus ſecuritati noſtræ, ultionique proſpexerat; ideòque Numinibus æquatus eſt; ſed quantò tu 8 quandoque dignior cœlo: qui tot res illi adjeciſti, propter quas illum Deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit, quòd Imperator Nerva, te Filio, te ſucceſſore digniſſimus, perquàm magna quædam 9 edicto Titi adſtruxerat, nihilque reliquiſſe tibi videbatur, qui tam multa excogitaſti, ut ſi ante te nihil eſſet inventum. Quæ ſingula, quantum

1 *Sub Tyrannis*. 2 *Exulum*. 3 *Ceu retibus*. 4 *Sine rubore*. 5 *Literis inuſtis*. 6 *Stigmata infamiæ*. 7 *Utilitati, quam accuſando traxere*. 8 *Ut inter Divos aliquando adſcribereris*. 9 *Contrà Delatores*.

tum tibi 1 gratiæ diſpenſata adjeciſſent. At tu ſimul omnia profudiſti, ut ſol, & dies, non parte aliquâ, ſed ſtatim totus; nec uni, aut alteri, ſed omnibus in commune profertur. Quàm juvat cernere ærarium 2 ſilens, & quietum, & quale ante delatores erat. Nunc templum illud, nunc vere 3 Deus, non 4 ſpoliarium civium, cruentarumque prædarum ſævum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in 5 quo, optimo Principe, boni malis impares eſſent. Manet tamen 6 honor legum, nihilque ex publicâ utilitate convulſum; nec pœna cuiquam remiſſa, ſed addita eſt ultio: ſolumque mutatum, quòd jam, non delatores, ſed leges timentur. At fortaſſe non eâdem ſeveritate 7 Fiſcum, quâ ærarium, cohibes. Immò tantò majore, quantò plus tibi licere 8 de tuo, quàm de publico credis. Dicitur 9 Actori, atque etiam Procuratori tuo: *In jus veni, ſequere ad tribunal:* nam tribunal quoquè exco-

1 *Benevolentiæ, & gloriæ, ſi diviſa paulatim præſtitiſſes.* 2 *Sinè ſtrepitu, & litibus.* 3 *Saturnus, in cujus tutela ærarium eſt.* 4 *Propriè eſt, ubi veſtes deponunt, qui lavantur in balneis: hic metaphoricè.* 5 *Nec jam eſt locus, ut olim, ubi ſub optimo Principe innocentes a raptoribus vincerentur.* 6 *Delatores abſtuliſti, non idcircò, qui ærarii leges violant, impunes abeunt.* 7 *Injurias circa pecuniam ad te ſpectantem, qua circa publicam.* 8 *Condonare aliquid.* 9 *Qui res tuas agit, liberè vocatur in judicium.*

excogitatum 1 cruciatu eſt par cæteris, niſi illud 2 litigatoris amplitudine metiaris. 3 Sors, & urna Fiſco judicem aſſignat. Licet rejicere, licet exclamare: *Hunc nolo, timidus eſt, & 4 bona ſæculi parum intelligit: illum volo, quia Ceſarem 5 fortiter amat.* Eodem foro utuntur Principatus, & Libertas. Quæ præcipua tua gloria eſt, ſæpius vincitur Fiſcus; cujus mala cauſa nunquam eſt, niſi ſub bono Principe. Ingens hoc meritum: majus illud, quòd eos Procuratores habes, ut plerumque cives tui non alios judices malint: liberum eſt autem diſceptanti dicere; *Nolo eum eligere*: neque enim ullam neceſſitatem muneribus tuis addis; ut qui ſcias, hanc eſſe beneficiorum principalium ſummam gratiam, ſi illis & non uti licet. Onera 6 imperii, pleraque vectigalia inſtitui, ut pro utilitate communi, ita ſingulorum injuriis, coegerunt. His 7 vigeſima reperta eſt; tributum tolerabile, & facilè hæredibus dumtaxat extraneis,

C do-

1 *A te conſtitutum: non minùs rigidum pœna, quàm cætera.* 2 *In hoc diſpar, quod qui litigat, Cæſar eſt.* 3 *Sorte judex educitur, & recuſari poteſt ſuſpectus.* 4 *Quam libertatem Cæſar hoc tempore concedat.* 5 *Ac proindè non metuit, ſi contra te judicet.* 6 *Imperii neceſſitas vectigalia inſtituit, ſicuti utilia Reipublicæ, ita privatis incommoda.* 7 *Ab Auguſto, ut qui hæreditatem acciperent, vigeſimam ſolverent, præſertim extranei, quibus grave non eſt partem ſolvere, cum illis hæreditas obvenit, ſæpè inopinatò.*

domeſticis grave. Itaque illis 1 irrogatum eſt, his remiſſum. Videlicet quod manifeſtum erat, quanto cum dolore laturi, ſeu potiùs non laturi, homines eſſent, deſtringi aliquid, & abradi bonis; quæ ſanguine, gentilitate, 2 ſacrorum deniquè ſocietate, meruiſſent; quæque nunquam ut aliena, & ſperanda, ſed ut ſua, ſemperque poſſeſſa, ac deinceps proximo cuique tranſmittenda cepiſſent. Hæc manſuetudo legis 3 veteribus civibus ſervabatur: novi, ſeu per 4 Latium in civitatem, ſeu beneficio Principis veniſſent, niſi ſimul cognationis jura impetraſſent, 5 alieniſſimi habebantur, quibus conjunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in graviſſimam injuriam; civitaſque Romana inſtar erat odii, & diſcordiæ, & orbitatis, cùm cariſſima pignora ſalvâ ipſorum pietate, 6 diſtraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, ut Romanam Civitatem, non vigeſimæ modò, verùm etiam affinitatum damno bene compenſari putarent. Sed his maximè debebat 7 gratuita con-

1 *Confirmatum*. 2 *Tali adoptione, ut iiſdem ſacris intereſſent, quæ Diis penatibus privatim à tota familia fierent*. 3 *Hoc indulto fruebantur, qui erant antiqua civitate*. 4 *Adſcripti in Latinis Coloniis, aut à Principe Civitate donati*. 5 *Adeòque vigeſimam ſolvebant, cum hæredes inſtituerentur etiam ab iis, quibus erant conjunctiſſimi*. 6 *Tanquam alienos reciperet ſinè eorum culpa, quos ipſa genuerat*. 7 *Civitas Romana*.

contingere, à quibus tam magno æſtimabatur. Igitur 1 Pater tuus ſanxit, ut quod ex Matris ad Liberos, ex Liberorum bonis perveniſſent ad Matrem, etiam ſi cognationum jura non recepiſſent, cum 2 civitatem adipiſcerentur, ejus vigeſimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis Filio tribuit, ſi modò reductus eſſet in Patris poteſtatem; ratus improbè, & inſolentèr, ac penè impiè his nominibus inſeri 3 Publicanum, nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines, velut intercedente vigeſimâ, ſcindi: nullum eſſe tanti vectigal, quod Liberos, ac Parentes faceret extraneos. Hactenus ille parciùs fortaſſe, quàm decuit optimum Principem, ſed non parciùs, quàm optimum Patrem, qui optimum adoptaturus, hoc quoquè Parentis indulgentiſſimi fecit, quod delibaſſe quædam, ſeu potiùs demonſtraſſe contentus, largam, ac propè intactam benefaciendi materiam 4 Filio reſervavit. Statim ergo muneri ejus liberalitas tua aſtruxit, ut, quemadmodum in Patris Filius, ſic in hæreditate Filii Pater eſſet 5 immunis; nec eodem momento, quo Pater eſſe 6 deſiiſſet, hoc quoque amitteret, quòd 7 fuiſſet. Egregiè, Cæſar, quòd lacrymas parentum vectigales eſſe non pate-

1 *Nerva.* 2 *Intellige Romanam, poſtquàm in Coloniis fuiſſet: aliud enim erat civem Latinum eſſe, aliud Romanum.* 3 *Exactorem tributi.* 4 *Ideſt tibi.* 5 *A tributo, ſi filius moreretur.* 6 *Filii morte.* 7 *Solvens tributum, ut extraneus.*

ris. Bona Filii Pater ſinè diminutione poſſideat; nec 1 ſocium hæreditatis accipiat, qui non habet 2 luctus: nemo recentem, & attonitam orbitatem ad computationem vocet, cogatque Patrem, quid reliquerit Filius, ſcire. 3 Augeo P. C., Principis munus, cùm oſtendo liberalitati ejus ineſſe rationem; ambitio enim, & jactantia, & effuſio, & quidvis potiùs, quàm liberalitas exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat. Dignum ergo, Imperator, manſuetudine tuâ, minuere orbitatis injurias, nec pati quenquam, Filio amiſſo inſuper affici 4 alio dolore. Sic quoquè abundè miſera res eſt, Pater Filio ſolus hæres: quid ſi 5 cohæredem non à Filio accipiat? Adde, quòd, cùm Divus Nerva ſanxiſſet, ut in paternis bonis Liberi neceſſitate vigeſimæ ſolverentur, congruens erat, eandem immunitatem Parentes in Liberorum bonis obtinere. Cur enim Poſteris amplior honor, quàm Majoribus haberetur? curve non 6 retrò quoquè recurreret æquitas eadem? Tu quidem, Cæſar, illam exceptionem removiſti 7 *ſi modò Filius in poteſtate Patris fuiſſet*: intuitus, opinor, vim, legemque naturæ, quæ ſemper in ditione Parentum eſſe Liberos juſſit; hec, uti inter pecudes, ſic inter homines po-

1 Fiſcum. 2 Socium in luctu. 3 Hanc Trajanam liberalitatem potiùs amplifico, cùm rationi conſentaneam dico: nam, niſi eſſet, nec liberalitas diceretur. 4 Diminutâ hæreditate. 5 Fiſcum. 6 A Filio ad Parentes. 7 Quam clauſulam ſupervacaneam reputaſti.

poteſtatem, & imperium valentioribus dedit. Nec verò contentus 1 primum cognationis gradum abſtuliſſe vigeſimæ, ſecundum quoque exemit, cavitque, ut in ſororis bonis frater, & contrà in fratris ſoror, utque avus, avia in neptis, nepotiſque, & invicem illi ſervarentur immunes. His quoquè, 2 quibus per Latium Civitas Romana patuiſſet, idem indulſit; omnibuſque inter ſe cognationum jura commiſit, ſimul, & pariter, & more naturæ; 3 quæ priores Principes à ſingulis rogari geſtiebant, non tàm præſtandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi poteſt, quantæ benignitatis, quanti 4 ſpiritus fuerit, ſparſas, atque, ut ita dicam, laceras 5 gentilitates colligere, atque connectere, & quaſi renaſci jubere: 6 deferre, quòd negabatur, atque id præſtare cunctis, quod ſæpè ſinguli non impetraſſent: poſtremò ipſum ſibi eripere 7 tot beneficiorum occaſiones, tàm numeroſam 8 obligandi, 9 imputandique materiam. Indignum credo ei viſum, ab homine peti, quod Dii dediſſent. Sorores eſtis, & Frater; Avus, & Nepotes: quid eſt ergo, cur 10 egetis, ut ſitis, vobis eſtis. Qui pro cæterà ſuâ moderatione non mi-

1 *Trajanus conſanguineos etiam in ſecundo gradu eximit à vectigali.* 2 *Beneficio Principis.* 3 *Privilegia.* 4 *Paterni.* 5 *Familias.* 6 *Ultrò concedere.* 7 *Si vigeſima in Fiſcum cederet.* 8 *Singulos, quibus conceſſiſſet rogatus.* 9 *Oſtentandi.* 10 *Principe: nam ut conſanguinei ſitis, ex vobis habetis.*

minùs invidioſum putat dare hæreditatem, quàm auferre. Læti ergo adite 1 honores, capeſſite civitatem; neminem, 2 hoc neceſſitudinis, abruptum velut truncum, amputatumque deſtituet: iiſdem omnes, quibus antè, 3 pignoribus, ſed 4 honeſtiores, perfruentur. Ac ne remotus quidem, jamque deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate vigeſimam 5 inferre cogetur. Statuit enim communis omnium Parens ſummam, quæ 6 Publicanum pati poſſit. Carebit onere vigeſimæ parva, & exilis hæreditas; & ſi ita gratus hæres volet, tota 7 ſepulcro, tota funeri ſervetur: nemo obſervator, nemo caſtigator adſidet. Cujuſcunque modi ea pecunia ex hæreditate alicujus obvenerit, ſecurus habeat, quietuſque poſſideat. Ea lex vigeſimæ 8 dicta eſt, ut ad periculum ejus perveniri, niſi opibus, non poſſit. Converſa eſt iniquitas in gratulationem, injuria in votum: optat hæres, ut vigeſimam debeat. Additum 9 eſt, ut qui ejuſmodi ex cauſis in diem edicti vigeſimam deberent, nondum tamen intuliſſent, non in-

1 *In Coloniis*. 2 *Sua neceſſitudo nemini deerit, veluti abrupto*. 3 *Bonis, & conſanguineis*. 4 *Honoribus aucti*. 5 *Ne ii quidem, qui ſubjacent legi, cùm gradus eſt remotus, cogentur ſolvere, ſi tenuis eſt hæreditas*. 6 *Exactori ſubjaceat*. 7 *Illius, qui hæreditatem reliquit*. 8 *A Trajano ſtatuta, ut vigeſimam nemo ſolvat, niſi qui dives fiat*. 9 *A te, ut ne ſolverent ii, qui ſtatuto die non ſolviſſent*.

inferrent. At in præteritum ſubvenire ne Dii quidem poſſunt; tu tamen ſubveniſti, caviſtique, ut deſineret quiſque debere, quòd non eſſet poſteà debiturus. Idem feciſti, ne 1 malos Principes habuiſſemus: quo ingenio, ſi natura pateretur; quàm libenter tot ſpoliatis, tot trucidatis ſanguinem, & bona refudiſſes? Vetuiſti exigi, quòd deberi non tuo ſæculo cœperat. Alius, 2 ut contumacibus iraſceretur, tarditatemque ſolvendi dupli, vel & quadrupli irrogatione mulctaret; tu nihil referre 3 iniquitatis exiſtimas, exigas, quòd deberi non oportuerit, an conſtituas, ut debeatur. Feres, Cæſar, 4 curam, & ſolicitudinem Conſularem? nam mihi cogitanti, eundem te 5 collationes remiſiſſe, donativum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe, interrogandus videris, ſatiſne computaveris Imperii redditus, an tantas vires habeat frugalitas Principis, 6 ut tot impendiis, tot erogationibus ſola ſufficiat? Nam quid eſt cauſæ, cur 7 aliis quidem, cùm omnia raperent, & rapta retinerent, ut ſi nihil rapuiſſent, nihil detinuiſſent, defuerint omnia: tibi, cùm tàm multa largiaris, & nihil auferas, omnia ſuperſint? Nunquam Principibus defuerunt,

1 *Qui tenues hæreditates raperent.* 2 *Ideſt, veluti.* 3 *Pariter iniquum reputas.* 4 *In me jam Conſule.* 5 *Aurum coronarium, & alia Provinciarum dona quotannis Cæſari conferenda.* 6 *Congiario, donativo, ludo, ſpectaculis &c.* 7 *Principibus.*

1 qui fronte gravi, & triſti ſupercilio utilitatibus Fiſci contumacitèr adeſſent, & erant Principes ipſi ſuâ ſpontè avidi, & rapaces, & qui Magiſtris non egerent, plura tamen ſemper 2 à nobis contrà nos didicerunt. Sed ad tuas aures, cùm cæteris omnibus, tùm vel maximè avaris 3 adulationibus, obſtructus eſt aditus. Silent ergo, & quieſcunt, & poſtquàm non eſt, cui ſuadeatur, qui ſuadeant, non ſunt: quo evenit, ut tibi cùm plurimùm pro tuis, plus tamen pro 4 noſtris moribus debeamus. Locupletabant, & Fiſcum, & Ærarium non tàm 5 Voconiæ, & Juliæ leges, quàm Majeſtatis 6 ſingulare, & unicum crimen eorum, qui crimine vacarent. Hujus tu metum penitùs ſuſtuliſti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quàm qui ſibi Majeſtatem 7 vindicabant. Reddita eſt amicis fides, Liberis pietas, 8 obſequium ſervis: verentur, & parent, & Dominos habent. Non enim jam ſervi 9 Principis noſtri amici,

1 *Rigidi exactores, Cæſarei Fiſci procuratores.* 2 *Eorum miniſtris, qui ut adularemur, nova onera excogitabamus, quæ Princeps imponeret.* 3 *Eorum, qui nova avaritiæ inventa inſuſſurrant.* 4 *Quos ab omni adulatione, & avaritia expurgaſti.* 5 *De hæreditate in fœminas, præter dotem, non transferenda, ſed ad Fiſcum.* 6 *Cujus titulo delatores accuſabant, ſi quis innocens dives eſſet.* 7 *Arrogabant.* 8 *Erga Dominos, quos paſſim accuſare majeſtatis audebant.* 9 *Ideſt, tibi non amicus eſt ſervus, ſed dominus.*

ci, ſed nos ſumus: nec Pater Patriæ alienis ſe mancipiis cariorem, quàm civibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, unoque 1 ſalutis publicæ ſigno illud, ut ſic dixerim, ſervile bellum ſuſtuliſti. In quo non minus ſervis, quàm dominis præſtitiſti: hos enim ſecuros, illos bonos feciſti. Non vis intereà laudari, nec fortaſſe 2 laudanda ſint, grata ſunt tamen recordantibus, 3 Principem illum in capita dominorum ſervos ſubornantem, monſtrantemque crimina, quæ tanquàm delata puniret: magnum, & inevitabile, ac toties cuique experiendum malum, quoties quiſque ſimiles Principi ſervos haberet. In eodem genere ponendum eſt, quòd teſtamenta noſtra ſecura ſunt; nec 4 unus omnium, nunc quia ſcriptus hæres, non tu falſis, non tu iniquis tabulis advocaris. Nullius 5 ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit; nec, quia offendit alius, nuncuparis, ſed quia ipſe meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteriris; nihilque inter privatum, & Principem, intereſt, niſi quòd nunc à pluribus amaris, nam & plures amas. Tene, Cæſar, hunc curſum, & probabitur expe-

1 *Quam in tuis decretis unicè ſpectaſti, & quaſi teſſeram dabas, ſalus publica.* 2 *Quid enim, ſi tyrannica vetas.* 3 *Domitianum, qui ſervis dicebat, quibus de rebus Dominos accuſarent.* 4 *Ut Domitianus, hæres mendaci ſcripto per fraudem ſubſtitutus.* 5 *Non te ii conſtituunt hæredem, qui ſuos exhæredant offenſi, & irati.*

experimento, ſit ne feracius, & uberius, non ad laudem modò, ſed ad pecuniam Principi, 1 ſi hærede illo mori homines velint, quàm ſi cogantur. Donavit 2 Pater tuus multa, & ipſe donaſti: 3 ceſſerit parum gratus, manent tamen ii, qui bonis ejus fruantur, nihilque ex illis ad te, niſi gloria, redit. Nam liberalitatem jucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem iſtam pecuniæ prætulit? Quotuſquiſque Principum 4 ne id quidem in patrimoniis noſtris ſuum duxit, quod eſſet 5 de ſuo? Nonne, ut Regum, ita 6 Cæſarum munera illitos cibis hamos, opertos prædâ laqueos æmulabantur, cùm privatis facultatibus velut hauſta, & 7 multiplicata, retrò ſecum, quidquid attigerant, referrent? Quàm utile eſt, ad uſum 8 ſecundorum per adverſa veniſſe? Vixiſti nobiſcum, periclitatus es, timuiſti, quæ tunc erat innocentium vita, ſcis, & expertus es, quantoperè deteſtentur malos Principes, etiam

1 *Si principem ſpontè hæredem faciant, qui ſe mori ſentiunt, quam &c.* 2 *Nerva.* 3 *Deceſſerit è vita quis ditatus à Nerva, qui non te, ſed extraneum hæredem elegerit: tua gloria eſt, ſi vivant, qui à Patre tuo acceperint.* 4 *Ne partem illam quidem ex noſtris bonis.* 5 *Ipſi donaſſent.* 6 *Alii, ut Reges avari, ſpecie donationis pauca dederunt, ut totum raperent hæredes facti ſpecie gratitudinis.* 7 *Id eſt implicata traherent facultates privatorum ad Fiſcum.* 8 *Ad proſpera per adverſa.*

etiam qui 1 malos faciunt. Meminiſti, quæ optare nobiſcum, quæ ſis queri ſolitus. Nam 2 privato judicio Principem geris, meliorem immò te præſtas, quàm tibi alium precabare. Itaque ſic imbuti ſumus, ut quibus erat ſumma votorum, melior peſſimo Princeps, jam non poſſimus, niſi optimum, ferre. Nemò eſt ergo tàm tui, tàm ignarus ſui, ut 3 locum ipſum poſt te concupiſcat. Facilius eſt, ut eſſe aliquis ſucceſſor tuus poſſit, quàm ut velit. Quis enim curæ tuæ molem ſpontè ſubeat, quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipſe es, quàm ſit oneroſum ſuccedere bono Principi, & afferebas excuſationem 4 adoptari. An 5 prona, parvaqua ſunt ad æmulandum, quòd nemo incolumitatem 6 turpitudine rependit? Salva eſt omnibus vita, & 7 dignitas vitæ; nec jam conſideratus, ac ſapiens, qui ętatem in tenebris agit. Eadē quippe ſub Principe virtutibus præmia, quæ in libertate; nec benefactis tantùm ex conſcientiâ merces, ſed etiam præmia ſunt. Amas conſtantiam civium, rectoſque, ac vividos animos, non, ut alii, contundis, ac deprimis, ſed foves, & attollis. Prodeſt bonos eſſe, cùm ſit 8 ſatis, abundèque, ſi non nocet. His honores, his ſacerdotia, his provincias of-

 fers,

1 *Eoſdem Principes, adulatione.* 2 *Sic geris Principatum, uti privatus gerendum judicabas.* 3 *Imperium.* 4 *Quod non quæſieras.* 5 *Facilia.* 6 *Vitia quærit, ſe malo Principi ſimilem præſtans.* 7 *Virtus nunc palam ſe oſtentat.* 8 *Sub Tyranno.*

fers ; hi amicitiâ tuâ , hi judicio florent : 1 acuuntur iſti integritatis , & induſtriæ pretio: 2 ſimiles, & diſſimiles , alliciuntur ; nam præmia bonorum , malorumque , bonos , ac malos faciunt . Pauci adeò 3 ingenio valent , ut non turpe , honeſtumque , prout benè,ac ſecùs,ceſſit, expetant, fugiantve : cæteri 4 ubi laboris inertiæ , vigilantiæ ſomno , frugalitatis luxuriæ merces datur , eadem iſta , quibus alios artibus aſſecutos vident , conſectantur ; qualeſque ſunt illi , tales eſſe , & videri volunt ; & dum volunt , fiunt . Et priores quidem Principes , excepto Patre tuo , præterea 5 uno , aut altero (& nimis dixi) vitiis potiùs civium , quàm virtutibus lætabantur : primùm , quòd in alio ſua quemque natura delectat ; deindè quòd patientiores ſervitutis arbitrabantur , 6 quos non deceret eſſe niſi ſervos . Horum 7 in ſinum omnia congerebant ; bonos autem otio , aut ſitu abſtruſos , & quaſi ſepultos , non niſi 8 delationibus , & periculis in lucem , ac diem proferebant . Tu amicos ex optimis legis : & , herculè , æquum eſt , eſſe eos cariſſimos bono Principi , qui inviſi malo

1 *Ad præclarè agendum virtutis præmio incitantur* . 2 *Sive jam boni eſſent , ſive etiam mali* . 3 *Pauci tam ſunt conſtantes , ut non eligant vitium aut virtutem , prout alterutri præmium datur* . 4 *Ubi merces laboris datur inertiæ &c.* 5 *Auguſto Tito* . 6 *Molles , & pravos* . 7 *Iis benefici erant* . 8 *Derelicti , & latentes , in lucem prodibant , cùm accuſarentur* .

malo fuerint. Scis, ut ſicut diverſâ naturâ 1 Dominatio, & 2 Principatus, ita non aliis eſſe Principem gratiorem, quàm qui maximè Dominum 3 graventur. 4 Hos ergo provehis, & oſtentas, quaſi ſpecimen, & exemplar, quæ tibi 5 ſecta vitæ, quod hominum genus placeat: & ideò non 6 cenſuram adhuc, non 7 Præfecturam morum recepiſti: quia tibi beneficiis potiùs, quàm remediis ingenia noſtra experiri placet, & alioquin neſcio, an plus moribus conferat Princeps, qui bonos eſſe 8 patitur, quàm qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur à Principe: atque, ut ita dicam, ſequaces ſumus. Huic enim cari, huic probati eſſe cupimus, quòd fruſtrà ſperaverunt 9 diſſimiles: eoque obſequii continuatione pervenimus, ut propè omnes homines 10 unius moribus vivamus. Porrò non tàm ſiniſtrè conſtitutum eſt, ut, qui malum Principem poſſumus, bonum non poſſimus imitari. Perge modò, Cæſar, & vim, effectumque cenſurę, tuum propoſitum, tui actus obtinebunt. Nam vita Principis cenſura eſt, eaque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam imperio nobis opus eſt, quàm exemplo. Quippe 11 infidelis

1 *Quæ rigidè imperat ſervis.* 2 *Qui leniter cives regit.* 3 *Pati recuſent.* 4 *Qui tyrannidem averſantur.* 5 *Quaſi indicet, placere tibi, qui amant libertatem.* 6 *Ut C. Cæſar.* 7 *Ut Auguſtus.* 8 *Ut Princeps, quàm ut rigidus Cenſor.* 9 *Mali cives.* 10 *Tuis.* 11 *Infidus.*

delis recti Magiſter eſt metus. Meliùs homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in ſe boni habent, quòd approbant, quæ præcipiunt fieri poſſe. Et quis terror valuiſſet efficere, quòd reverentia tui effecit? Obtinuit aliquis, ut 1 ſpectaculum Pantomimorum Populo Romano tolli pateretur, ſed non obtinuit ut vellet. 2 Rogatus es tu, quòd cogebat alius, cœpitque eſſe beneficium, quòd neceſſitas fuerat. Neque enim à te minori 3 concentu, ut tolleres Pantomimos, quàm à Patre tuo, ut reſtitueret, exactum eſt. Utrumque rectè; nam & reſtitui oportebat, quos ſuſtulerat malus 4 Princeps, & tolli reſtitutos. In his enim, quæ à malis bene fiunt, hic tenendus eſt modus, ut appareat, auctorem diſplicuiſſe, non factum. Idem ergo Populus ille aliquando 5 ſcenici Imperatoris ſpectator, & applauſor, nunc Pantomimis quoquè adverſatur, & damnat effœminatas artes, & indecora ſæculo ſtudia. Ex quo manifeſtum eſt, 6 Principum diſciplinam capere etiam vulgus; cùm rem, ſi ab uno fiat, ſeveriſſimam fecerint omnes. Maſte hac gravita-
tis

1 *Scenicos Geſticulatores ejici ex Urbe à Tiberio, & Nerone populus ægrè tulit, nec voluiſſet: idem ſub Domitiano.* 2 *Te populus rogavit, tanquàm beneficium accepturus, ſi ejicerentur.* 3 *Communi rogatione.* 4 *Domitianus.* 5 *Neronis mimicam aliquando artem in ſcena exercentis.* 6 *Ideſt, Populum cum Principe conſentire etiam in re ſeveriſſima, quæ fiat à Principe.*

tis gloriâ, Cæſar, qua conſecutus es, ut, quod anteà vis, & imperium, nunc 1 mores vocarentur. Caſtigaverunt vitia ſua 2 ipſi, qui caſtigari merebantur; iidemque emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de ſervitute tuâ queritur, & liberum eſt queri. Sed, cùm ita 3 comparatum ſit, ut de nullo minùs Principe querantur homines, quàm de quo maximè licèt; tamen in 4 ſæculo nihil eſt, quo non omne hominum genus lætetur, & gaudeat. Boni provehuntur; mali (qui eſt tranquilliſſimus ſtatus civitatis) nec 5 timent, nec timentur. Mederis erroribus, ſed implorantibus: omnibuſque, quos bonos facis, hanc aſtruis laudem, ne coegiſſe videaris. Quid vitam? quid mores juventutis? quàm 6 principalitèr formas? quem honorem dicendi magiſtris? quàm dignationem ſapientiæ doctoribus habes? ut ſub te ſpiritum, & ſanguinem, & patriam receperunt ſtudia, quæ priorum temporum 7 immanitas exiliis puniebat, cùm ſibi vitiorum omnium conſcius Princeps inimicas vitiis artes, non odio magis, quàm reverentiâ relegaret. At tu eaſdem artes 8 in complexu, oculis, auribus habes; præſtas enim, quæcunque præcipiunt, tantumque eas diligis, quantum ab

1 *Communis civium voluntas & genius*. 2 *Cives olim ad ſcenica proclives*. 3 *Uſu contingat*. 4 *Te Principe, his temporibus*. 5 *Non metu, ſed amore boni fiunt*. 6 *Splendidè, ac liberaliter*. 7 *Domitiani*. 8 *Amplecteris, ſpectas, audis*.

ab illis 1 probaris. An quiſquam ſtudia humanitatis profeſſus, non cum omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat 2 admiſſionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo 3 Parens tuus hanc, ante vos Principes, arcem, publicarum ædium nomine inſcripſerat: fruſtrà tamen, niſi 4 adoptaſſet, qui habitare, ut in publicis poſſet. Quàm bene cum titulo iſto moribus tuis convenit, quàmque omnia ſic facis, tanquàm non alius inſcripſerit! Quod enim forum, quæ templa tam reſerata? Non capitolium, 5 ipſaque illa adoptionis tuæ ſedes magis publica, magis omnium. Nullæ obices, nulli 6 contumeliarum gradus; ſuperatiſque jam mille liminibus ultrà ſemper aliqua dura, & obſtantia. 7 Magna ante te, magna poſt te, juxta tamen maxima quies. Tantum ubique ſilentium, tàm altus pudor, ut ad parvos penates, & larem anguſtum ex domo Principis modeſtiæ, & tranquillitatis exempla referantur. Ipſe autem ut excipis omnes, ut expectas, ut magnam partem dierum inter tot Imperii curas, quaſi per otium, tranſigis? Itaque non, ut aliàs atto-

1 *Non ſæpè tuas virtutes in argumentum aſſumunt.* 2 *Præſertim facilem ad te omnibus aditum.* 3 *Nerva Palatium, quod antè, tanquàm arx, clauſum erat, omnibus tanquàm publicas ædes patefecit.* 4 *Te cuique adeundum.* 5 *Jovis Templum,* 6 *A cuſtodibus liminum jam repellentibus, jam retardantibus &c.* 7 *Circa, & coram te nullus ſtrepitus.*

toniti, nec, ut periculum capitis adituri; tarditate: ſed ſecuri, & hilares, cùm commodum eſt, convenimus; &, admittente Principe, interdum eſt aliquid, quod nos domi quaſi magis neceſſarium teneat, excuſati ſemper tibi, nec unquam excuſandi ſumus. Scis enim 1 ſibi quemque præſtare, quod te videat, quod te frequentet, ac tantò liberaliùs, ac diutiùs voluptatis hujus copiam præbes. Nec 2 ſalutationes tuas fuga, & vaſtitas ſequitur: remoramur, reſiſtimus, ut in communi domo, quam nuper 3 illa immaniſſima bellua plurimo terrore munierat, cùm, velut quodam ſpecu incluſa, nunc propinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum civium ſtrages, cædeſque proferret. 4 Obverſabantur foribus horror, & minæ, & par metus admiſſis, & excluſis. Ad hæc ipſe occurſu quoque, viſuque terribilis: ſuperbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multò rubore ſuffuſa. Non adire quiſquam, non adloqui audebat, tenebras ſemper, ſecretumque captantem, nec unquam ex ſolitudine ſuâ prodeuntem, niſi ut ſolitudinem faceret. Ille tamen, quibus ſibi parietibus, & muris ſalutem ſuam tueri videbatur, dolum ſecum, & inſidias, & ultorem ſcelerum

Deum

1 *Id facere in gratiam ſui.* 2 *Quas cives manè Principi de more ferunt.* 3 *Domitianus, qui in remoto Palatii cubiculo à quibuſdam gladiatoribus trucidatus eſt.* 4 *Cæterùm tàm timens ſibi, quàm cuique terribilis.*

Deum incluſit; dimovit, perfregitque cuſtodias pœna, anguſtoſque per aditus, & obſtructos non ſecùs, ac per apertas fores, & invitantia limina irrupit: 1 longèque tunc illi divinitas ſua, longè arcana illa cubilia, ſævique ſeceſſus, in quos timore, & ſuperbiâ, & odio hominum agebatur. Quantò nunc tutior, quantò ſecurior eadem domus? poſtquam 2 ejus non credulitatis, ſed amoris excubiis, non ſolitudine, & clauſtris, ſed civium celebritate defenditur? Ecquid ergo diſcimus experimento fidiſſimam eſſe cuſtodiam, Principis ipſius innocentiam? 3 Hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento nōn egere. Fruſtrà ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus caritate non fuerit: armis enim arma irritantur. Num autem 4 ferias tantum partes dierum in oculis noſtris, cœtuque conſumis? non 5 remiſſionibus tuis eadem frequentia, eademque illa ſocialitas, intereſt? Non tibi ſemper 6 in medio cibus, ſemperque menſa communis? non ex convictu noſtro mutua voluptas? non provocas reddiſque ſermones? non ipſum tempus epularum tuarum, cùm frugalitas contrahat, extendit 7 huma-

1 *Nil profuerunt uſurpata divinitas, & vigil cuſtodia*. 2 *Errorem hìc aliqui ſuſpicantur, lege herus, vel adde, ejus Dominus.* 3 *Ideſt, maximum eſt munimentum, munimento non indigere*. 4 *Manè, in negotiis*. 5 *Solatiis pomeridianis*. 6 *In publico*. 7 *Sermonibus, acroamate &c.*

manitas? Non enim ante medium diem 1 diſtentus ſolitariâ cœnâ, ſpectator adnotatorque convivis tuis immines? nec jejunis, & inanibus, plenus ipſe eructans, non tàm apponis, quàm 2 objicis cibos, quos dedigneris attingere? 3 ægreque perpeſſus ſuperbam illam convictus ſimulationem, rurſus te ad clandeſtinam ganeam, occultumque luxum, refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exquiſita ingenia cœnarum, ſed ſuavitatem tuam, jucunditatemque miramur, quibus nulla ſatietas adeſt, quando ſincera omnia, & vera, & ornata gravitate. Neque enim aut 4 peregrinæ ſuperſtitionis myſteria, aut obſcœna petulantia menſis Principis oberrat, ſed benigna invitatio, & liberales joci, & ſtudiorum 5 honor. Indè tibi parcus, & brevis ſomnus, nullumque amore noſtri 6 anguſtius tempus, quàm quod ſine nobis agis. Sed, cùm rebus tuis, ut participes 7 perfruamur, quæ habemus ipſi, quàm propria, quàm noſtra ſunt? Non enim exturbatis prioribus dominis omne ſtagnum, omnem lacum, omnem etiam ſaltum immensâ poſſeſſione circumvenis, nec unius oculis flumina, fontes, maria deſerviunt. Et quid Cæſar non ſuum videat? 8

tan-

1 *Laute pranſus clam ſub meridiem.* 2 *Nil ipſe prægustans.* 3 *Simulatè, ac ſuperbè faſtidient cibos in convictu.* 4 *Chori cantantium ſuperſtitioſa, aut cinædi, & ſcurræ.* 5 *Sermo eruditus.* 6 *Nam ſtatim redis.* 7 *Et tua concedis, nec noſtra rapis.* 8 *Non tu, ut alii, privatas opes imperio æquaſti.*

tandemque Imperium Principis, quàm patrimonium, majus eſt? Multa enim ex patrimonio refert in Imperium, quæ priores Principes occupabant; non ut ipſi fruerentur, ſed ne quis alius. Ergo 1 in veſtigia, ſedeſque nobilium immigrant pares Domini, nec jam clariſſimorum virorum receptacula habitatore ſervo teruntur, aut fœdâ vaſtitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædes, deterſo 2 ſitu, auctas, ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modò, ſed erga tecta ipſa, meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem pellere, ingentia opera 3 eodem, quo extructa ſunt, animo ab interitu vindicare. Muta quidem illa & animâ carentia; ſentire tamen & lætari videntur, quod niteant, quod frequententur, quòd aliquando cœperint eſſe donum 4 ſcientis. Circumfertur ſub nomine Cæſaris 5 tabula ingens rerum venalium: quo ſit deteſtanda avaritia illius, qui tàm multa concupiſcebat, cùm haberet ſupervacua tàm multa. Tunc 6 exitialis erat apud Principem huic laxior domus, illi amœnior villa. Nunc Princeps in hac eadem dominos quærit, ipſe inducit: ipſos illos magni aliquan-

1 *In dirutas villas olim nobilium, nobiles item Domini ſuccedunt, non ſervi, non vaſtitas.* 2 *Squallore.* 3 *Magnifico.* 4 *Cæſaris, qui prudenter ea Nobilibus conceſſit. Niſi legas cum aliis, Domini non ſervientis.* 5 *Index eorum quæ in aulâ ſuperfluebant à Domitiano congeſta.* 6 *Nàm ea de cauſa illos Tyrannus proſcribebat.*

quando Imperatoris hortos, illud nunquam niſi Cæſaris 1 Suburbanum, licemur, emimus, 2 implemus. Tanta benignitas Principis, tanta ſecuritas temporum eſt, ut ille nos principalibus rebus exiſtimet dignos: nos non timeamus, quòd digni eſſe videmur. Nec verò emendi tantùm civibus tuis copiam præbes, ſed amœniſſima quæque largiris, & donas. Ita, inquam, donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es: transfers, quod judicio accepiſti; ac nihil magis tuum credis, quàm quod 3 per amicos habes. Idem tam parcus in 4 ædificando, quàm diligens in tuendo. Itaque non, ut antè immanium tranſvectione ſaxorum 5 urbis tecta quatiuntur: ſtant ſecuræ domus; nec jam templa nutantia. Satis eſt tibi, nimiumque, cum ſucceſſeris frugaliſſimo Principi, magis 6 rejicere aliquid, & amputare ex his, quæ Princeps tamquam neceſſaria reliquit. Præterea Pater tuus uſibus ſuis detrahebat, quæ fortuna imperii dederat; 7 tutiùs, quod Pater. At quàm magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occultâ celeritate properantur; ut, 8 non conſummata, ſed tantùm commutata videantur. Hic immenſum latus Circi Templo-

1 *Totum ſemper à Cæſare occupatum.* 2 *Habitamus.* 3 *Ideſt, quod amicis donaſti.* 4 *Ad uſum tuum privatum.* 5 *Ut ſub Domitiano.* 6 *Donare.* 7 *Lege potiùs: tu jus, quod Pater: ideſt tu donas, quæ non fortuitò, ſed jure adoptionis accepiſti.* 8 *Non condita, ſed reparata.*

plorum pulcritudinem 1 provocat : digna Populo victore gentium ſedes ; nec minùs ipſa viſenda, quàm quæ ex illâ ſpectabuntur : viſenda autem cum cæterà ſpecie, tum quod æquatus Plebis, ac Principis locus. Siquidem per omne ſpatium una facies, omnia continua, & paria ; nec 2 magis proprius ſpectandi Cæſaris ſuggeſtus, quàm propria, quæ ſpectet. Licebit ergo civibus tuis invicem contueri : dabitur non cubiculum Principis, ſed ipſum Principem cernere in publico, in populo ſedentem, Populo, cui locorum 3 quinque millia adjeciſti. Auxeras enim numerum ejùs, congiarii facilitate, majoremque in poſterum 4 ſuſcipi liberalitatis tuæ fide juſſeras. 5 Horum unum ſi præſtitiſſet alius, illi jam dudum radiatum caput, & media inter Deos 6 ſedes auro ſtaret aut ebore : auguſtioribuſque aris, & grandioribus 7 victimis, invocaretur. Tu delubra 8 non niſi adoraturus intras ; tibi maximus 9 honor excubare pro templis, poſtibuſque prætexi. 10 Sic fit,

1 *Cùm Templis contendit*. 2 *Nec ſingularis eſt locus, quo ſedeas populo palàm ſpectabilis*. 3 *50. millia legendum ſuſpicatur Lipſius*. 4 *Plures liberos procreari ut ſupra*. 5 *Operum ſplendidorum*. 6 *Conſecratus, inter ſtatuas Deorum ſederet*. 7 *Quæ majoribus Diis mactari ſolent*. 8 *Non adorandus*.
9 *Satis tibi, ſi ſtatuæ tuæ extra templum quaſi poſtibus attexantur*. 10 *Ideſt, ut quamquam Deorum faſtigium non attigeris, Dei tamen inter homines honorem aſſequaris*.

fit, ut Dei ſummum inter homines faſtigium ſerves, cùm Deorum ipſe non adeptus. Itaque tuam ſtatuam in veſtibulo Jovis Optimi Maximi unam, alteramve, & hanc æream cernimus: at paulò ante aditus omnes, omnes gradus, totaque area, hinc 1 auro, hinc argento relucebat, ſeu potius polluebatur: cum inceſti Principis ſtatuis permixta Deorum ſimulacra ſorderent. Ergo iſtæ quidem æreæ, & paucæ manent, manebuntque, quamdiu Templum ipſum: illæ autem aureæ, & innumerabiles, 2 ſtrage, & ruinâ, publico gaudio litaverunt. Juvabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſævire ſecuribus, ut ſi ſingulos ictus ſanguis, dolorque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudii, 3 ſeræque lætitiæ, quin 4 inſtar ultionis videretur, cernere laceros artus, truncata membra, poſtremo truces, horrendaſque imagines abiectas, excoctasque flammis, ut ex 5 illo terrore, & minis, in uſum hominum, ac voluptates, ignibus mutarentur. Simili reverentiâ, Cæſar, non apud 6 Genium tuum bonitati tuæ gratias agi, ſed apud numen Jovis Optimi Maximi pateris: illi debere nos quidquid tibi debeamus: illius, quod benè facias

1 *Aureis ſtatuis in Capitolio.* 2 *Mortuo Domitiano, Statuæ illius omnes à populo attritæ, atque ex iis nummi excuſi ſunt.*
3 *Divi Tyranni mors expectata.* 4 *Species vindictæ.* 5 *Quem ſtatuæ Domitiani ſpirabant.* 6 *Statuam tuam, ſed Jovis.*

cias muneris eſſe, qui te 1 dedit. Antè quidem ingentes hoſtiarum greges per Capitolinum iter, magnâ ſui parte, velut 2 intercepti, divertere viâ cogebantur; cum 3 ſæviſſimi Domini atrociſſima effigies tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipſe humani ſanguinis profundebat. Omnia P. C., quæ de aliis Principibus à me aut dicuntur, aut dicta ſunt, eo pertinent, ut oſtendam, quàm longâ conſuetudine corruptos, depravatoſque mores Principatus Parens noſter reformet, & corrigat: alioquin nihil non parum gratè ſinè comparatione laudatur. Præterea hoc primum erga optimum Imperatorem piorum civium officium eſt, 4 inſequi diſſimiles: neque enim ſatis amarint bonos Principes, qui malos ſatis non oderint. Adjice, quod Imperatoris noſtri non aliud amplius, ac diffuſius meritum eſt, quàm quòd inſectari malos Principes tutum eſt. 5 An excidit dolori noſtro modò vindicatus Nero? Permitteret, 6 credo, famam, vitamque ejus carpi, qui mortem ulciſcebatur; nec ut in ſe dicta interpretaretur, quæ de ſimillimo dicerentur. Quare 7 ego,

1 *Nobis conceſſit.* 2 *Præ numero impediti.* 3 *Domitiani.* 4 *Stylo inſectari.* 5 *Non ſic Domitianus, qui mortem Neronis ultus eſt, occiſo Epaphrodito, qui trepidam Neronis manum adjuvit, cùm ſe occideret.* 6 *Ironicè: nam non permiſiſſet, ſed credidiſſet dici de ſe, quod de Nerone.* 7 *Ideſt, cæteris muneribus antepono, quod liceat nobis malos inſectari &c.*

ego, Cæſar, muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono, quòd licet nobis, & in præteritum de malis Imperatoribus quotidiè vindicari; & futuros ſub exemplo præmonere, nullum locum, nullum eſſe tempus, quo funeſtorum Principum manes à poſterorum execrationibus conquieſcant. Quò conſtantiùs, P. C., & 1 dolores noſtros, & gaudia perſeramus, ingemiſcamus illis, quæ patiebamur. Simul 2 utrumque faciendum eſt ſub bono Principe. Hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſę gratiarum actiones agant; meminerintque: ſic maximè laudari incolumem Imperatorem, ſi priores 3 ſecus meriti reprehendantur. Nam, cùm de malo Principe poſteri tacent, manifeſtum eſt, eadem facere præſentem. Et 4 quis jam locus miſerę adulationis manebat, cùm laudes Imperatorum ludis etiam, & comeſſationibus celebrarentur, ſaltarenturque; atque in omne ludibrium effęminatis vocibus, modis, geſtibus frangerentur? Sed illud indignum, quòd eodem tempore in Senatu, & in ſcenâ; ab hiſtrione, & 5 à Conſule laudabantur. Tu procul à tui cultu 6 ludicras artes removiſti. Seria ergò te carmina, honorque æter-

D nus

1 *Ut moderatè triſtia, & læta nunc perferamus, occurrant præterita.* 2 *Id eſt, comparanda præſentibus anteacta.* 3 *Si deceſſores male de Republica meriti.* 4 *Quàm miſera tùm erat adulatio, cùm à Pantomimis Principes celebrarentur.* 5 *Solemni gratiarum actione.* 6 *Mimicas.*

nus Annalium, non hæc brevis, & pudenda prædicatio colit: quin etiam tantò majore conſenſu in venerationem tui 1 theatra ipſa conſurgent, quantò magis de te ſcenæ ſilebunt. Sed quid ego iſtud admiror, cùm eos quoque honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare parciſſimè, aut omninò ſoleas recuſare? Nihil antè tam vulgare, tam parvum in Senatu agebatur, ut non laudibus Principum immorarentur, quibuſcunque 2 cenſendi neceſſitas accidiſſet. De ampliando numero gladiatorum, aut de inſtituendo 3 collegio fabrorum conſulebamur, & quaſi prolatis Imperii finibus nunc ingentes arcus, exceſſuroſque templorum faſtigium titulos, nunc menſes etiam, nec hos ſingulos 4 nomini Cæſarum dicebamus: patiebantur illi, & quaſi meruiſſent, lætabãtur. At nunc quis noſtrum tanquam oblitus ejus, de quo refertur, 5 cenſendi officium, Principis 6 honore conſumit? Tuæ moderationis hæc laus 7 conſtantia noſtra, & tibi obſequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, ſed ad uſum, munuſque juſtitiæ convenimus; hanc ſimplicitati tuæ, veritatique gratiam relaturi, ut te, quæ vis, velle; quæ non vis, nolle creda-

1 *Spectatores aſſurgent, & plaudent.*
2 *Qui ex ordine ſententiam dicere in Senatu deberent.* 3 *Novo cœtu artificum.* 4 *Septembrem, & Octobrem Domitianus Germanicum, & Domitianum appellari ſuo nomine juſſit.*
5 *Conſultandi de rebus publicis.* 6 *Adulatione.* 7 *Conſultandi, de quibus oportet.*

damus. 1 Incipimus indè, deſinimus ibi, à quo incipi, in quo deſini ſub alio Principe non poſſet. Nam pleroſque ex decretis honoribus, & 2 alii non receperunt: nemo antè tantus fuit, ut crederetur noluiſſe decerni. Quod ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non 3 trabibus, aut ſaxis nomen tuum, ſed monumentis æternæ laudis inciditur. Ibit in ſæcula, fuiſſe Principem, cui florenti, & incolumi nunquam niſi modici honores, ſæpiùs nulli decernerentur. Et ſanè, ſi velimus cum priorum temporum 4 neceſſitate certare, vincemur: ingenioſior eſt enim ad 5 excogitandum ſimulatio veritate, ſervitus libertate, metus amore. Simul, cùm jam pridem novitas omnis adulatione conſumpta ſit, non alius erga te novus honor ſupereſt, quàm ſi aliquando de te tacere audeamus. Age; ſi quando 6 pietas noſtra ſilentium rupit, & verecundiam tuam vicit; quæ qualiaque decernimus nos, tu non recuſas: ut appareat, non ſuperbiâ, & faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Cæſar, quàm ſi recuſares omnes: nàm recuſare omnes ambitionis; moderationis eſt eligere parciſſimos. Quo temperamento & 7 nobis, & ærario prodes: quòd ſumpti-

1 *Neque cogimur quæſitas laudes intrudere.* 2 *Alii Principes recuſarunt honores, ſed poſtquam decreti fuerant.* 3 *Non ædificiis, ſed annalibus.* 4 *Laudandi Principis.* 5 *Titulos, & laudes.* 6 *Impatiens amor.* 7 *Libertati, & ſumptibus parcis.*

bus ejus adhibes modum, ut qui exhauſtum non ſis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim ob egregia in Rempublicam merita privatis dicabantur: viſúntur 1 eâdem è materiâ Cæſaris ſtatuæ, quà Brutorum, quà Camillorum. Nec diſcrepat cauſa: 2 illi enim reges, hoſtemque victorem mœnibus depulerunt: 3 hic regnum ipſum, quæque alia captivitas gignit, arcet, ac ſubmovet; ſedemque obtinet Principis, ne ſit 4 Domino locus. Ac mihi intuenti ſapientiam tuam minùs mirum videtur, quòd mortales iſtos caducoſque titulos aut 5 depreceris, aut temperes. Scis enim, 6 ubi vera Principis, ubi ſempiterna ſit gloria; ubi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil 7 ſucceſſoribus liceat. Arcus enim, & ſtatuas, aras etiam, templaque demolitur, & obſcurat oblivio; negligit, carpitque poſteritas: contrà contemptor ambitionis, & infinitæ poteſtatis domitor, ac frænator animus ipsâ vetuſtate floreſcit; nec ab vllis 8 magis laudatur, quàm quibus minimè neceſſe eſt.

Non

1 Non auro, ſed ære. 2 Brutus filios occidit affectantes, Camillus Gallos fugavit. 3 Trajanus tyrannicam poteſtatem non exercet. 4 Tyrannico. 5 Recuſes, aut modereris. 6 In civium animis. 7 Quos minuere nec flamma poteſt, nec tempus, nec poſterorum cenſura. 8 Sincerior, ac melior apud poſteros laus, quibus, de mortuo Principe loqui, magis liberum eſt.

Non ergo perpetua Principi 1 fama, quæ invitum manet; ſed bona concupiſcenda eſt: ea porrò non imaginibus, & ſtatuis, ſed virtute, ac meritis prorogatur. Quin etiam leviora hæc: formam Principis, figuramque, quàm favor hominum exprimat, teneatque: quod quidem prolixè tibi, cumulatèque contingit, cujus lætiſſima facies, & amabilis vultus in omnium civium ore, oculis, animo ſedet. Adnotaſſe vos credo, P. C. jamdudum, me non 2 eligere, quæ referam, propoſitum eſt enim mihi Principem laudare, non Principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt; ipſe laudari, 3 niſi optimus, non poteſt. Quare non alia major, Imperator Auguſte, gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil velandum eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in Principatu tuo, quod cujuſquam prædicatio vel 4 tranſilire, vel prætervehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio ſterile, aut vacuum laude; non omnia ejuſmodi, ut is optimè te laudaſſe videatur, qui narraverit fideliſſimè? Quo fit, ut propè in immenſum diffundatur oratio mea, & necdùm de 5

 bien-

1 *Non quæcunque, quæ etiam nolenti obtingit.* 2 *Eligunt, qui aliqua laudant, cætera tacent. Ego Principem, atque adeo omnia laudo.* 3 *Qui nihil faciat malè, quod agnomen Trajano inditum eſt.* 4 *Silentio præterire, vel ſimulatione augere.* 5 *Necdùm de iis omnibus, quæ intra biennium imperii à te geſta ſunt.*

biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quantò plura adhuc reſtant? ut illud quòd ſecundum Conſulatum recepiſti, quia 1 Princeps, & Pater referebat. At poſtquàm ad te Imperii ſummam,& cum omnium rerum, tùm etiam 2 tui poteſtatem Dii tranſtulerint, tertium Conſulatum recuſaſti, cùm agere tam bonum Conſulem poſſes. Magnum eſt differre honorem, gloriam majus. Geſtum Conſulatum mirer, an non receptum? Geſtus non in hoc urbis otio, & intimo ſinu pacis; ſed juxta 3 barbaras gentes, ut illi ſolebant, quibus erat moris 4 paludamento mutare prætextam, ignotaſque terras victoriâ ſequi. Pulchrum Imperio, glorioſum tibi, cùm te 5 ſocii, atque amici, ſuâ in patriâ, ſuis in ſedibus, adierunt. 6 Decora facies Conſulis, multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantùm, ſed pilorum, ſignorumque honore circumdatum! Augebant majeſtatem præſidentis diverſis poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraque ſinè interprete oratio. Magnificum eſt, civibus

1 Nerva Princeps idem & Pater retulit in Senatu de Trajano iterum in Conſulem eligendo. 2 Mortuo Nerva, liberam tui poteſtatem tibi conceſſerint. 3 In Germaniâ, ut veteres Conſules. 4 Clamydem militarem induere, depoſitâ urbanâ, ituri ad bellum.
5 Cùm exteri ſuâ in regione te honoris cauſâ convenerunt. 6 Ideſt pulchrum viſu, Conſulem te ſedere in caſtris pro tribunali intra milites, Clientes audire, lites componere &c.

vibus jura; quid hoſtibus reddere? Specioſum, certam 1 fori partem; quid 2 immanes campos ſellâ curuli, victoriſque veſtigio premere? imminere minacibus ripis 3 tutum, quietumque; quid ſpernere barbaros fremitus, hoſtilemque terrorem, non armorum magis, quàm togarum oſtentatione, compeſcere? Itaque non te apud 4 imagines, ſed ipſum præſentem, audientemque, conſalutabant Imperatorem; nomenque, quod alii domitis hoſtibus, tu 5 contemptis merebare. Hæc laus acti Conſulatus, illa dilati, quòd 6 adhuc initio Principatus, ut jam excuſatus honoribus, & expletus Conſulatum recuſaſti: cùm novi Imperatores, deſtinatum aliis, in ſe transferebant. Fuit etiam, 7 qui in Principatus ſui fine Conſulatum, quem dederat, ipſe magna ex parte jam geſtum extorqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes Principes, & deſinentes adeòconcupiſcunt, ut auferant; tu otioſo, ac vacante, privatis ceſſiſti. Invidioſuſnè erat 8 aut tibi tertius Conſulatus, aut principi primus? nam ſecundum

 Im-

1 *Romæ in foro tribunal erigebatur.* 2 *Intra barbaros.* 3 *Ideſt magnum eſt, te intrepidum ad Rheni, ac Danubii ripas ſtare.* 4 *In militaribus ſignis expreſſas.* 5 *Sine pugna repreſſis.* 6 *Quòd jam duos objeras.* 7 *Nero tangi videtur, qui conſulatum ſibi revocavit, depoſitis, qui nondum annum expleverant.* 8 *Poterat ne concitare tibi invidiam, aut quia tertius tibi, aut quia tibi eidem Principi erat primus.*

Imperator quidem, 1 ſub Imperatore tamen, iniſti; nihilque imputari in eo, vel honori, poteſt, vel exemplo, niſi 2 obſequium. Ita verò, quæ civitas quinquies, atque etiam ſexies Conſules vidit, non illos, qui, expirante jam libertate, per vim, ac tumultum, creabantur, ſed quibus ſepoſitis, & abſentibus 3 in rura ſua Conſulatus ferebantur; in hac civitate tertium Conſulatum Princeps generis humani, ut prægravem recuſaſti. Tanto ne 4 Papiriis etiam, & Quinctiis moderatior, Auguſtus, & Cæſar, & Pater patriæ: At illos Reſpublica ciebat. Quid? te non eadem Reſpublica, non Senatus; non Conſulatus ipſe, qui ſibi tuis humeris attolli, & augeſcere videtur? Non te ad exemplar 5 ejus voco, qui continuis Conſulatibus fecerat longum quendam, & ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties Conſules fuerunt, non ſibi 6 præſtitiſſe. Erat in Senatu ter 7 Conſul, cùm tu tertium Conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid verecundiæ tuæ conſenſus noſter indixerat, ut Princeps toties Conſul eſſes, 8 quoties Senator tuus nimiâ modeſtiâ, iſtud etiam pri-

1 *Nerva, adeoque illius potius, quàm tuum.* 2 *Quia paruiſti, unde non tranſit in exemplum, quod tertio fueris Conſul.* 3 *Ut C. Atilio Scrano.* 4 *Papirius quinquies, Quinctius ſexies Conſul.* 5 *Domitianus decies, ac ſepties Conſulem ſe haberi voluit.* 6 *Sed Reipub licæ gratiâ geſſiſſe.* 7 *Virginius Rufus, aut C. Silius.* 8 *Ter, ut Rufus.*

privatus recuſaſſes:. An Conſularis viri „ triumphaliſque 1 Filius, cùm tertió Conſul creatur, aſcendit? non debitum hoc illi? non vel ſolâ generis claritate promeritum? 2 Contigit ergo privatis aperire 3 annum, Faſtoſque reſerare: & hoc quoquè redditæ libertatis indicium fuit, quòd Conſul alius, quàm Cæſar eſſet. Sic 4 exactis Regibus cœpit liber annus: ſic olim ſervitus pulſa, privata Faſtis nomina induxit. Miſeros 5 ambitionis, qui ita Conſules ſemper, ut ſemper Principes, erant! Quanquam non ambitio magis, quàm livor, & malignitas videri poteſt, omnes annos poſſidere; ſummumque illud purpuræ 6 decus non niſi præcerptum præfloratumque tranſmittere. Tuam verò magnanimitatem, an modeſtiam, an benignitatem priùs mirer? Magnanimitas fuit, expetito ſemper honore abſtinere: modeſtia, cedere: benignitas, per alios frui. Sed jam tempus eſt te ipſi cōſulatui 7 præſtare, ut majorem eum ſuſcipiendo, gerendoque facias. Nam ſæpius recuſare, ambiguam, ac potiùs illam in-

D 5 ter-

1 *Trajanus cujus Pater Conſul fuit, ac triumphavit.* 2 *Te Principe & Conſulatum recuſante. Coſs. fuere C. Soſius, & A. Cornelius.* 3 *Coſs. Kalendis Januariis ineunt, & faſtis ſua nomina præſcribunt.* 4 *Poſt pulſos Reges libera Reſpublica ſic privatos Coſs. fecit.* 5 *Ideſt, ò miſeros ambitionis Coſs.* 6 *Togam purpura prætextam aliis Conſulibus dabant, poſtquàm ipſi initio geſſiſſent.* 7 *Te Conſulem fieri.*

cias muneris eſſe, qui te 1 dedit. Antè quidem ingentes hoſtiarum greges per Capitolinum iter, magnâ ſui parte, velut 2 intercepti, divertere viâ cogebantur; cum 3 ſæviſſimi Domini atrociſſima effigies tanto victimarum cruore coleretur, quantum ipſe humani ſanguinis profundebat. Omnia P. C., quæ de aliis Principibus à me aut dicuntur, aut dicta ſunt, eo pertinent, ut oſtendam, quàm longà conſuetudine corruptos, depravatoſque mores Principatus Parens noſter reformet, & corrigat: alioquin nihil non parum gratè ſinè comparatione laudatur. Præterea hoc primum erga optimum Imperatorem piorum civium officium eſt, 4 inſequi diſſimiles: neque enim ſatis amarint bonos Principes, qui malos ſatis non oderint. Adjice, quod Imperatoris noſtri non aliud amplius, ac diffuſius meritum eſt, quàm quòd inſectari malos Principes tutum eſt. 5 An excidit dolori noſtro modò vindicatus Nero? Permitteret, 6 credo, famam, vitamque ejus carpi, qui mortem ulciſcebatur; nec ut in ſe dicta interpretaretur, quæ de ſimillimo dicerentur. Quare 7 ego,

1 *Nobis conceſſit.* 2 *Præ numero impediti.* 3 *Domitiani.* 4 *Stylo inſectari.* 5 *Non ſic Domitianus, qui mortem Neronis ultus eſt, occiſo Epaphrodito, qui trepidam Neronis manum adjuvit, cùm ſe occideret.* 6 *Ironicè: nam non permiſiſſet, ſed crediſiſſet dici de ſe, quod de Nerone.* 7 *Ideſt, cæteris muneribus antepono, quod liceat nobis malos inſectari &c.*

ego, Cæſar, muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono, quòd licet nobis, & in præteritum de malis Imperatoribus quotidiè vindicari; & futuros ſub exemplo præmonere, nullum locum, nullum eſſe tempus, quo funeſtorum Principum manes à poſterorum execrationibus conquieſcant. Quò conſtantiùs, P. C., & 1 dolores noſtros, & gaudia perferamus, ingemiſcamus illis, quæ patiebamur. Simul 2 utrumque faciendum eſt ſub bono Principe. Hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſę gratiarum actiones agant; meminerintque ſic maximè laudari incolumem Imperatorem, ſi priores 3 ſecus meriti reprehendantur. Nam, cùm de malo Principe poſteri tacent, manifeſtum eſt, eadem facere præſentem. Et 4 quis jam locus miſerę adulationis manebat, cùm laudes Imperatorum ludis etiam, & comeſſationibus celebrarentur, ſaltarenturque; atque in omne ludibrium effęminatis vocibus, modis, geſtibus frangerentur? Sed illud indignum, quòd eodem tempore in Senatu, & in ſcenâ, ab hiſtrione, & 5 à Conſule laudabantur. Tu procul à tui cultu 6 ludicras artes removiſti. Seria ergò te carmina, honorque æter-

1 *Ut moderatè triſtia, & læta nunc perferamus, occurrant præterita.* 2 *Ideſt, comparanda præſentibus anteacta.* 3 *Si deceſſores male de Republica meriti.* 4 *Quàm miſera tùm erat adulatio, cùm à Pantomimis Principes celebrarentur.* 5 *Solemni gratiarum actione.* 6 *Mimicas.*

nus Annalium, non hæc brevis, & pudenda prædicatio colit: quin etiam tantò majore conſenſu in venerationem tui 1 theatra ipſa conſurgent, quantò magis de te ſcenæ ſilebunt. Sed quid ego iſtud admiror, cùm eos quoque honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare parciſſimè, aut omninò ſoleas recuſare? Nihil antè tam vulgare, tam parvum in Senatu agebatur, ut non laudibus Principum immorarentur, quibuſcunque 2 cenſendi neceſſitas accidiſſet. De ampliando numero gladiatorum, aut de inſtituendo 3 collegio fabrorum conſulebamur, & quaſi prolatis Imperii finibus nunc ingentes arcus, exceſſuroſque templorum faſtigium titulos, nunc menſes etiam, nec hos ſingulos 4 nomini Cæſarum dicebamus: patiebantur illi, & quaſi metuiſſent, lætabātur. At nunc quis noſtrum tanquam oblitus ejus, de quo refertur, 5 cenſendi officium, Principis 6 honore conſumit? Tuæ moderationis hæc laus 7 conſtantia noſtra, & tibi obſequimur, quod in curiam non ad certamen adulationum, ſed ad uſum, munuſque juſtitiæ convenimus; hanc ſimplicitati tuæ, veritatique gratiam relaturi, ut te, quæ vis, velle; quæ non vis, nolle creda-

1 *Spectatores aſſurgent, & plaudent.*
2 *Qui ex ordine ſententiam dicere in Senatu deberent.* 3 *Novo cœtu artificum.* 4 *Septembrem, & Octobrem Domitianus Germanicum, & Domitianum appellari ſuo nomine juſſit.*
5 *Conſultandi de rebus publicis.* 6 *Adulatione.* 7 *Conſultandi, de quibus oportet.*

damus. 1 Incipimus indè, deſinimus ibi, à quo incipi, in quo deſini ſub alio Principe non poſſet. Nam pleroſque ex decretis honoribus, & 2 alii non receperunt: nemo antè tantus fuit, ut crederetur noluiſſe decerni. Quod ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non 3 trabibus, aut ſaxis nomen tuum, ſed monumentis æternæ laudis inciditur. Ibit in ſæcula, fuiſſe Principem, cui florenti, & incolumi nunquam niſi modici honores, ſæpiùs nulli decernerentur. Et ſanè, ſi velimus cum priorum temporum 4 neceſſitate certare, vincemur: ingenioſior eſt enim ad 5 excogitandum ſimulatio veritate, ſervitus libertate, metus amore. Simul, cùm jam pridem novitas omnis adulatione conſumpta ſit, non alius erga te novus honor ſupereſt, quàm ſi aliquando de te tacere audeamus. Age; ſi quando 6 pietas noſtra ſilentium rupit, & verecundiam tuam vicit; quæ qualiaque decernimus nos, tu non recuſas: ut appareat, non ſuperbiâ, & faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Cæſar, quàm ſi recuſares omnes: nàm recuſare omnes ambitionis; moderationis eſt eligere parciſſimos. Quo temperamento & 7 nobis, & ærario prodes: quòd ſumpti-

D 2 bus

1 *Neque cogimur quæſitas laudes intrudere.* 2 *Alii Principes recuſarunt honores, ſed poſtquam decreti fuerant.* 3 *Non ædificiis, ſed annalibus.* 4 *Laudandi Principis.* 5 *Titulos, & laudes.* 6 *Impatiens amor.* 7 *Libertati, & ſumptibus parcis.*

bus ejus adhibes modum, ut qui exhauſtum non ſis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim ob egregia in Rempublicam merita privatis dicabantur: viſúntur 1 eâdem è materiâ Cæſaris ſtatuæ, quà Brutorum, quà Camillorum. Nec diſcrepat cauſa: 2 illi enim reges, hoſtemque victorem mœnibus depulerunt: 3 hic regnum ipſum, quæque alia captivitas gignit, arcet, ac ſubmovet; ſedemque obtinet Principis, ne ſit 4 Domino locus. Ac mihi intuenti ſapientiam tuam minùs mirum videtur, quòd mortales iſtos caducoſque titulos aut 5 depreceris, aut temperes. Scis enim, 6 ubi vera Principis, ubi ſempiterna ſit gloria; ubi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil 7 ſucceſſoribus liceat. Arcus enim, & ſtatuas, aras etiam, templaque demolitur, & obſcurat oblivio; negligit, carpitque poſteritas: contrà contemptor ambitionis, & infinitæ poteſtatis domitor, ac frænator animus ipsâ vetuſtate floreſcit; nec ab vllis 8 magis laudatur, quàm quibus minimè neceſſe eſt.

Non

1 *Non auro, ſed ære.* 2 *Brutus filios occidit affectantes, Camillus Gallos fugavit.* 3 *Trajanus tyrannicam poteſtatem non exercet.* 4 *Tyrannico.* 5 *Recuſes, aut modereris.* 6 *In civium animis.* 7 *Quos minuere nec flamma poteſt, nec tempus, nec poſterorum cenſura.* 8 *Sincerior, ac melior apud poſteros laus, quibus, de mortuo Principe loqui, magis liberum eſt.*

Non ergo perpetua Principi 1 fama, quæ invitum manet; ſed bona concupiſcenda eſt: ea porrò non imaginibus, & ſtatuis, ſed virtute, ac meritis prorogatur. Quin etiam leviora hæc: formam Principis, figuramque, quàm favor hominum exprimat, teneatque: quod quidem prolixè tibi, cumulatèque contingit, cujus lætiſſima facies, & amabilis vultus in omnium civium ore, oculis, animo ſedet. Adnotaſſe vos credo, P. C. jamdudum, me non 2 eligere, quæ referam, propoſitum eſt enim mihi Principem laudare, non Principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt; ipſe laudari, 3 niſi optimus, non poteſt. Quare non alia major, Imperator Auguſte, gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil velandum eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in Principatu tuo, quod cujuſquam prædicatio vel 4 tranſilire, vel prætervehi debeat? quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio ſterile, aut vacuum laude; non omnia ejuſmodi, ut is optimè te laudaſſe videatur, qui narraverit fideliſſimè? Quo fit, ut propè in immenſum diffundatur oratio mea, & necdùm de 5

 bien-

1 *Non quæcunque, quæ etiam nolenti obtingit.* 2 *Eligunt, qui aliqua laudant, cætera tacent. Ego Principem, atque adeo omnia laudo.* 3 *Qui nihil faciat malè, quod agnomen Trajano inditum eſt.* 4 *Silentio præterire, vel ſimulatione augere.* 5 *Necdùm de iis omnibus, quæ intra biennium imperii à te geſta ſunt.*

biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quantò plura adhuc reſtant? aut illud quòd ſecundum Conſulatum recepiſti, quia 1 Princeps, & Pater referebat. At poſtquàm ad te Imperii ſummam,& cum omnium rerum, tùm etiam 2 tui poteſtatem Dii tranſtulerint, tertium Conſulatum recuſaſti, cùm agere tam bonum Conſulem poſſes. Magnum eſt differre honorem, gloriam majus. Geſtum Conſulatum mirer, an non receptum? Geſtus non in hoc urbis otio, & intimo ſinu pacis; ſed juxta 3 barbaras gentes, ut illi ſolebant, quibus erat moris 4 paludamento mutare prætextam, ignotaſque terras victoriâ ſequi. Pulchrum Imperio, glorioſum tibi, cùm te 5 ſocii, atque amici, ſuâ in patriâ, ſuis in ſedibus, adierunt. 6 Decora facies Conſulis, multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantùm, ſed pilorum, ſignorumque honore circumdatum! Augebant majeſtatem præſidentis diverſis poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraque ſinè interprete oratio. Magnificum eſt, civibus

vibus

1 Nerva Princeps idem & Pater retulit in Senatu de Trajano iterum in Conſulem eligendo. 2 Mortuo Nerva, liberam tui poteſtatem tibi conceſſerint. 3 In Germaniâ, ut veteres Conſules. 4 Clamydem militarem induere, depoſitâ urbanâ, ituri ad bellum. 5 Cùm exteri ſuâ in regione te honoris cauſâ convenerunt. 6 Ideſt pulchrum viſu, Conſulem te ſedere in caſtris pro tribunali intra milites, Clientes audire, lites componere &c.

vibus jura ; quid hoſtibus reddere ? Specioſum, certam 1 fori partem ; quid 2 immanes campos ſellâ curuli, victoriſque veſtigio premere ? imminere minacibus ripis 3 tutum, quietumque ; quid ſpernere barbaros fremitus, hoſtilemque terrorem, non armorum magis, quàm togarum oſtentatione, compeſcere ? Itaque non te apud 4 imagines, ſed ipſum præſentem, audientemque, conſalutabant Imperatorem ; nomenque, quod alii domitis hoſtibus, tu 5 contemptis merebare. Hæc laus acti Conſulatus, illa dilati, quòd 6 adhuc initio Principatus, ut jam excuſatus honoribus, & expletus Conſulatum recuſaſti : cùm novi Imperatores, deſtinatum aliis, in ſe transferebant. Fuit etiam, 7 qui in Principatus ſui fine Conſulatum, quem dederat, ipſe magna ex parte jam geſtum extorqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes Principes, & deſinentes adeòconcupiſcunt, ut auferant ; tu otioſo, ac vacante, privatis ceſſiſti. Invidioſuſnè erat 8 aut tibi tertius Conſulatus, aut principi primus ? nam ſecundum

1 *Romæ in foro tribunal erigebatur.* 2 *Intra barbaros.* 3 *Ideſt magnum eſt, te intrepidum ad Rheni, ac Danubii ripas ſtare.*
4 *In militaribus ſignis expreſſas.* 5 *Sine pugna repreſſis.* 6 *Quòd jam duos objeras.*
7 *Nero tangi videtur, qui conſulatum ſibi revocavit, depoſitis, qui nondum annum expleverant.* 8 *Poterat ne concitare tibi invidiam, aut quia tertius tibi, aut quia tibi eidem Principi erat primus.*

privatus recuſaſſes. An Conſularis viri triumphaliſque 1 Filius, cùm tertiò Conſul creatur, aſcendit? non debitum hoc illi? non vel ſolâ generis claritate promeritum? 2 Contigit ergo privatis aperire 3 annum, Faſtoſque reſerare: & hoc quoquè redditæ libertatis indicium fuit, quòd Conſul alius, quàm Cæſar eſſet. Sic 4 exactis Regibus cœpit liber annus: ſic olim ſervitus pulſa, privata Faſtis nomina induxit. Miſeros 5 ambitionis, qui ita Conſules ſemper, ut ſemper Principes, erant! Quanquam non ambitio magis, quàm livor, & malignitas videri poteſt, omnes annos poſſidere; ſummumque illud purpuræ 6 decus non niſi præcerptum præfloratumque tranſmittere. Tuam verò magnanimitatem, an modeſtiam, an benignitatem priùs mirer? Magnanimitas fuit, expetito ſemper honore abſtinere: modeſtia, cedere: benignitas, per alios frui. Sed jam tempus eſt te ipſi cõſulatui 7 præſtare, ut majorem eum ſuſcipiendo, gerendoque facias. Nam ſæpius recuſare, ambiguam, ac potiùs illam in-

D 5 ter-

1 *Trajanus cujus Pater Conſul fuit, ac triumphavit.* 2 *Te Principe & Conſulatum recuſante. Coſs. fuere C. Soſius, & A. Cornelius.* 3 *Coſs. Kalendis Januariis ineunt, & faſtis ſua nomina præſcribunt.* 4 *Poſt pulſos Reges libera Reſpublica ſic privatos Coſs. fecit.* 5 *Ideſt, ò miſeros ambitionis Coſs.* 6 *Togam purpura prætextam aliis Conſulibus dabant, poſtquàm ipſi initio geſſiſſent.* 7 *Te Conſulem fieri.*

terpretationem habet, tanquàm minorem putes. Tu quidem, ut maximum, recuſaſti; ſed hoc perſuadere nemini poteris, niſi aliquando & non recuſaveris. Cùm arcus, cùm trophæa, cùm ſtatuas deprecaris, tribuenda eſt verecundiæ tuæ venia; illa enim ſanè tibi dicantur: 1 nunc verò poſtulamus, ut futuros Principes doceas inertiæ renunciare: pauliſper delicias differre, pauliſper, & ſaltem ad breviſſimum tempus, ex illo felicitatis ſomno velunt excitatos, induere prætextam, quàm, cum dare poſſent, occuparint; aſcendere 2 curulem, quàm detineant; eſſe denique, 3 quod concupierunt, nec ideò tantùm velle Conſules fieri, ut 4 fuerint. Geſſiſti alterum Conſulatum, ſcio: illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam 5 cæteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audivimus quidem, te omne munus Conſulis obiiſſe; ſed audivimus. Diceris juſtiſſimus, humaniſſimus, patientiſſimus fuiſſe: ſed diceris. Æquum eſt aliquando nos judicio noſtro, noſtris oculis, non famæ ſemper, & rumoribus credere. Quouſque abſentes de abſente gaudebimus? liceat experiri, an aliquid ſuperbię tibi ille ipſe ſecundus Conſulatus attulerit. Multum in commutandis moribus hominum 6 medius annus valet, in Principum

1 *Alibi*, Cùm, *ſed pendet ſenſus*. 2 *Sedem Conſularem*. 3 *Vere Conſules*. 4 *Ut gaudeant ſe fuiſſe*. 5 *Apud quas bello fuiſti Conſul occupatus*. 6 *Annus, qui hinc ad conſulatum effluxit*.

pum plus. Didicimus quidem,cui virtus aliqua contingat, omnes ineſſe: cupimus tamen experiri an nunc quoquè una eademque res ſit, bonus Conſul, & bonus Princeps. Nam, præter id, quod eſt arduum, duas, eaſque ſummas, ſimul capere poteſtates; rùm ineſt 1 utrique nonnulla diverſitas, cùm Principem 2 quàm diſſimillimum Conſuli deceat. Atque ego video proximo annoConſulatus recuſandi hanc præcipuam fuiſſe rationem, quòd eum abſens gerere non poteras. Sed jam urbi, votiſque publicis redditus, quid eſt, in quo magis ſis approbaturus, 3 quæ, quantaque fuerint, quæ deſiderabamus? Parum eſt, ut in Curiam venias niſi & convocas: ut interſis Senatui, niſi & præſides: ut cenſentes audiâs, niſi & 4 perrogas. Vis illud auguſtiſſimum Conſulum aliquando tribunal majeſtati ſuç reddere? aſcende. Vis conſtare reverentiam magiſtratibus; legibus auctoritatem; modeſtiam 5 petulantibus? adi. Quod enim 6 intereſſet Reipublicæ, ſi privatus eſſes Conſulem te haberet tantùm, an & Senatorem? hoc nunc ſcito intereſſe, Principem te habeat tantùm, an & Conſulem. His tot

 tan-

1 *Poteſtati.* 2 *Ideſt, cùm deceat Principem quoddam, quod eſt diſſimillimum Conſuli, nempe quod non decet Conſulem.* 3 *Ex te præſente.* 4 *Patres de ſuâ quemque ſententiâ dicendâ.* 5 *Aliqui legunt, poſtulantibus.*
6 *Quantò utilior eſſes Reipublicæ, ſi in ſtatu privato Conſul eſſes, & inſuper ut Senator ſententiam diceres; tantò nunc &c.*

tantiſque rationibus, quanquàm multum reluctata verecundia Principis noſtri, tandèm tamen ceſſit. At quemadmodùm ceſſit? non ſe ut privatis, ſed ut privatos pares ſibi faceret. Recepit enim tertium Conſulatum, 1 ut daret. Noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non ſuſtinerent tertiò Conſules eſſe, niſi 2 cum ter Conſule. Bellorum 3 iſtud ſociis olim, periculorùm conſortibus, parcè tamen tribuebatur; quod tu ſingularibus viris, ac de te quidem bene; ac fortiter, præſtitiſti, 4 ſed in togâ meritis; utriuſque curâ, utriuſque vigilantiâ obſtrictus es, Cæſar: ſed in Principe rarum, ac prope inſolitum eſt, ut ſe putet obligatum; aut ſi putet, amet. Debes ergo, Cæſar, & ſolvis. Sed cum ter Conſules facis, non tibi magnus Princeps, ſed non ingratus amicus videris. Quin etiam perquàm modica quædam civium merita 5 fortunæ tuæ viribus, in majus extollis. Efficis enim, ut tantum tibi quiſque præſtitiſſe videatur, quantum à te recipit. Quid iſti benignitati precer, niſi, ut ſemper obliges, obligeris; incertumque facias, utrùm magis expediat civibus tuis, debere tibi, 6 an præſtitiſſe? Equidem illum antiquum Sena-

1 *In alios transferret, qui aliàs Coſſ. fuere.*
2 *Tecum, qui aliàs fuiſti.* 3 *Conſulatus viris militaribus, rarè tamen à Principe conferebatur.* 4 *Conceſſiſti togatis, Cor. Frontoni Kal. Jan. deindè Sex. Pompejo Kal. Martiis.*
5 *Largè remunerando.* 6 *An bene de te meritos eſſe.*

natum contueri videbar, cùm, ter 1 Conſule aſſidente, 2 tertiò Conſulem deſignatum rogari ſententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantuſque tu? Accidit quidem, ut corpora quamlibet ardua, & excelſa, procerioribus admota decreſcant: item, ut altiſſimæ civium dignitates collatione faſtigii tui quaſi deprimantur; quantòque propiùs ad magnitudinem tuam aſcenderint, tantò etiam à ſuâ deſcendiſſe videantur. Illos tamen tu quanquàm non potuiſti tibi æquare; 3 cùm velles, adeò in edito collocaſti, ut tantum ſuper cæteros, quantum infra te cernerentur. 4 Si unius tertium Conſulatum eundem in annum, in quem tuum contuliſſes, ingentis animi ſpecimen haberetur. Ut enim felicitatis eſt, quantum velis poſſe: ſic magnitudinis, velle quantum poſſis. Laudandus quidem & ille, qui tertium Conſulatum meruit: ſed magis, ſub quò meruit. Magnus, memorandusque, qui tantum præmium cepit; ſed major, qui capienti dedit. Quid? quòd duos pariter tertio Conſulatu 5 collegas, tui ſanctitate decoraſti? Ut ſit nemini dubium, hanc tibi præcipuam cauſam fuiſſe 6 extendendi Conſu-

1 *Te juxta ſedem Conſularem ſedente.*
2 *Pompejum deſignatum in Kal. Martias.*
3 *Ut optabas, cùm tertiò Conſules creaſti.*
4 *Si unum tantumodò Collegam uno anno elegiſſes, magnanimitas tua celebraretur; quid, cùm duos, & ultrà annum.* 5 *Aliqui legunt, Cellegii tui ſanctitate.* 6 *Cùm enim de more Princeps poſt duos menſes Conſulatu de-*

ſulatus tui, ut duorum Conſulatus amplecteretur, & collegam te 1 uni daret. Uterque nuper Conſulatum alterum geſſerat, à Patre tuo, ideſt, 2 quanto minùs, quàm à te, datum: utriusque adhuc oculis paulò ante dimiſſi faſces 3 oberrabant; utriuſque ſolemnis ille Lictorum, & prænuncius clamor auribus inſederat: cùm rurſus 4 curulis, rurſuſque purpura: ut olim, cùm hoſtis in proximo, & in ſummum diſcrimen adducta Reſpublica expertum honoribus virum poſceret, non Conſulatus hominibus iiſdem, ſed iidem homines Conſulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi vis, ut indulgentiam tuam neceſſitas æmuletur. Modò prætextas exuerant; reſumant; modò gratulantes amici receſſerant; revertantur. Hominiſne 6 iſtud ingenium eſt? hominis poteſtas? renovare gaudia, redintegrare lætitiam, nullamque requiem gratulationis dare, neque alia repetendis Conſulatibus intervalla permittere, niſi dum finiuntur? Facias iſta ſemper, nec unquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna laſſetur: des quàmplurimis tertios Conſulatus, & cùm plurimis tertios Conſulatus dederis, ſemper tamen plures,

qui-

cederet, Trajanus expectavit Kal. Martias, ut Collegam haberet Pompejum poſt Frontonē.

1 *Dum fueras alterius.* 2 *Ideſt, quantulò, ſeù paulò.* 3 *Ideſt, adhuc recens erat memoria ſecundi Conſulatus, & ad tertium ſtatim electus uterque.* 4 *Eiſdem conceditur.* 5 *Iterū ad Conſulatum.* 6 *An pluſquàm hominis.*

quibus debeas dare, ſuperſint. Omnium quidem beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad 1 ipſos gaudium magis, quàm ad 2 ſimiles, redundat: præcipuè tamen ex horum Conſulatu, non ad partem aliquam Senatus, ſed ad totum Senatum tanta lætitia pervenit, ut eundem honorem 3 omnes ſibi, & dediſſe, & accepiſſe videantur. Nempè enim hi ſunt, 4 quos Senatus, cùm publicis ſumptibus minuendis optimum quemque præficeret, elegit, & quidem primos. 5 Hoc eſt igitur, hoc eſt, quòd penitùs illos animo Cæſaris inſinuavit. An parum ſæpè experti ſumus, hanc eſſe rerum conditionem, ut Senatus favor apud Principem aut proſit, aut noceat? Nonne 6 paulò antè nihil magis exitiale erat, quàm illa Principis cogitatio; hunc Senatus probat, hic Senatui 7 carus eſt? Oderat, quos non amaremus; ſed & nos, quos ille. Nunc inter Principem, Senatumque, digniſſimi cujuſque caritate certatur; 8 demonſtramus invicem, credimus invicem; quodque maximum amoris mutui ſignum eſt, eoſdem amamus. Proindè P. C. favete apertè, diligite conſtanter. Non jam diſſimulandus eſt amor, ne 9 noceat: non premen-

1 *Qui accipiunt*. 2 *Pariter dignos*. 3 *Quaſi ipſi acceperint à te, aut ipſi dederint Conſulatum tertium merentibus*. 4 *Quos elegit, ut abrogarent aliqua ſacrificia, ſpectacula, & ludos*. 5 *Quòd Senatui probati erant*. 6 *Sub Domitiano*. 7 *Propterea non carus Cæſari*. 8 *Qui digni ſint*. 9 *Boni excludantur*.

mendum odium, ne 1 proſit. Eadem Cæſar, quæ Senatus, probat, improbatque: vos ille præſentes, vos etiam abſentes in conſilio habet. Tertiò Conſules fecit, quos vos 2 elegeratis, & fecit hoc ordine, quo electi à vobis erant. Magnus 3 uterque veſtrûm, ſivè eoſdem maximè deligit, quos ſcit vobis eſſe cariſſimos; ſivè 4 illis neminem præfert, quamvis aliquem magis 5 amet. Propoſita ſunt ſenioribus præmia, juvenibus exempla: 6 adeant, frequentent ſecuras tandem, ac patentes domos. Quiſquis probatos Senatui viros 7 ſuſpicit, hic maximè Principem 8 promeretur. Sibi enim accreſcere putat, quod cuique adſtruatur, nullamque in eo gloriam ponit, quòd ſit omnibus major, niſi maximi fuerint, quibus major eſt. Perſta Cæſar, in iſtâ ratione propoſiti, taleſque nos crede, qualis 9 fama cujuſque eſt. Huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes: nulliſque magis, quam audientibus, inſidiantes 10 ſuſurros. Meliùs omnibus, quàm ſingulis creditur. Singuli enim decipere, & decipi poſſunt; nemo omnes, neminem omnes feſellerunt. Revertor jam ad 11 Conſulatum tuum;

1 *Mali eligantur*. 2 *Præfeciſtis minuendis ſumptibus*. 3 *Trajanus*, *&* *Senatus*. 4 *Quos probat Senatus*. 5 *Trajanus*. 6 *Adhibeant ſalutationes*, *aliaque officia erga eos*, *qui Magiſtratu digni ſunt*. 7 *Honorat*. 8 *Conciliat*. 9 *Præſertim publica rarò mendax*. 10 *Delatorum*. 11 *Tertium*, *de quo ſupra*.

ſuum ; etſi ſunt quædam ad Conſulatum quidem pertinentia, ante Conſulatum tamen. In primis quòd comitiis tuis interfuiſti candidatus, non Conſulatûs tantum, ſed immortalitatis, & gloriæ, & exempli, quod ſequerentur boni Principes, mali mirarentur. Vidit te Populus Romanus in 1 illâ vetere poteſtatis ſuæ ſede: perpeſſus es longum illud 2 carmen comitiorum, nec jam irridendam 3 moram; Conſulque ſic factus es, ut unus ex nobis, quos facis Conſules. Quotuſquiſque Principum antecedentium honorem iſtum aut Conſulatui habuit, aut Populo? 4 Non alii marcidi ſomno, heſternâque cœnâ redundantes comitiorum ſuorum nuncios operiebantur? Alii ſanè pervigiles, & inſomnes, ſed intra cubilia ſua illis ipſis Conſulibus, à quibus Conſules renunciabantur, exilia, & cædem machinabantur. O prava, & inſcia veræ majeſtatis ambitio! Concupiſcere honorem, quem dedigneris; dedignari, quem concupieris; cùmque ex proximis 5 hortis campum, & comitia proſpectes, ſic ab illis abeſſe, tanquam Danubio, Rhenoque 6 dirimare. 7 Averſeris tu honori tuo ſperata ſuffragia, renunciarique te Conſulem juſſiſſe contentus, liberæ civitati

1 *In Comitiis, ubi Roma quondam libera de rebus gravioribus deliberabat.* 2 *Precationes deliberationibus gravioribus præmitti ſolitas.* 3 *Poſtquàm illam tu paſſus es.* 4 *Nonne Principes alii domi expectabant, donec electi renunciarentur.* 5 *Cæſarum vicinis Campo Martio.* 6 *Pro dirimaris.* 7 *An tu recenſes*

tati ne ſimulationem quidem ſerves? abſtineas deniquè comitiis abſtruſus, atque abditus, quaſi illic tibi non Conſulatus detur, ſed abrogetur imperium? Hæc perſuaſio ſuperbiſſimis Dominis erat, ut ſibi viderentur Principes eſſe deſinere, ſi quid facerent, tanquam Senatores. Plerique tamen non tam ſuperbiâ, quàm metu quodam ſubmovebantur. An 1 ſtuprorum ſibi, inceſtarumque noctium conſcii 2 auſpicia polluere, 3 ſacratumque campum nefario auderent contaminare veſtigio? Non 4 adeò Deos, hominesque contempſerant, ut in illâ ſpatioſiſſimâ ſede, hominum, 5 Deorumque conjectos in ſe oculos ferre, ac perpeti poſſent. Tibi contrà & moderatio tua ſuaſit, & ſanctitas, ut te & religioni Deorum, & judiciis hominum exhiberes. Alij Conſulatum, antequàm acciperent; tu & dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolemnia comitiorum, ſi 6 Principem cogitares: jamque ſe omnis turba 7 commoverat, cùm tu, mirantibus cunctis, accedis ad Conſulis ſellam, adigendum te præbes 8 in verba Principibus ignota, niſi cùm jurare cogerent alios. Vides, quàm ne-

intereſſe comitiis, jubens te eligi Conſulem; nec ſerves Populo Romano ſaltem ſpeciem antiquæ libertatis & comitiorum.

1 *Deceſſores carpit, ſeu Domitianum.*
2 *Comitiis præmiſſa.* 3 *Marti.* 4 *Tam audaces erant.* 5 *Quorum templa circumſtant.*
6 *Ideſt te Principem eſſe.* 7 *Diſceſſura.*
8 *Ad ſolemne jusjurandum de ſervandis legibus.*

neceſſarium fuit Cònſulatum non recuſare? non putaſſemus iſtud 1 facturum te fuiſſe, ſi recuſaſſes. Stupeo, P. C., necdùm ſatis aut oculis meis, aut auribus credo; atque identidem me, an audierim, an viderim, interrogo. Imperator ergo, & Cæſar, & Auguſtus, Pontifex Maximus, ſtetit ante gremium Conſulis? ſeditque Conſul, Principe ante ſe ſtante; & ſedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri ſoleret? Quin etiam ſedens 2 præbuit juſiurandum;& 3 ille juravit. Expreſſit, explanavitque verba, quibus caput ſuum, domum ſuam, ſi ſcienter fefelliſſet, Deorum iræ conſecraret. Ingens, Cæſar, & par gloria tua, ſive fecerint iſtud poſteà Principes, ſive non fecerint. Ulla ne ſatis prædicatio digna eſt, idem tertiò 4 Conſulem feciſſe, quod primò: idem Principem, quod privatum: idem Imperatorem, quod ſub Imperatore? Neſcio jam, neſcio, pulchriuſne ſit iſtud, quòd præeunte nullo, an hoc, quòd aliò præeunte juraſti. 5 In Roſtris quoquè ſimili religione ipſe te legibus ſubjeciſti: legibus, Cæſar, quas nemo Principi ſcripſit. Sed tu nihil ampliùs vis tibi licere, quàm nobis: ſic fit, ut nos tibi plus velimus. Quod ego nunc primùm audio, nunc primùm diſco: non eſt Princeps ſupra leges, ſed leges ſupra Principem. Idem Cæſari Conſuli, quod cæteris,

1 *Juraturum*. 2 *Conſul formam recitans præibat*, 3 *Trajanus repetebat*. 4 *Trajanum jam Cæſarem*. 5 *Iterum inito Conſulatu juraſti*.

ris, non licet: jurat in legem, attendentibus Diis; nam cui magis, quàm Cæſari attendant? jurat, 1 obſervantibus his, quibus idem jurandum eſt; non ignarus alioquin, nemini religioſiùs, quod juraverit, cuſtodiendum, quàm 2 cujus maximè intereſt non pejerari. Itaque & abiturus Conſulatu juraſti, te nihil contra leges feciſſe. Magnum hoc erat, cùm promitteres; majus poſtquàm præſtitiſti. Jam toties procedere 3 in Roſtra, inaſcenſumque illum ſuperbiæ Principum locum terere, hic ſuſcipere, hic ponere 4 magiſtratus, quàm dignum te, quàmque diverſum conſuetudine illorum, qui pauculis diebus geſtum Conſulatum, immò non geſtum, abiiciebant per 5 edictum. Hoc pro 6 concione, pro Roſtris, pro jurejurando; ſcilicet ut 7 primis extrema congruerent; utque hoc ſolo intelligerentur ipſi Conſules fuiſſe, quod alii non fuiſſent. Non 8 tranſilivi, Patres Con-

1 *Senatoribus*. 2 *Cæſaris*, *cui Senatus quotannis fidem jurat*. 3 *Jurandi causâ*, *quod facere Principes dedignabantur*. 4 *Conſulatum*, *quem geſſeras*. 5 *Quo ſignificarent*, *ſe Conſulatu vix delibato recadere*, *alioſque ſubſtituere*, *ut Domitianus fecit*. 6 *Hoc edictum pro concione ad Populum è Roſtris*, *&* *pro juramento de legibus non violatis uſurpabant*. 7 *Ut domi reciperent*, *ac deponerent non in Campo*. 8 *Non*, *quod hic dixerim de juramento*, *ne*, *viderer tandem laudem diverſis locis retexere*; *idcircò taceo de Conſulatu*.

Conſcripti. Principis noſtri Conſulatum; ſed eundem in locum contuli, quidquid de jurejurando dicendum erat; neque enim, ut ſterili jejunâque materiâ, eandem ſpeciem laudis deducere, ac ſpargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus Conſulatus tui dies, quo tu Curiam ingreſſus nunc ſingulos, nunc univerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis Imperii curas, invigilare publicis utilitatibus, & 1 inſurgere. Omnes ante te eadem iſta dixerunt; nemini tamen ante te creditum eſt. Erant ſub oculis 2 naufragia multorum, quos inſidioſâ tranquillitate provectos improviſus turbo perculerat. Quod enim tàm infidum mare, quàm blanditiæ Principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, ut 3 facilius eſſet iratos, quam propitios habere? Te verò ſecuri, & alacres, quo vocas, ſequimur; jubes eſſe liberos? erimus: jubes, quæ ſentimus, promere in medium? proferemus. Neque enim adhuc ignaviâ quadam, & inſito torpore 4 ceſſavimus: terror & metus, & miſera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut à Republicâ (erat autem omninò nulla Reſpublica) oculos, aures, animos averteremus. At nunc tuâ dexterâ, tuiſque promiſſis freti, & innixi, obſepta diu-

1 *Fortiter agere.* 2 *Infortunia eorum, qui fortiter pro Republica agentes repentè in odiū Principis incidentes opibus, & vitâ privati ſunt.* 3 *Non malè, felicius, legeris.* 4 *Liberè loqui.*

diutinâ ſervitute ora reſeramus, frœnatamque tot malis linguam reſolvimus. Vis enim tales eſſe nos, quales jubes; nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil ſubdolum, deniquè quòd credentem fallere paret, non ſinè periculo fallentis: neque enim unquàm deceptus eſt Princeps, niſi qui prius ipſe decepit. Equidem hunc Parentis publici ſenſum cùm exhortatione ejus, tùm pronunciatione ipſâ perſpexiſſe videor. Quæ enim illa gravitas ſententiarum; quàm inaffectata veritas verborum, quæ adſeveratio in voce, quæ affirmatio in vultu; quanta in oculis, habitu, geſtu, toto denique corpore fides! Tenebit ergo ſemper, 1 quod ſuaſerit: ſcietque nos, quoties libertatem, quàm dedit, experiemur, ſibi parere: nec verendum eſt, ne incautos putet, ſi fidelitate temporum conſtanter utamur, quos meminit ſub malo Principe aliter vixiſſe. Nuncupare vota, & pro æternitate Imperii, & pro ſalute civium, immò pro ſalute Principum, ac propter illos pro æternitate Imperii ſolebamus. 2 Hæc pro Imperio noſtro, in quæ ſint verba ſuſcepta, operæ pretium eſt adnotare: *Si bene Rempublicam, & ex utilitate omnium rexeris.* Digna vota, quæ ſemper ſuſcipiantur, ſemperque ſolvantur. Egit cum Diis, ipſo te 3 auctore, Cæſar, Reſpublica, ut te ſoſpitem, incolumemque præ-

1 *Ideſt, obtinebit, ut quòd ſentimus de Republicà, liberè dicamus.* 2 *Quibus verbis hæc vota nuncuparentur.* 3 *Sic enim vota concipi jubes.*

præſtarent, ſi tu cæteros 1 præſtitiſſes: ſi contrà, illi quoque à cuſtodia tui corporis oculos dimoverent, teque relinquerent votis, quæ 2 non palàm ſuſciperentur. Alii ſe ſuperſtites Reipublicæ optabant, 3 faciebantque; tibi ſalus tua inviſa eſt, ſi non ſit cum Reipublicæ ſalute conjuncta. Nihil pro te pateris optari, niſi expediat optantibus: omnibuſque annis in conſilium de te Deos 4 mittis, exigiſque, ut ſententiam ſuam mutent; ſi talis eſſe deſieris, qualis electus es. Sed ingenti 5 conſcientià, Cæſar, paciſceris cum Diis, ut te, ſi merebęris, ſervent; cùm ſcias, an merearis, neminem magis, quàm Deos, ſcire. Nonne vobis, Patres conſcripti, hæc diebus, ac noctibus agitare ſecum 6 videtur. Ego quidem in me, ſi omnium utilitas ira poſceret, etiam Præfecti manum armavi; ſed ne Deorum quidem aut iram, aut negligentiam 7 deprecor: quæſo immò, & obteſtor, ne unquam pro me vota Reſpublica 8 invita ſuſcipiat; aut ſi ſuſceperit, invità ne debeat. Capis ergo, Cæſar, ſalutis tuæ glorioſiſſimum fructum ex conſenſu Deorum,

Nam,

1 *Incolumes.* 2 *Quià malè precarentur.* 3 *Rempublicam deſtruentes.* 4 *Cùm votum inſtauras.* 5 *Fiduciâ.* 6 *Trajanus, qui, cùm Imperium capeſſeret, gladium Præfecto Prætorii dedit dicens: Cape iſtum, & ſi bene imperavero, pro me, ſin aliter, contra me.* 7 *Nec precor, ne Dii condonent, aut negligant, ſi quid peccavero.* 8 *Si malè imperem.*

Nam, cùm 1 excipias, ut ità demùm te Dei ſervent. *Si bene Rempublicam, & ex utilitate omnium rexeris;* certus es, te bene Rempublicam gerere, cùm ſervent. Itaque ſecurus tibi, & lætus dies 2 erit, qui Principes alios curâ, & metu diſtinebat; cùm ſuſpenſi, & attoniti, parumque confiſi patientiâ noſtrâ, 3 hinc, atque indè publicæ ſervitutis nuncios expectarent; ac, ſi forte aliquos flumina, nives, venti præpediſſent, ſtatim hoc illud 4 eſſe credebant, quod merebantur. Nec erat 5 diſcrimen ullum pavoris; propterea quòd, cùm à malo Principe tanquàm ſucceſſor timeatur, quiſquis eſt dignior, cùm ſit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non mora nunciorum, non literarum tarditas differt: ſcis tibi ubique jurari, cùm ipſe juraveris omnibus. Nemo hoc 6 ſibi non præſtat. Amamus quidem te in quantum mereris; iſtud tamen non tui facimus amore, ſed noſtri; nec unquàm illuceſcat dies, quo pro te nuncupet vota, non utilitas noſtra, ſed fides, Cæſar. Turpis tutela Principis,

1 *Cùm dicas, me Dii ſervent, ſi bene impero.* 2 *Alibi, exit: quia optimus cùm ſis, nihil times, ne tui nos tædeat.* 3 *Ex provinciis, quæ Cæſari fidem jurabant.*
4 *Noluiſſe jurare.*
5 *Nec erat, cur magis hinc, quàm indè timerent mali Principes.*
6 *In gratiam ſui pro te votum facit quiſque: cùm ex tua pendeat ſalus noſtra.*

cipis, 1 cui poteſt imputari. 2 Queri libet, quòd in ſecreta noſtra non inquirant Principes, niſi quos odimus. Nam ſi eadem 3 cura bonis, & malis eſſet, quam ubique admirationem tui, quod gaudium, exultationemque deprehenderes, quos omnium cum conjugibus ac liberis; quos etiam cum domeſticis aris, fociſque 4 ſermones? ſcires, 5 molliſſimis iſtis auribus parci. Et alioquin cùm ſint odium, amorque, contraria, hoc perquàm ſimile habent, quod 6 ibi intemperantiùs amamus bonos Principes, ubi liberaliùs malos odimus. Cepiſti tamen & affectus noſtri, & judicii experimentum, quantum maximum præſens capere potuiſti, illo die, 7 quo ſolicitudini, pudorique candidatorum, ita conſuluiſti, ne ullius gaudium alterius triſtitia turbaret: alii cum lætitiâ, alii cum ſpe receſſerunt; multis gratulandum, nemo conſolandus fuit. Nec ideò ſegniùs juvenes noſtros exhortatus es, Conſulatum 8 circumirent, Senatui ſupplicarent, atque ita à Principe ſperarent

1 *Quæ eſt in gratiam ſolius Principis, non publicæ felicitatis.* 2 *Dolemus, non inquiri niſi à malis Principibus, quid de ipſis ſentiamus.* 3 *Inquirendi.* 4 *Etiam ſecretos in tui laudem.* 5 *Modeſtiſſimis.* 6 *Domi, ubi major libertas affectibus.* 7 *Cùm deſignaſti Coſs. duos, aliis promiſiſti; undè omnes, partim re ipsâ, partim ſpe recreaſti, nec pati repulſam puduit.* 8 *Ideſt, peterent; niſi legas, Senatum, cum Lipſio.*

rarent honores, ſi à Senatu petiſſent. 1 Quo quidem in loco, ſi quibus opus exemplo, adieciſti, ut te imitarentur. Arduum, Cæſar, exemplum, & quod imitari non magis quiſquam candidatorum, quàm Principum poſſit. Quis enim vel 2 uno die reverentior 3 Senatûs candidatus, quàm tu, cùm omni vitâ, cùm illo ipſo tempore, quo 4 judicas de candidatis? An 5 aliud à te, quàm Senatûs reverentia obtinuit, ut juvenibus clariſſimæ gentis debitum generi honorem, ſed antequàm deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas nō obſcuratur, ſed illuſtratur à Principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, illos poſteros 6 libertatis, nec terret Cæſar, nec pavet. Quin immò feſtinatis honoribus amplificat, atque auget, & majoribus ſuis reddit. Si quid uſquam ſtirpis antiquæ, ſi quid reſiduę claritatis, hoc amplexatur, & refovet, & in uſum Reipublicæ promit. Sunt in honore hominum, & in honore famę magna nomina ex tenebris oblivionis, indulgentiâ Cæſaris: cujus eſt, ut nobiles, & conſervet, & efficiat. Præ fuerat provinciæ Quæſtor 7 unus ex Candidatis 8, in

1 Qua in re, ideſt, petitione Magiſtratus. 2 Petitionis. 3 Erga Senatum. 4 Deſignas Conſules. 5 Quid enim, niſi reverentia erga Senatum te movit, ut Nobilibus promitteres Magiſtratus, antequam ætate maturi eſſent. 6 Eorum nepotes, qui in liberâ quondam Republica clari fuere. 7 Genere minùs nobilis. 8 Tam bene de Provincia meritus, ut civitas una ejus provinciæ ſtipendia hono-

in quem ea civitas ampliſſima redditus egregiâ conſtitutione fundaverat: hoc Senatui 1 allegandum putaſti. Cur enim te Principe, qui generis tui claritatem virtute ſuperaſti, deterior eſſet conditio eorum, qui poſteros habere nobiles merentur, quàm eorum, qui Parentes habuiſſent? O te dignum, qui de Magiſtratibus noſtris ſemper 2 hæc nuncies! nec pœnis malorum, ſed honorum præmiis bonos facias. Accenſa eſt juventus, erexitque animos ad æmulandum, quod laudari videbat: nec fuit quiſquam, quem non hæc cogitatio ſubiret, cùm ſciret quidquid à quoque in provinciis benefieret, omnia te ſcire. Utile eſt, Cæſar, & ſalutare Præſidibus provinciarum, 3 hanc habere fiduciam, paratum eſſe ſanctitati, induſtriæ ſuæ, maximum præmium, judicium Principis, ſuffragium Principis. 4 Adhuc autem quamlibet ſincera, rectaque ingenia, etſi non detorquebat, hebetabat tamen miſera, ſed vera reputatio: *Vides enim, ſi quid bene fecero, neſciat Cæſar, aut, ſi ſcierit, teſtimonium non* 5 *reddet*. Ita eadem illa ſeù negligentia, ſeù malignitas Principum, cùm malè conſultis impunita-

 tem,

rifica illi ſtatueret.

1 *Ut & ipſe Magiſtratum ſperaret*. 2 *In Senatu bene facta commemores*. 3 *Si norit quiſque, ſe laudandum à Principe, ac promovendum, ſi bene egerit*. 4 *Antea qui boni erant, etſi bene agere non deſiſterent, tamen animo deſpondebant, cùm dicerent: Vides &c.* 5 *De rectè factis à me*.

tem, rectè factis nullum præmium pollicetur, nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc, ſi bene aliquis provinciam rexerit, huic quæſita virtute dignitas offertur. Patet enim omnibus honoris, & gloriæ campus: ex hoc quiſque, quod cupit, petat, & aſſecutus 1 ſibi debeat. Provinciis quoquè in poſterum, & injuriarum metum, & accuſandi neceſſitatem remiſiſti. Nam, 2 ſi præfuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur, & alioquin nihil magis prodeſt Candidato ad ſequentes honores, quàm peractus 3 optimè Magiſtratus. Magiſtratus Magiſtratu, honore honor petitur. Volo ego, qui provinciam rexerit, non tantùm 4 codicillos amicorum, nec 5 urbanâ conjuratione eblanditas preces, ſed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget. 6 Ne ſuffragiis Conſularium virorum, urbes, populi, gentes, inſeruntur. Efficaciſſimum, pro Candidato genus eſt rogandi, gratias 7 agere. Jam quo aſſenſu Senatûs quò gaudio exceptum eſt, cùm Candidatis, ut

FIRENZE

1 *Meritis ſuis honores imputèt, quos eſt aſſecutus.* 2 *Si provinciæ egerint gratias iis, qui adminiſtraverint, non accuſabunt.*
3 *Sinè injuria provinciarum.* 4 *Privatas paucorum bonæ adminiſtrationis atteſtationes.* 5 *Nec literas commendatitias civium aliquorum, per fraudem extortas.* 6 *Sanè ad promovendos Conſulares bene conveniunt cum Populi Romani ſuffragiis, provinciarum commendationes.* 7 *Eidem Candidato cùm præeſſet.*

tut quemque 1 nominaveras, 2 oſculo occurreres; 3 devexus quidem in planum, & quaſi unus ex gratulantibus. Te mirer magis, an improbem 4 illos, qui effecerunt, ut iſtud magnum videretur, cùm velut affixi curulibus ſuis manum tantùm, & hanc cunctantèr, & pigrè, & 5 imputantibus ſimiles promerent. Contigit ergo oculis noſtris inſolita facies; 6 Princeps, & Candidatus ęquales, & ſimul ſtantes; intuerique parem accipientibus honorem, qui dabat. Quod factum tuum à cuncto Senatu, quàm verâ acclamatione celebratum eſt: 7 *Tantò major, tanto auguſtior*. Nam, cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuę. Neque enim ab ullo periculo fortuna Principum longiùs abeſt, quàm ab 8 humilitatis. Mihi quidem non tâm humanitas tua, quàm intentio 9 ejus admirabilis videbatur. Quippè cùm 10 orationi oculos, vocem, manum commodares; 11 ut ſi alii eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibas. Atque etiam,

E 3 cùm

1 *Deſignaveras*. 2 *Gratulareris*. 3 *Deſcendens è tribunali*. 4 *Principes, qui viſ manum oſculandam ſedentes porrigerent, non oſculum darent*. 5 *Quaſi magnum aliquid facerent*. 6 *Tu, & civis privatus in plano ſtantes*. 7 *Verba Senatus approbantis*.
8 *A contemptu licèt ſe ſubmittat*.
9. *Expreſſio ipſa humanitatis*. 10 *Tàm geſtu, quàm verbis humaniſſimus erga Candidatos*.
11 *Ac ſi alius pro te id faceret privatus*.

cùm 1 ſuffragatorum nomina honore, quo ſolent, exciperentur, tu quoquè inter excipientes eras, & ex ore Principis ille Senatorius aſſenſus audiebatur: quodque apud Principem perhibere 2 teſtimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à Principe. Faciebas ergo, cùm diceres, optimos; nec 3 ipſorum modo vita à te, ſed judicium Senatûs comprobabatur; ornarique ſe, non illos magis, quos, laudabas, 4 lætabatur. Jam, quod precatus es, ut illa ipſa 5 ordinatio comitiorum *bene ac feliciter eveniret nobis, Reipublicæ*; nonne tibi tale eſt, ut nos hunc ordinem votorum cõvertere debeamus? Deos deniquè obſecrare, *ut omnia, quæ facias, quæque facies, proſperè cedant tibi, Reipublicæ, nobis*? Vel ſi brevius ſit optandum, *ut uni tibi*, in quo & Reſpublica, & nos ſumus? Fuit tempus, ac nimiùm diù fuit, quo 6 alia adverſa, alia ſecunda Principi, & nobis, nunc communia tibi nobiſcum tàm læta, quàm triſtia; nec magis ſine te nos eſſe felices, quàm tu ſine nobis potes. An, ſi poſſes, in fine votorum adjeciſſes. *Ut ita precibus tuis Dii annuerent, ſi 7 judicium noſtrum mereri perſeveraſſes*? Adeò nihil tibi amore civium antiquius, ut

an-

1 *Cùm Senatus commendaret nomina eorum, qui à ſuffragatoribus proponebantur, tu ipſe honorificè eoſdem commendabas.* 2 *In laudem Candidatorum.* 3 *Candidatorum.*
4 *Senatus.* 5 *Ordinato ritu celebratio.*
6 *Alia erat noſtra, alia Principis fortuna.*
7 *Exiſtimationem tui, bene imperando.*

antè à nobis deinde à Diis, atque ita ab illis amari velis, ſi à nobis ameris. Et ſanè priorum Principum 1 exitus docuit, ne à Diis quidem amari, niſi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas 2 laudibus adæquare: adæquavimus tamen. Qui amoris ardor, qui ſtimuli, quæ 3 faces, illas nobis acclamationes 4 ſubiecerunt? Non noſtri, Cæſar, ingenii, ſed tuæ virtutis, tuorumque meritorum voces fuerunt, quas nulla unquàm adulatio invenit, nullus cujuſquam terror expreſſit. 5 Quem ſic timuimus, ut hæc fingeremus, quem ſic amavimus, ut hæc fateremur? Noſti neceſſitatem 6 ſervitutis: quando ſimile aliquid audiſti, & quando dixiſti? Multa quidem excogitat metus, ſed quę appareant quæſita ab invitis: 7 aliud ſolicitudinis, aliud ſecuritatis ingenium eſt; alia triſtium inventio, alia gaudentium. 8 Neutrum ſimulationes expreſſerint. Habent ſua verba miſeri, ſua verba felices: utque jam maximè eadem ab 9 utriſque dicantur, aliter dicuntur. Teſtis

1 *Infelix malis, bonis honorificus.* 2 *Acclamationibus preces tuas proſequi.* 3 *Benevolentiæ erga te noſtræ.* 4 *Coegerunt nos acclamare.* 5 *Nullus fuit Princeps tam aut malus, aut bonus, qui aut timore, aut amore ſimiles acclamationes conſequeretur.* 6 *Cùm, & ipſe privatus eſſes.* 7 *Differunt vera laus & ſimulatio.* 8 *Amor, & timor ſimulari, & bene exprimi contra animum non poſſunt.* 9 *A miſeris & felicibus eadem acclamatio aliter fit.*

ſtis ipſe es, quæ in omnium ore lætitia: non amictus 1 cuiquàm; non habitus, quem domo extulerat: inde reſultantia vocibus tecta; nihilque tantis clamoribus ſatis clauſum. Quis tunc non è veſtigio ſuo eſiluit? quis eſiluiſſe 2 ſenſit? Multa fecimus ſponte, plura inſtinctu quodam, & imperio: Nam gaudio quoque cogendi vis ineſt. Num ergo modum 3 ei tua ſaltem modeſtia impoſuit? Nam quanto magis à te reprimebatur, exarſimus: non contumaciâ, Cæſar; ſed, ut in tua poteſtate eſt, an gaudeamus; ita, in quantum, nec in 4 noſtrâ. Comprobaſti & ipſe acclamationum noſtrarum fidem, lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humeſcentes oculos tuos, demiſſumque 5 gaudio vultum, tantumque ſanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incenſi ſumus, ut precaremur, 6 ne quando tibi non eadem cauſa lacrymarum, utque nunquam frontem tuam abſtergeres. Hoc ipſum 7 has ſedes nobis quaſi reſponſuras interrogemus, viderintne unquam Principis lacrymas? at 8 Senatus

1 *Tanta fuit jactatio togarum, & corporum exultatio, cùm tibi Senatus acclamaret in Curia.* 2 *Præ gaudio quiſque ignorans quid faceret.* 3 *Gaudio.* 4 *Poteſtate, ideſt uti liberum eſt tibi materiem dare lætitiæ, ſic nobis liberum non eſt modum lætitiæ ſtatuere.* 5 *Hilarem, ſed modeſtum.* 6 *Ne unquàm deeſſet tam nobilis cauſa pudoris, & lacrymarum.* 7 *Senatorias.* 8 *A Tyrannis vexati.*

tûs ſæpè viderunt. Oneraſti futuros Principes, ſed & poſteros noſtros. Nam & hi à Principibus ſuis exigent, ut eadem audire mereantur; & illi, quòd non audiant, indignabuntur. Nihil magis poſſum propriè dicere, quàm quod dictum eſt à cuncto Senatu. *O te felicem!* quod cùm diceremus, non opes tuas, ſed animum mirabamur. Eſt enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri. Sed cùm multa illo die dicta ſunt ſapienter, & graviter; tùm vel in primis hoc: 1 *Crede nobis, crede tibi.* Magnâ hoc fiduciâ noſtri, majore tamen tui, diximus. Alius enim fortaſſe alium; ipſum ſe nemo deceperit, 2 introſpiciat modò vitam; ſeque, quid mereatur, interroget. Proindè dabit vocibus noſtris finem apud optimum Principem, 3 quod apud malos detrahebat. Quamvis enim faceremus, quæ amantes ſolent; illi tamen non amari ſe, credebant 4 ſibi. Super hæc precati ſumus: *Ut ſic te amarent Dii, quemadmodum tu nos.* Quis hoc aut de ſe, aut Principi diceret 5 mediocriter amanti? Pro nobis ipſis quidem hæc fuit ſumma votorum, ut nos ſic amarent Dii, quomodo tu. Eſt ne verum, quod inter 6 iſta clamavimus: O *nos felices!* Quid enim felicius nobis, quibus non jam illud optandum eſt, ut nos diligat Princeps, ſed

1 *Sinceritati noſtræ, ac teſtimonio animi tui: nam utroque confiſi hæc diximus.* 2 *Dummodò ſe norit.* 3 *Conſcientia Principis.*
4 *Cùm ſe ipſi noſſent malos eſſe.* 5 *Vellet enim ſe à Diis amari mediocriter.* 6 *Vota & preces.*

Dii, quemadmodum Princeps? Civitas religionibus dedita, ſemperque Deorum indulgentiam piè merita nihil felicitati ſuæ putat 1 aſtrui poſſe, niſi ut Dii Cæſarem imitentur. Sed quid ſingula conſector, & colligo? quaſi verò aut oratione complecti, aut memoriâ conſequi poſſim, 2 quæ vos P. C. ne qua interciperet oblivio, & in 3 publica acta mittenda, & incidenda in ære cenſuiſtis. Antè, orationes Principum tantùm ejuſmodi à genere monumentorũ 4 mandari æternitati ſolebant: acclamationes quidem nôſtræ 5 parietibus Curiæ claudebantur: erant enim, quibus 6 nec Senatus gloriari, nec Princeps poſſent. Has verò, & in vulgus exire, & poſteris prodi, cùm 7 ex utilitate, tùm ex dignitate publica fuit. Primùm ut orbis terrarum 8 pietatis noſtræ adhiberetur teſtis, & conſcius; deindè ut manifeſtum eſſet, audere nos de bonis, maliſque Principibus, non tantùm 9 poſt ipſos judicare: poſtremò ut experimento cognoſceretur, & antè non gratos, ſed miſeros fuiſſe, 10 quibus, eſſe nos gratos, probare anteà non licuit. At qua contentione, quo niſu, quibus clamoribus expoſtulatum eſt; ne

1 *Ideſt, addi.* 2 *Vota Principis, & Senatus &c.* 3 *In libros annalium publicos.* 4 *Actis, & ære.* 5 *In actis privatis.* 6 *Cum eſſent adulatoriæ, nec debitæ.* 7 *Ex utilitate fuit, ideſt, utile &c.* 8 *In bonos Principes.* 9 *Poſt mortem.* 10 *Nos, qui non potuimus verè grati eſſe, quia mali Principes erant.*

ne affectus noſtros, ne tua merita 1 ſupprimeres; deniquè ut in poſterum 2 exemplo provideres? Diſcant & Principes acclamationes veras falſaſque diſcernere: 3 habeantque muneris tui, quòd jam decipi non poterunt. Non inſtruendum illis iter ad bonam famam, ſed non deſerendum: non ſubmovenda adulatio, ſed non reducenda eſt. 4 Certum eſt & quæ facere, & quæ debeant audire, ſi faciant. Quid nunc ego ſuper ea, quæ ſum cum toto Senatu precatus, pro Senatu precer, niſi ut hæreat animo tuo gaudium, quod 5 tunc oculis protuliſti? Ames illum diem, & tamen 6 vincas; nova merearis, 7 nova audias: eadem enim dici, niſi ob eadem facta, non poſſunt. 8 Jam quàm antiquum, quàm conſulare, quòd triduum totum Senatus, ſub exemplo tui, ſedit? cùm intereà nihil, præter Conſulem ageres. Interrogavit quiſque, quod placuit: diſſentire, 9 diſcedere, & copiam judicii ſui Reipublicæ facere, tutum fuit. Conſulti omnes, atque etiam 10 dinumerati ſumus; vicitque

E 6 ſen-

1 *Vetans publicari, & incidi.* 2 *Ut norint cives, quid faciant bono Principi; Principes, ut veram laudem aſſequantur.* 3 *Id beneficii tui reputent, ſi diſcernant.* 4 *Exemplo tuo ſciunt, quid ſibi faciendum, ut audiant veras laudes, ſi rectè agant,* 5 *Cùm tibi acclamatum eſt.* 6 *Novis meritis.* 7 *Vota, & encomia.* 8 *Senatum per triduum coegiſti juxta morem Conſulum antiquorum.* 9 *Recedere a ſententiâ alienâ, & loqui liberè de Rep. conceſſum eſt.* 10 *Quod eſſent pro alterutrâ ſententiâ.*

ſententia non 1 prima, ſed melior. At quis anteà loqui, quis hiſcere audebat, præter miſeros illos, qui primi interrogabantur? cæteri, quidem defixi, & attoniti ipſam illam mutam, ac 2 ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore, perpetiebantur! Unus ſoluſque 3 cenſebat, quod ſequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipſe, 4 qui cenſuerat. Adeò nulla magis omnibus diſplicent, quàm quæ ſic fiunt, tanquàm omnibus placeant. Fortaſſe Imperator in Senatu ad reverentiam ejus 5 componebatur: cæterùm; egreſſus ſtatim ſe recipiebat in Principem, omniaque conſularia officia abigere, negligere, contemnere ſolebat. Ille verò 6 ita Conſul, ut ſi tantùm Conſul foret, nihil infrà ſe putabat, niſi quod infra Conſulem eſſet. Ac primùm ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus Præcurſorum tumultus detinet. Una erat 7 in limine mora, conſultare aves, revereri-

1 *Sub tyrannis Senator unus ex condicto cum Cæſare, interrogatus reſpondebat.* 2 *Cæteri ſedentes nutu, vel unico verbo aſſentiri cogebantur.* 3 *Sententiam dicebat.* 4 *Cùm ſæpè animo diſſentiret ab iis, quæ ore proferebat.* 5 *Agens modeſtè perſonam Conſulis, & ſimulans Cæſaream ſe depoſuiſſe poteſtatem.* 6 *Trajanus verò ſe tantummodo Conſulem, non Cæſarem, nec ſe Conſulibus ſuperiorem reputabat.* 7 *Auſpicia capiebat, cùm è Palatio exiret.*

rique Numinum monitus. Nemo perturbabatur, nemo 1 ſubmovebatur. Tanta 2 viatoribus quies, tantus pudor faſcibus, ut plerùmque 3 aliena turba ſubſiſtere, & Conſulem, & Principem cogeret. Ipſius quidem 4 officium tàm modicum, tàm temperatum, ut antiquus, aliquiſque magnus Conſul 5 ſub bono Principe incedere videretur. Iter illi ſæpiùs in 6 forum, frequenter tamen & in 7 Campum, nam comitia Conſulum obibat ipſe, & tantum ex 8 renunciatione eorum voluptatis, quantum priùs ex deſtinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem Principis, ut ipſe ante Conſulis 9 ſteterat; adigebanturque in verba, in quæ paulò antè ipſe juraverat Princeps; qui 10 tantùm putat eſſe in jurejurando, ut illud & ab aliis exigat. Reliqua pars diei 11 tribunali dabatur. Ibi verò quanta religio æquitatis, quanta legum reverentia. Adibat aliquis ut Principem: reſpondebat, ſe Conſulem eſſe. Nullius ab eo Magiſtratus jus, nullius auctoritas imminuta eſt, aucta etiam: ſiqui-

1 *A lictoribus.* 2 *Qui Principem cùm lictoribus præcedunt.* 3 *Satellitum alterius Magiſtratus ſi fortè occurreret.* 4 *Comitis turbæ.* 5 *Ac ſi ſub perſonâ boni Principis, Conſul antiquæ ſimplicitatis incederet.* 6 *Ad jus dicendum.* 7 *Martium, ad creandos Magiſtratus.* 8 *Tàm lætus cùm Coſſ. tuâ voce publicabas in campo, quàm cùm eos tuo ſuffragio deſignaras in Curiâ.* 9 *Conſulatum accipiens, & jurans, ut ſuprà.* 10 *Momenti, & ponderis.* 11 *Cauſis.*

ſiquidem pleraque ad 1 Prætores remittebat, atque ita, ut collegas vocaret: non quia populare, gratumque audientibus, ſed quia ita ſentiebat. Tantum dignationis 2 in ipſo honore ponebat, ut non ampliùs eſſe cenſeret, quòd aliquis collega appellaretur à Principe, quàm quòd Prætor eſſet. Ad hæc tam aſſiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari videretur. Quis noſtrum idem curæ, idem ſudoris ſumit, quis adeò expetitis honoribus aut 3 deſervit, aut ſufficit? Et ſanè æquum eſt tantùm, cæteris præſtare Conſulibus 4 ipſum, qui Conſules facit: quippè etiam fortunæ videbatur indignum, ſi poſſet honores dare, qui gerere non poſſet. Facturus Conſules, 5 doceat, accepturiſque ampliſſimum honorem perſuadeat, ſcire ſe, quid ſit, quod daturus ſit. Sic fit, ut illi quoque ſciant, quid acceperint. Quo juſtius Senatus, ut ſuſciperes quartum Conſulatum, & rogavit, & juſſit: 6 Imperii hoc verbum, non adulationis eſſe, obſequio tuo crede: quòd non 7 aliâ in re magis aut Senatus exigere à te, aut tu præſtare Senatui debes. Ut enim cæterorum hominum, ita Principum, illorum etiam, qui Dii ſibi videntur, ævum omne, & breve,

1 *Quibus poteſtas juriſdicendi.* 2 *Tanti Præturam æſtimabat, ut perinde Prætor eſſet, ac Principis collega.* 3 *Aut tam deditus, aut tam idoneus eſt.* 4 *Principem.* 5 *Quid ſit, Conſulem eſſe.* 6 *Quòd ſerio Senatus juſſerit, indè patet, quòd paruiſti.* 7 *Quàm tu Conſulas Reipublicæ.*

ve, & fragile eſt. Itaque optimum quemque niti, & contendere decet, ut poſt ſe quoque Reipublicæ proſit, moderationis ſcilicet, juſtitiæque 1 monumentis, quæ prima ſtatuere Conſul poteſt. Hæc nempè intentio tua; ut libertatem revoces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen uſurpare ſæpiùs debes, quàm 2 quòd primum invenit recuperata libertas? Non eſt minùs 3 civile, & Principem eſſe pariter, & Conſulem; quàm tantùm Conſulem. Habes etiam rationem verecundiæ 4 Collegarum tuorum. Collegarum, inquam; ita enim, & ipſe loqueris, & nos loqui vis. Oneroſa erit 5 modeſtię illorum tertii Conſulatus ſui recordatio, donec te 6 Conſulem videant. Neque enim poteſt non nimium eſſe privatis, 7 quod Principi ſatis eſt. Annuas, Cæſar, optantibus; 8 quibuſque apud Deos eſſe conſueſti, quorum potes ipſe, votorum compotes facias. Fortaſſe ſufficiat tibi tertius Conſulatus, ſed nobis tanto minùs ſufficit. 9 Ille nos inſtituit, & induxit, ut te iterum iterumque Conſulem habere cu-

1 Rempublicam, & juſtitiam adminiſtrando. 2 Nomen Conſulis. 3 Conſentaneum libertati, cui non officit principatus. 4 Eorum, qui tecum tertiò Conſules fuere. 5 Verecundia, niſi videant, te ſæpiùs Conſulem eſſe, quam ipſi fuerint. 6 Quartò. 7 Tertius Conſulatus. 8 Ideſt: eorum, pro quibus vota tua nuncupas Diis, imple vota, quorum nos potes ipſe compotes facere. 9 Conſulatus præclarè à ſe geſtus.

cupiamus. Remiſſiùs iſtud contenderemus, ſi adhuc non ſciremus, qualis eſſes futurus. 1 Tolerabilius fuit, experimentum tui nobis, quàm uſum negari. Dabiturne rurſus videre Conſulem illum? audiet, & reddet, quas proximè, 2 voces? præſtabitque gaudium, quantum ipſe percipiet? præſidebit lætitiæ publicæ auctor ejus, & cauſa? tentabitque 3 affectus noſtros, ut ſolet cohibere, nec poterit? Erit pietati Senatûs cum modeſtiâ Principis felix, ſpecioſumque 4 certamen, ſeù fuerit victa, ſeù vicerit? Equidem incognitam quandam, proximâque majorem præſumo lætitiam. Quis enim eſt tam imbecilli ingenio, qui non tantò meliorem Conſulem ſperet, quantò ſæpiùs fuerit? Aliùs labores, ſi non 5 continuos deſidiæ, ac voluptati dediſſet; otio tamen, & quiete recreaſſet: hic conſularibus curis exolutus, principales reſumpſit: tam diligens 6 temperamenti, ut nec Conſulis officium Princeps, nec Principis Conſul appeteret. Videmus, ut Provinciarum deſideriis, ut ſingularum etiam civitatum precibus occurrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora. Adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim; tandemque Principis

1 *Si nunquam Conſul fuiſſes, non tam vehementèr fortaſſe optaremus, ut eſſes.* 2 *Acclamationes Senatus, & vota Trajani.*
3 *Exultationes, gaudia, & plauſus.* 4 *Pugnabitne Senatus obſequium cum modeſtiâ Principis?.* 5 *Niſi mavis legere: continuò ſe &c.* 6 *Tam ſtudens moderationi.*

cipis fores 1 excluſa legationum turba non obſidet. Quid? in omnibus 2 cognitionibus, quàm mitis ſeveritas, quàm non diſſoluta clementia? Non locupletando Fiſco 3 ſedes; nec aliud tibi ſententiæ tuæ pretium, quàm bene judicaſſe. Stant ante te litigatores, 4 non de fortunis ſuis, ſed de tuâ exiſtimatione ſoliciti; nec tàm verentur, quid de causâ ſuâ, quàm quid de moribus ſentias. 5 O veri Principis, atque etiam Conſulis, reconciliare æmulas civitates; tumenteſque populos, non imperio magis, quàm ratione compeſcere: 6 intercedere iniquitatibus Magiſtratuum: 7 infectumque reddere, quicquid fieri non oportuerit: poſtremò, velociſſimi 8 ſideris more, omnia inviſere, omnia audire, & undecunque invocatum ſtatim, velut numen, adeſſe, & aſſiſtere. Talia eſſe crediderim, quæ ipſe mundi 9 Parens temperat nutu, 10 ſi quando oculos demiſit in terras, & facti mortalium inter divina opera numerare dignatus eſt. Quibus nunc per te liber, ſolutuſque 11 cœlo tantum vacat; poſtquàm te dedit, qui ergâ om-

1 *Ut ſub Domitiano, ad quem difficilis erat aditus.* 2 *In cognoſcendis cauſis.* 3 *Pro tribunali, damnans reos, ut Fiſcus diteſcat.* 4 *Ut famam ſuam potius, quam fortunas defendant.* 5 *Ideſt, ò dignum Principe.* 6 *Eas reſcindendo.* 7 *Male factum in priſtinum reſtituere, ac ſi factum non eſſet.* 8 *Inſtar Solis.* 9 *Deus.* 10 *Epicureum dictum, quaſi Deus non ſemper humanis vigilet rebus.* 11 *Tibi terras relinquens.*

omne hominum genus vice ſua fungereris. Fungeris enim, ſufficiſque mandanti, cùm tibi dies omnis ſummâ cum utilitate noſtrâ, cum tuâ laude condatur. Quòd ſi quando cum influentibus negotiis 1 paria feciſti; inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris. 2 Quæ enim remiſſio tibi, niſi luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montium juga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, 3 nullius veſtigio adiutum, atque inter hæc piâ mente adire lucos, & 4 occurſare Numinibus. Olim hæc experientia juventutis, hæc voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu, nec mediocre pacis decus habebatur 5 ſubmota campis irruptio ferarum, & obſidione quadam liberatus agreſtium labor. Uſurpabant gloriam iſtam illi quoquè Principes, qui obire 6 non poterant; uſurpabant autem, ut domitas, 7 fractaſque clauſtris feras, ac deindè in 8 ipſorum quidem ludibrium emiſſa, mentitâ ſagacitate 9 colli-

1 *Cùm negotiis paria facere eſt, omnia abſolvere: quaſi tantum facere, quantum exigunt.* 2 *Venationi deditus.* 3 *Tibi præeuntis, ut viam aperiat.* 4 *Deos in ſilvis venerari.* 5 *Impedire, ne Campis irrumperent feræ, quæ Ruſticorum labores, & fruges diſſiparent.* 6 *Molles & inepti ad arma.* 7 *Jam cicures, & in caviis manſuetas.* 8 *Principum veneratorum.* 9 *Simulatâ pugnâ configerent.*

ligerent. 1 Huic par capiendi, quærendique ſudor: ſummuſque, & idem gratiſſimus labor invenire. Enim verò, ſi quando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur, aut 2 manibus; ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remiſque tranſire obſtantia freta. Quantùm diſſimilis 3 illi, qui non Albani lacûs otium, Bajanique torporem, & ſilentium ferre, non pulſum ſaltem, fragoremque remorum perpeti poterat, quin ad ſingulos 4 ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe, & immotus, 5 religato revinctoque navigio, non ſecus, ac 6 piaculum aliquod, trahebatur. Fœda facies, cùm Populi Romani Imperator 7 alienum curſum, alienumque rectorem, velut 8 captâ nave, ſequeretur. Nec deformitate iſtâ ſaltem flumina 9 carebant, atque amnes, Danubius, ac Rhenus 10 tantùm illud noſtri dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pudore Imperij, 11 quòd hæc Romanæ aquilæ, Ro-

1 *Trajano. Alii legunt: Nunc.* 2 *Sedens tamen, & per otium.* 3 *Domitiano, qui palluit metu, cùm Albani, ac Bajani lacus placidiſſimas aquas tranſiret.* 4 *Remorum.*
6 *Non ſuis remis utente, ſed tracto per funem.*
6 *Tanquàm Victima.* 7 *Navis trahentis.*
8 *Alteri religata.* 9 *Cùm etiàm per eam ſic traheretur.* 10 *Domitianum ſic navigantem.*
11 *Majore opprobrio, quia hæc fierent in con-*

Romana ſigna, Romana denique 1 ripa; quàm quod 2 hoſtium proſpectarent: hoſtium, quibus moris eſt eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida, ac 3 deferentia, luſtrare navigiis, quandoque ſuperare. Nec verò laudaverim per ſe magnopere 4 duritiem corporis, ac lacertorum, ſed ſi his validior toto corpore animus imperitet; quem non fortunæ 5 indulgentiæ molliant, non 6 copiæ principales ad ſegnitiem, luxumque detorqueant; 7 tunc ego, ſeù montibus, ſeù mari exerceatur, & lętum opere corpus, & creſcentia laboribus membra, mirabor. Video enim jam inde 8 antiquitùs maritos Dearum, ac Deorum Liberos, nec dignitate nuptiarum magis, quàm 9 his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, cum ſunt iſta ludus, & avocamentum 10 hujus, quæ, quantæque ſint illæ ferię, & intentę, & à quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cujuſque gravitate, ſanctitate,

ſpectu noſtro, quam hoſtium.

1 *Citerior, quæ in noſtra ditione eſt.* 2 *Signa.* 3 *Ideſt cùm naves deferunt.* 4 *Robur, quo cæteroqui Domitianus pollebat.* 5 *Delicię.* 6 *Opes, & commoda.* 7 *Si animus fortior, tunc laudo corpus exercitatione robuſtum.* 8 *Ab antiquis non magis celebrari ſplendore nuptiarum.* 9 *Quàm venatu, ac navigatione.* 10 *Trajani ſolatia cùm ſint venatus, & navigatio, quas dicam eſſe illius graviores curas, à quibus ad illa revocat ſe ſe.*

te, temperantiâ, 1 creditur. Nam quis adeò diſſolutus, cujus non occupationibus aliqua ſpecies 2 ſeveritatis inſidat? Otio 3 prodimur. An non plerique Principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, cùm feriarum laxamenta curarum, vitiorum contentione, ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe 4 patitur: Principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa, intimoſque receſſus recludit; omniaque arcana noſcenda famæ proponit, atque explicat. 5 Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitùs inſpici. Sunt quidem præclara, quę in publicum profers; ſed non minora ea, quæ limine tenes. Eſt magnificum, quòd te ab omni contagione vitiorum reprimis, ac revocas; ſed magnificentius, quòd 6 tuos. Quantò enim magis arduum eſt alios 7 pręſtare, quàm ſe; tantò laudabilius, quòd cùm ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut 8 inconſultiùs uxor aſſumpta, aut retenta 9 patientiùs. Ita foris claros do-

1 *Exercitationes, quæ animi gratiâ fiunt, cujusque naturam, & genium indicant.*
2 *Unde recreari debeat.* 3 *Solatiis animi noſtri propenſio manifeſtatur.* 4 *Solet omnia revelare etiam invito Principe, qui timet ignominiam, ſi reſciantur.* 5 *Tu multa privato lare contegis, quæ gloriam augeant, ſi manifeſtentur.* 6 *Reprimis.* 7 *Bonos efficere.* 8 *Nihil conſiderata ejus pudicitia.* 9 *Etiam ſi mala.*

domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi cives haberentur hoc efficiebat quòd mariti 1 minores erant. Tibi 2 uxor in decus, & gloriam cedit. Quid enim illâ ſanctiùs, quid 3 antiquiùs? Nonne, ſi Pontifici maximo deligenda ſit conjux, aut hanc, aut ſimilem (ubi eſt autem ſimilis) elegerit? Quàm illa nihil ſibi ex 4 fortunâ tuâ, niſi gaudium vendicat! quàm conſtanter non potentiam tuam, ſed ipſum te reveretur. Idem eſtis invicem, 5 quod fuiſtis; 6 probatis ex æquo: nihilque vobis felicitas addidit, niſi quod ſcire cepiſtis, quàm bene uterque veſtrûm felicitatem ferat, 7 eadem quàm modica cultu, quàm parca comitatu, quàm 8 civilis inceſſu! Mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit: nam uxori ſufficit 9 obſequii gloria. An, cùm videat, quàm te nullus 10 terror, nulla comitetur ambitio, non & ipſa cum ſilentio incedat; ingredientemque pedibus Maritum, in quantum patitur ſexus, imitetur? Decuerit 11 hoc illam, etiamſi diverſa tu facias. Sub hac verò modeſtiâ viri quantam 12 debet vere-cun-

1 Ideſt, minùs boni. 2 Plotina honeſtiſſima. 3 Ob virtutes diù ſpectatas. 4 Principatu gaudet tuo, non utitur. 5 Cùm privati eſſetis modeſti. 6 Alter alterum approbatis. 7 Vxor tua. 8 Tanquàm privata non Princeps. 9 Satis ad gloriam, ſi pareat. 10 Sinè turba militum, & lictorum. 11 Sic deberet illa incedere, vel ſine tuo exemplo. 12 Quòd te imitetur tuæ debet modeſtiæ, ac ſuæ.

ſtudiam uxor Marito, Fœmina ſibi: 1 Soror autem,tua ut ſe ſororem eſſe 2 meminit; ut in illâ tua ſimplicitas, tua veritas, tuus candor agnoſcitur; ut ſi quis eam uxori tuę conferat, dubitare cogatur, utrum ſit efficaciùs ad rectè vivendum, benè 3 inſtitui, aut feliciter 4 naſci. Nihil eſt tàm pronum ad ſimultates, quàm æmulatio, in fęminis præſertim: ea porrò maximè naſcitur ex 5 conjunctione, alitur æqualitate, exardeſcit invidiâ; cujus finis eſt odium. Quo quidem admirabilius exiſtimandum eſt, quòd mulieribus duabus in unâ domo, parique fortunâ, nullum certamen,nulla contentio eſt. 6 Suſpiciunt invicem, invicem cedunt: cùmque te utraque effuſiſſimè diligat, nihil ſuâ putant intereſſe, 7 utram tu magis ames. Idem utrique propoſitum, idem tenor vitæ: nihilque, ex quo ſentias, duas eſſe. Te enim imitâri, te ſubſequi ſtudent. Ideò utraque mores eoſdem, quia utraque tuos, habet. Inde moderatio; inde etiam perpetua ſecuritas. Neque enim unquam periclitabuntur 8 eſſe privatæ, quę non 9 deſierunt. Obtulerat illis Senatus cognomen Auguſtarum, quod certatim 10 deprecatæ ſunt, quamdiù appellationem Patris patrię tu

1 *Marciana*. 2 *In modeſtiâ*. 3 *Ab optimo marito*. 4 *Cùm optimo fratre*. 5 *Convictu*. 6 *Reverentur*. 7 *Cùm redament pariter*. 8 *A te rejici ad privatam fortunam*. 9 *Modeſtæ cùm ſint: privatæ veluti eſſe non deſierunt*. 10 *Recuſarunt*.

tu recuſaſſes: ſeù quòd plus eſſe in eo judicabant, ſi uxor, & ſoror tua, quàm ſi Auguſtæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit, hoc magis dignæ ſunt, quæ in animis noſtris, & ſint, & habeantur Auguſtæ, quia non vocantur. Quid enim laudabilius feminis quàm ſi verum honorem non in ſplendore titulorum, ſed in 1 judiciis hominum reponant: magniſque nominibus pares ſe faciant, etiam dum 2 recuſant? Jam etiam, & in privatorum animis exeleverat priſcum mortalium bonum, Amicitia; cujus in locum migraverant aſſentationes, blanditiæ, & pejor odio amoris ſimulatio. Etenim in Principum domo nomen tantum amicitiæ, inane ſcilicèt, irriſumque manebat. Nam quæ poterat eſſe inter eos amicitia, quorum ſibi alii 3 domini, alii 4 ſervi videbantur? Tu 5 hanc pulſam, & errantem reduxiſti. Habes amicos, quia amicus ipſe es. Neque enim, ut alia ſubjectis, ita amor 6 imperatur: neque eſt ullus affectus tam 7 erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis 8 vices exigat. Poteſt fortaſſe Princeps 9 iniquè, poteſt tamen odio eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit: amari, niſi ipſe amet, non poteſt. Diligis ergo,

1 *In quibus eſt vera gloria*. 2 *Splendida nomina*. 3 *Tyrannicâ poteſtate*, *Cæſares*. 4 *Vilia mancipia*, *Cives*. 5 *Amicitiam*. 6 *Amor conciliari, non cogi poteſt*. 7 *Generoſus*. 8 *Mutuum officium*. 9 *Immeritò*.

go, cùm diligaris; & in eo, quod 1 utrique honeſtiſſimum eſt, 2 tota gloria tua eſt; qui ſuperior factus deſcendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex Imperatore ſubmitteris; immò tunc maximè Imperator, cùm amicum ex Imperatore agis. Etenim, cùm plurimis amicitiis fortuna Principũ indigeat, pręcipuum eſt Principis opus, amicos parare. Placeat tibi ſẽper hæc 3 ſecta, & cùm alias virtutes tuas, cum hanc conſtantiſſime teneas; nec unquam perſuadeatur, humile eſſe Principi, niſi 4 odiſſe. Jucundiſſimũ eſt in rebus humanis amari; ſed non minus amare; quorum utroque ita frueris 5 ut cùm ipſe ardentiſſimè diligas, adhuc tamen ardentiùs diligaris. Primùm, quia faciliùs eſt, unum amare, quàm multos; deindè, quia tibi amicos tuos obligandi adeſt 6 facultas tanta, ut nemo poſſit te, niſi ingratus, non magis amare. Operæ pretium eſt referre, quod tormentum tibi injunxeris, ne quid amico negares. Dimiſiſti 7 optimum virum tibi cariſſimum invitus, & triſtis, & quaſi retinere non poſſes. Quantum amares eum, deſiderio expertus es: diſtractus, ſeparatuſque, dum 8 cedis, & vinceris. Ita, quod fando inauditum, cùm Princeps, & Princi-

F

1 *Amanti, & redamanti.* 2 *Quia tu facis, ut diligaris.* 3 *Sententia, ſeù tenor vitæ.* 4 *In odio eſt metus quidem ſervilis.* 5 *Igitur vehementiùs te amant cives, quam ipſe illos poſſis.* 6 *Benefaciendi.* 7 *Alii Licinium Suram, alii Saburanum intelligunt, Prætorii Præfectum.* 8 *Permittens, ut abeat.*

Principis 1 amicus diverſa velletis, id potius factum eſt, quod amicus 2 volebat. O rem memoriæ, literiſque mandandam! Præfectum Prætorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus, 3 legere; eundemque otio, quem pertinacitèr amet, reddere: cùmque ſis ipſe diſtentus Imperii curis, non quietis gloriam cuiquàm invidere. Intelligimus, Cæſar, quantum tibi pro laborioſâ iſtâ 4 ſtatione, & 5 exercitâ, debeamus; cum otium à te, tanquam res optima, & petatur, & 6 detur. Quam ego audio 7 confuſionem tuam fuiſſe, cùm 8 digredientem proſequereris? proſecutus enim nec temperaſti tibi, quò minùs exeunti in litore amplexus oſculum ferres. Stetit Cæſar in illâ amicitiæ 9 ſpeculâ: precatuſque maria, celeremque (ſi tamen ipſe voluiſſet) recurſum; nec ſuſtinuit recedentem, non etiam atque etiam votis, lacrymis ſequi. Nam de 10 liberalitate taceo. Quibus enim 11 muneribus æquari hæc cura Principis, hæc pa-

1 *Præfectus ituriens.* 2 *Nempè abſceſſit.* 3 *Ideſt, elegiſti non ex iis, qui ſe ingererent, & ambirent, ſed qui ſe ſubtraherent, ac recuſarent, & quem elegeras, à Præfecturâ vacare permittis.* 4 *In regimine Imperii.* 5 *Solicitâ.* 6 *Præfecto petenti.* 7 *Triſtitiam.* 8 *Navigaturum ad Mare.* 9 *In loco litoris eminentiore, velut in amicitiæ faſtigio, proſperum iter, ac reditum amico precatus.* 10 *In eundem amicum.* 11 *Munera enim, quæ illi donaſti, comparari non poſſunt cum tuo dolore de illius abſentiâ.*

patientia poteſt, quâ meruiſti, ut ille ſibi nimium fortis, ac propè 1 durus videretur? Nec dubito, quin 2 agitaverit ſecum, an gubernacula retorqueret: & feciſſet, niſi quod pene ipſo contubernio Principis felicius, jucundiuſque eſt, 3 deſiderare Principem. Et ille quidem, ut maximâ fructûs 4 ſuſcepti, ita majore depoſiti officii gloriâ fruitur: tu autem facilitate iſtâ conſecutus es, ne quem retinere videaris invitum. 5 Civile hoc erat, & Parenti publico convenientiſſimum, nihil cogere, ſemperque meminiſſe, nullam tantam poteſtatem cuiquam dari poſſe, ut non ſit gratior poteſtate libertas. Dignus es, Cæſar, qui officia mandes 6 deponere optantibus; qui petentibus vacationem, invitus quidem, ſed tamen tribuas: qui ab amicis, orantibus requiem, non te relinqui putes, qui ſemper invenias, & quos ex otio revoces, & quos otio reddas. 7 Vos quoque, quos Parens noſter familiaritèr inſpicere dignatur, 8 fovete ſanctè judicium ejus, quod de vobis habet: hic veſter labor eſt. Princeps

1 *Perſiſtens abire.* 2 *Dubitaverit, an rediret cedens tuo dolori.* 3 *Abſente experiri, quàm bonum eſſet frui præſente.* 4 *Officii, ſeù Præfecturæ fructus, fuit illi amicitia tua; depoſiti gloria, ſignificatio tui amoris.* 5 *Species erat hæc libertatis.* 6 *Iis, qui optent deponere, imponas, nec tamen perſiſtas negare vacationem &c.* 7 *Trajani familiares.* 8 *Digni eſtote, quos amet Cæſar.*

enim, cùm in uno probavit amare ſe ſcire, vacat culpâ, ſi alios minùs amat. Ipſum quidem quis mediocritèr diligat, cùm 1 leges amandi non det, ſed accipiat? 2 Hic præſens, ille mavult abſens amari; uterque ametur, ut mavult; nemo in tædium præſentiá, nemo in oblivionem abſentiâ veniat. Tenet quiſque 3 locum, quem 4 ſemper meruit; faciliuſque eſt, ut oculis ejus vultus abſentis, quàm ut animo caritas excidat. Plerique Principes, cùm eſſent Civium domini, 5 Libertorum erant ſervi: horum conſiliis, horum nutu regebantur; per hos audiebant; per hos loquebantur; per hos Præturæ etiam, & Sacerdotia, & Conſulatus, immò & a b his petebantur. Tu Libertis tuis 6 ſummum quidem honorem, ſed tanquàm Libertis habes; abundeque ſufficere his credis, ſi probi, & frugi exiſtimentur. Scis enim, præcipuum eſſe indicium non magni Principis, 7 magnos Libertos. Ac primùm neminem 8 in uſu habes, niſi aut tibi, aut Patri tuo, aut optimo cuique Principum dilectum: ſtatimque hos ipſos quotidiè, deindè 9 ita formas, ut ſe non tuâ fortunâ, ſed ſuâ metiantur? &

tantò

1 *Amans juxta meritum*. 2 *Sivè quis præſens, ſive ſit abſens, æque amatur à Principe*. 3 *In amicitia*. 4 *Semel, malit Lipſius*. 5 *Cùm ingenuis imperarent, parebant ſervis*. 6 *Aptius, ſuum*. 7 *Præpotentes*. 8 *Non admittis niſi longo uſu probatos*. 9 *Ita contines in officio, ut ſemper meminerint, quo loco nati ſint*.

tantò magis digni, quibus honor omnis præſtetur à nobis, quia non eſt 1 neceſſe. Juſtiſne de cauſis S. P. Q. R. optimi tibi cognomen adjecit? 2 Paratum id quidem, & in medio poſitum, novum tamen. Scias neminem antè meruiſſe, quod non erat 3 excogitandum, ſi quis meruiſſet. An ſatius fuit Felicem vocare, quod non 4 moribus, ſed fortunæ datum eſt? Satius Magnum, cui plus invidiæ, quàm pulchritudinis ineſt? Adoptavit te optimus: 5 Princeps in ſuum, Senatus in optimi nomen. Hoc tibi tàm proprium, quàm paternum: nec magis definitè, diſtinctèque deſignat, qui Trajanum, quàm qui optimum appellat: ut olim frugalitate Piſones, ſapientiâ Lelii, pietate Metelli monſtrabantur; quæ ſimul omnia uno iſto 6 nomine continentur. Nec videri poteſt optimus, niſi qui eſt omnibus optimis, in ſuâ cujuſque laude, præſtantior. Meritò tibi ergo poſt cęteras appellationes hæc eſt addita, ut major. Minus eſt enim, Imperatorem, & Cæſarem, & Auguſtum, quàm omnibus Imperatoribus, & Cæſaribus, & Auguſtis, eſſe meliorem. Ideòque 7 ille Parens hominum, Deorumque, optimi prius, deindè Maximi nomine colitur. Quò præclarior laus tua, quem non minus conſtat optimum

 eſſe,

1 *Ut honor præſtetur.* 2 *Facilè dabatur, ſed novum, quia ex merito.* 3 *Nemo nomen hoc meruit; quòd, non ex neceſſitate dabatur, & immeritò.* 4 *Non enim cuiquam liberum eſt, eſſe felicem.* 5 *Nerva.* 6 *Optimi.* 7 *Jupiter Opt. Max.*

eſſe, quàm Maximum. Aſſecutus es nomen, quod ad alium tranſire non poſſit; niſi ut appareat in bono Principe 1 alienum; in malo falſum: quod licèt omnes poſtea uſurpent, ſemper tamen agnoſcetur, ut tuum. Etenim, ut nomine Auguſti admonemur 2 ejus, cui primùm dicatum eſt; ita hæc optimi appellatio nunquam memoriæ hominum ſinè te recurret: quotieſque poſteri noſtri optimum aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit vocari. Quanto non, Dive Nerva, gaudio frueris, cùm vides & eſſe optimum, & dici, quem tanquàm optimum elegiſti? quàm lætum tibi, quòd comparatus 3 Filio tuo vinceris? Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quàm quòd optimus ipſe non timuiſti eligere meliorem. Sed & tu, 4 Pater Trajane (nam 5 tu quoquè, ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis voluptatem, cum 6 illum Tribunum, illum militem tuum, tantum Imperatorem, tantum Principem cernis? cumque 7 eo, qui adoptavit, amiciſſimè contendis, pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, an elegiſſe? Macte uterque ingenti in Rempublicam merito, cui

1 *Ex te derivatum ſcilicet.* 2 *Nempè Octaviani, qui primus hoc nomine appellatus eſt.* 3 *Trajano.* 4 *Hujus Trajani Pater.* 5 *Quàm Heroes Diis ſuppares habent in aere ſupremo.* 6 *Filium hunc tuum, qui te duce militavit.* 7 *Cùm Nerva.*

cui hoc tantum boni contuliſtis ! Licet 1 alteri veſtrûm Filii virtus triumphalia, cœlum 2 alteri dederit, non minor tamen veſtra laus, quòd iſta per Filium, quàm ſi ipſi meruiſſetis. 3 Scio, P. C., cùm cæteros cives, tum præcipuè Conſules, oportere ſic affici, ut ſe 4 publicè magis, quàm privatim obligatos putent. Ut enim malos Principes rectius pulchriuſque eſt ex communibus injuriis odiſſe, quàm propriis, ita boni ſpecioſiùs amantur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ 5 hominibus præſtant. Quia tamen in conſuetudinem vertit, ut Conſules, publicâ gratiarum actione perlatâ, ſuo quoquè nomine, quantum debeant Principi, profiteantur; concedite, me non pro me magis munere iſto, quàm pro Collegâ meo Cornuto Tertullo, 6 conſulari viro, fungi. Cur enim non pro illo quoquè gratias agam, pro quo non minùs debeo? præſertim cùm indulgentiſſimus Imperator in concordiâ noſtrâ ea præſtiterit ambobus, quæ ſi tantùm in alterum contuliſſet, 7 ambos tamen æqualiter obligaſſet. Utrumque no-

1 Trajano Patri, cujus gloriam auxit filius, cùm Parthicam laurum retulit. 2 Nervæ, quem conſecravit Trajanus filius. 5 Hactenus publico, nunc ſuo, & Collegæ nomine loquitur. 4 Ob publica potiùs quàm privata beneficia ſe gratos teſtentur. 5 Privatim, & ſingulis. 6 Aliàs enim fuerat Præfectus ærarii & Conſul. 7 Cùm ſimus animo concordes, & amiciſſimi.

noſtrûm 1 ille optimi cujuſque ſpoliator, & carnifex, ſtragibus amicorum, & in proximum jacto fulmine afflaverat. Iiſdem enim amicis gloriabamur, eoſdem amiſſos lugebamus: ac ſicut nunc ſpes, gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor, & metus erat. Habuerat nunc honorem periculis noſtris divus Nerva, ut nos, 2 etſi minus ut bonos, promovere vellet, quia mutati ſæculi ſignum & hoc eſſet, quòd florerent, quorum præcipuum votum antè fuerat, ut memoriæ Principis elaberentur. Nondum biennium compleramus in 3 officio laborioſiſſimo, & maximo; cùm tu nobis, optime Principum, fortiſſime Imperatorum, Conſulatum obtuliſti, ut ad ſummum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te, & illos Principes intereſt, qui beneficiis ſuis 4 commendationem ex difficultate captabant; gratioreſque accipientibus ho-

1 Domitianus, qui optimos Plinii amicos Helvidium, Ruſticum, Mauricum, &c. partim occidit, partim relegavit. Plinius ipſe timuit ſibi, quaſi eodem fulmine afflatus, quo illi extincti ſunt. 2 Non quia nos boni, ſed quia eſſet hoc ſignum pulſæ tyrannidis, quod iis honor haberetur, qui ſatis felices aliàs, reputabant ſe ſe, ſi è tyranni memoriâ prorſus excidiſſent. 3 Ærarii præfecturam dicit, cujus munus erat militarem pecuniam cogere, cuſtodire, erogare, dati, & accepti rationem ducere &c. 4 Beneficii æſtimationem putantes angeri, ſi ægrè ac tardè concederent.

honores arbitrabantur, ſi priùs 1 illos deſperatio, & 2 tædium, & ſimilis repulſæ mora in 3 notam quandam, pudoremque vertiſſent. Obſtat verecundia, quominûs percenſeamus, quò utrumque noſtrûm 4 teſtimonio ornâris; ut amore recti, amore Reipublicæ priſcis illis Conſulibus æquaveris: meritò, necne, neutram in partem decernere audeamus, quia nec fas eſt affirmationi tuæ 5 derogare, & 6 onerοſum confiteri, vera eſſe, quæ de nobis præſertim tàm magnifica dixiſti. Tu tamen dignus es, qui eos Conſules facias, de quibus poſſis iſta prædicare. Tribuas veniam, quòd inter hæc beneficia tua gratiſſimum eſt nobis, quod nos rurſus 7 collegas eſſe voluiſti. Ita caritas 8 mutua, ita congruens tenor vitæ, ita una eademque ratio propoſiti poſtulabat: cujus ea vis, ut morum ſimilitudo concordiæ noſtræ gloriam 9 minuat, ac perindè ſit mirum, ſi alter noſtrûm à collegâ, ac ſi à ſe ipſo diſſentiat. Non ergo 10 temporarium, & ſubitum eſt, quòd

1 *Honores.* 2 *Potentium*, 3 *Ignominia, & pudor eſt patienti moram ſimilem repulſæ.* 4 *Honorificis verbis dixiſti, nos amore recti, & Reipublicæ nihil cedere antiquis.* 5 *Si negemus vera eſſe, quæ de nobis dixeris.* 6 *Et nimium de nobis promittimus, ſi vera affirmemus.* 7 *Nos amiciſſimos Conſulatu conjunxiſti.* 8 *Inter me, & Collegam.* 9 *Minùs enim liberam facit concordiam.* 10 *Non unus, & brevis eſt Conſulatus, quem confers, ſed duplex utrique: nam amici cùm ſimus, alter in altero eſt Conſul, nec differt noſter Con-*

quòd uterque Collegæ conſulatu tanquàm iterum ſuo gaudet; niſi quòd tamen, qui rurſum Conſules fiunt, bis quidem, ſed temporibus diverſis obligantur; nos duos Cõſulatus accipimus ſimul, ſimul gerimus; alterq; in altero Conſules, ſed iterum, & pariter, ſumus. Illud verò, quàm inſigne, quòd nobis præfectis ærario Conſulatum ante, quam 1 ſucceſſorem dediſti. Aucta eſt dignitas dignitate; neque continuatus tantum, ſed geminatus eſt honor, finemque poteſtatis alterius tanquàm parum eſſet 2 excipere, 3 prævenit. Tanta tibi integritatis noſtræ fiducia fuit, ut 4 non dubitares, te ſalvâ diligentiæ tuæ ratione eſſe facturum; ſi nos poſt maximum officium privatos eſſe non ſineres. Quid, quòd eundem in 5 annum Conſulatum noſtrum contuliſti? Ergo non alia nos 6 pagina, quàm te Conſulem, accipiet, & noſtra quoque nomina addentur Faſtis, quibus ipſe præſcriberis. Tu 7 comitiis noſtris præſidere, tu nobis ſanctiſſimum illud 8 carmen præire dignatus es: 9 tuo judicio Conſules facti, tuâ voce renunciati ſumus, ut

idem

ſulatus à duobus, niſi quod duo diverſis temporibus dantur uni, noſter eodem tempore utrique duplex.

1 In Ærarii Præfectura. 2 Poſt finem alterius ſuccedere. 3 Honor Conſulatus. 4 Ideſt, crederes pro tua diligentia eſſe, ſi poſt præfecturam ſtatim Conſules fieremus. 5 Quo tu exConſul. 6 Faſtorum. 7 Cùm, poſt deſignationem, electi ſumus. 8 Preces. 9 Tuo ſuffragio in Senatu, cùm deſignaſti.

idem honoribus noſtris ſuffragator in curiâ, in campo declarator, exiſteres. Nam quòd eum potiſſimùm 1 menſem attribuiſti, quem tuus Natalis exornat, quàm pulchrum nobis, 2 quibus edicto, quibus ſpectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui 3 Principem abſtulit peſſimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos ſub oculis tuis auguſtior ſolito 4 currus accipiet, nos inter ſecunda omina, & vota certantia, quæ præſenti tibì conferentur, vehemur alacres, & incerti, ex utrâ parte major auribus noſtris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandum videtur, quòd pateris 5 Conſules eſſe, quos feciſti: quippè nullum periculum, nullus ex Principe metus Conſulares animos 6 debilitat, & frangit; nihil invitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitque honori veneratio ſua; nec 7 ſecuritatem auctoritate perdemus. Ac, ſi quid fortè ex Conſulatûs faſtigio fuerit diminutum,

1 *Septembrem*. 2 *Quî celebrabimus diem* 14. *Kal. Octob., quo Natalis ejus edicto enunciabitur, fient ludi Circenſes ob Natalem Auguſti*. 3 *Domitianum, cujus mors incidit in diem tuum, & Auguſti natalem*. 4 *Tanquàm triumphalis in Capitolium ad nuncupanda vota nos vehet. Intereà, & tibi, & nobis populus acclamabit in Circo*. 5 *Exercere poteſtatem, auctoritatemque*. 6 *Quo minùs agant liberè pro dignitate*. 7 *Aliàs periculoſum erat conſulatus auctoritatem tenere*.

tum, noſtra hæc erit culpa, non 1 ſæculi. Licet enim, quantum ad Principem, licet tales Conſules agere, quales 2 ante Principes erant. Ullamne tibi pro beneficijs referre gratiam parem poſſumus, niſi tantùm illam, ut ſemper nos meminerimus Conſules fuiſſe, & Conſules tuos? Ea ſentiamus, ea cenſeamus, quæ Conſularibus digna ſunt: ita verſemur in Republicâ, ut credamus eſſe 3 rem publicam. Non conſilium noſtrum, non operam ſubtrahamus; nec disjunctos nos, & quaſi 4 dimiſſos Conſulatu, ſed quaſi aſtrictos, & devinctos putemus: eundemque locum laboris, & curæ, quem reverentiæ, dignitatiſque, teneamus. In fine orationis præſides, cuſtodeſque Imperij Deos, ego Conſul prò rebus humanis, ac te præcipuè, Capitoline Jupiter, precor, ut beneficiis tuis faveas, tantiſque muneribus addas perpetuitatem. Audiſti, quæ malo Principi precamur; exaudi, quæ pro diſſimillimo optamus. Non te 5 diſtringimus votis: non enim pacem, non concordiam, non ſecuritatem, non opes oramus, non honores: ſimplex, cunctaque iſta complexum, unum omnium votum eſt, SALUS PRINCIPIS. Nec verò nova tibi injungimus. Tu enim jam tunc illum in tutelam recepiſti, cùm 6 prædonis avidiſſimis faucibus eripuiſti. Neque enim ſinè

1 *Tui regiminis*, 2 *In libera Republicâ*. 3 *Omnium utilitati conſulentes*. 4 *Ideſt*, *exemptos à labore*, *& operâ ob Conſulatum*. 5 *Votorum multitudine obruimus*, 6 *Domitiani*, *qui optimos quoſque ſuſtulit*.

ſinè auxilio tuo, cùm altiſſima quæque quaterentur, hic qui omnibus excelſior, inconcuſſus ſtetit. Præteritus eſt 1 a peſſimo Principe, qui præteriri 2 ab optimo non potuit. Tu clara judicii tui ſigna miſiſti, cùm 3 proficiſcenti ad exercitum 4 tuo nomine, tuo honore ceſſiſti. Tu voce 5 Imperatoris, quid ſentires, locutus, Filium 6 illi, nobis Parentem, tibi Pontificem maximum elegiſti. Quò majore fiduciâ iiſdem illis votis, quæ ipſe pro ſe nuncupari jubet, oro, & obteſtor, *ſi benè Rempublicam, ſi ex utilitate omnium regit*, primùm ut illum nepotibus noſtris, ac pronepotibus ſerves: deindè ut quandoque 7 ſucceſſorem ei tribuas, quem genuerit, quem formaverit, ſimilemque fecerit 8 adoptato: aut, ſi hoc fato negatur, in conſilio ſis eligendo, monſtreſque aliquem, quem adoptari in Capitolio deceat. Vobis, P. C., quantum debeam, publicis etiam 9 monumentis continetur. Vos mihi in Tribunatu Quietis; in Præturâ Modeſtiæ; vos in iſtis Officiis etiam, quæ 10 è ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios injunxeratis, cuncti Conſtantię antiquiſſimum teſtimonium perhibui-

1 *Non læſus à Domitiano*. 2 *Electus a Nerva*. 3 *In Germaniam*. 4 *Imperatorem illum appellans*. 5 *Tu per Nervam locutus, Imperatoris titulo ſignificaſti &c.* 6 *Nervæ*. 7 *Susceptâ prole*. 8 *Nempe ſibi*. 9 *In actis Senatus, ubi de Plinio præclara teſtimonia Quietum, Modeſtum, Conſtantem appellabant*. 10 *Ex eloquentiâ, & ſtudio forenſium cauſarum*.

hibuiſtis; vos proximè deſtinationem Conſulatûs mei his acclamationibus approbaviſtis, ut intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, ut nunc conſenſum veſtrum complectar, & teneam, & in dies augeam. Etenim memini tunc veriſſimè judicari, meruerit quis honorem, nec ne, cùm adeptus eſt. Vos modò favete huic propoſito, & credite; 1 Si curſu quodam provectus ab illo inſidioſiſſimo Principe, antequam profiteretur odium bonorum, poſtquàm profeſſus eſt, ſubſtiti; 2 cùm viderem, quæ ad honores compendia paterent, longiùs iter malui; 3 ſi malis temporibus, inter mœſtos, & paventes; bonis, inter ſecuros gaudenteſque numeror; ſi denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum inviſus peſſimo fui: 4 ego reverentiæ veſtræ ſic ſemper inſerviam, non ut me Conſulem, & mox Conſularem, ſed ut Candidatum Conſulatûs putem. Dixi.

PLI-

1 *Ideſt, ſi ingreſſus curriculum Magiſtratuum, & honorum ſub Domitiano nondùm inſidioſo bonis civibus, ſtatim deſtiti à curſu, poſtquàm ille odit bonos.* 2 *Ideſt, ſi cùm viderem per malas artes iri ad Magiſtratus, ego tamen conſuetâ, & longiore viâ, ſed rectâ incedere volui.* 3 *Ideſt, ſi ſub malo Principe in periculis fui, ſub bono felix.* 4 *Vobis etiam omne obſequium deferam.*

F I N I S.

AAAAAAAA 2550407 A VVVVVVVV